

Torsdagen den 9 april

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1986/87:Sk147 till skatteutskottet

1986/87:Ju123–Ju126 till justitieutskottet

1986/87:K116 till konstitutionsutskottet

1986/87:Sk148 till skatteutskottet

3 § Företogs till avgörande socialutskottets betänkanden 1986/87:18, 20 och 21 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 104).

Socialutskottets betänkande 18

Mom. 2 (statsbidragsregler för social hemhjälp)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 146 för reservation 1 av Daniel Tarschys m. fl.

Mom. 6 (kommunala skillnader i hemtjänsttaxor)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 17 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 7 (enhetliga avgifter för hemhjälp och service)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (inkomstrelaterade taxor för social hemhjälp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (stimulansbidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 44 för hemställan i reservation 5 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot utskottets motivering med det tillägg som föreslagits i reservation 6 av Göte Jonsson m. fl. – godkändes med acklamation.

Mom. 11 (fristående vårdalternativ)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 68 för hemställan i reservation 7 av Göte Jonsson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 12 (försök med servicekuponger m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (försök med sex timmars arbetsdag)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 16 för reservation 10 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 16 (äldres vårdsituation i storstäderna)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 106 för reservation 11 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 18 (färdtjänsttaxor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (utvecklingen av färdtjänsten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (en ombudsman för handikappade)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 39 för reservation 14 av Ulla Tillander och Rosa Östh.

Mom. 30 (omvårdnad för vissa gymnasieskolelever)

Först biträdades reservation 15 av Evert Svensson m. fl. med 128 röster mot 16 för reservation 16 av Lars-Ove Hagberg. 158 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 140 för reservation 15 av Evert Svensson m. fl.

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

Mom. 31 (anslag till Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (kostnader för innehav av ledarhund)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 20

Mom. 1 (förbud mot rökning i offentliga lokaler)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 29 för reservation 1 av Lars-Ove Hagberg. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (mål för arbetet mot tobaksbruket)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 60 för reservation 2 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (rökfri barnomsorg och skola)

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 73 för reservation 3 av Daniel Tarschys m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (bidrag till hushållningssällskapens hälsoupplýsning)

Utskottets hemställan bifölls med 198 röster mot 103 för reservation 4 av Göte Jonsson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 21

Mom. 2 (norm för socialbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för reservation 1 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 4 (villkor för socialbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 16 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Förste vice talmannen meddelade att debatten skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Folkpensioner m. m.

Anf. 1 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! I en av dagens tidningar kan man läsa följande mening: "Att riksdagen i dag kan besluta om en extra basbeloppshöjning beror paradoxalt nog på att alla partier är oeniga."

Den iakttagelsen är korrekt i voterings teknisk mening. I sak vore det dock mer rätt att säga att orsaken till att dagens överläggning om pensioner med all säkerhet får en för de flesta pensionärer positiv utgång är att fyra av riksdagens partier är eniga i huvudfrågan, nämligen just att pensionärerna bör få en förbättring. Detta har lett till att partierna i utskottet inte har velat utnyttja den möjlighet som i och för sig fanns att ävägbringa en majoritet mot regeringens förslag om en basbeloppshöjning. Det fanns en sådan majoritet – det framgår av motionerna. Men önskemålen om vad som skulle göras i stället gick vitt isär. Jag tror att vi alla har varit överens om att det är fel att utnyttja en sådan situation till att åstadkomma en voterings teknisk utgång som inte går i stycke med de intentioner som vi faktiskt har haft.

Det har alltså förelegat fyra olika förslag om hur pensionerna bör förbättras just nu. De två förslag som ligger varandra närmast är regeringens proposition om en extra basbeloppshöjning med 400 kr. från den 1 juli i år och moderata samlingspartiets partimotion i ärendet, av vilken framgår att vi inte vill gå med på en uppräknings av basbeloppet från den 1 juli men att vi ställer oss positiva till just den tekniken ett halvt år senare, när vi enligt den ordning som vi enats om normalt räknar om basbeloppet.

Motiven till att vi moderater har velat acceptera den tekniken och inte någon av de andra som har föreslagits när det gäller att tillföra pensionärerna mer pengar är flera. Ett av de viktigaste – kanske det viktigaste – är att vi anser att den teknik som användes 1982, då pensionärerna fick göra sin ofta omtalade uppoffring i samband med devalveringen av den svenska kronan, redan från början var felaktig och olämplig. Det är bra att vi nu tar ett steg för att utplåna den skönhetsfläcken. I och för sig har samma teknik använts en gång tidigare av en regering med annan politisk sammansättning, men den blir inte bättre för det.

Om man nu finner, som man fann den gången, att landet inte har råd med fullt så stora pensioner som skulle ha blivit följderna om ingen åtgärd hade vidtagits, menar jag att det är fel att så att säga fiffla med själva mätinstrumentet, basbeloppet. Ett hederligt sätt att hantera det är att låta basbeloppet korrekt visa prisutvecklingen och att sedan, om så behövs, justera de procentsatser av basbeloppet varmed pensioner utgår. Men så gjorde man alltså inte.

Denna hantering är jämförbar med hur det skulle se ut om vi en dag

plötsligt kom underfund med att vi i Sverige inte har råd att bygga fullt så stora hus, utan att de bör vara litet mindre. Det går då ut en ukas från riksdag och regering att fr. o. m. ett visst datum skall alla tumstockar kapas med 10 cm, och så blir husen mindre.

Ingen skulle komma på idén att göra det, men det var den tekniken som användes när basbeloppet kapades i stället för att reglerna ändrades för hur pensioner skall räknas ut i förhållande till basbeloppet. Därför är det bra att det nu tas ett steg, även om man inte kommer hela vägen, mot att utplåna den skönhetsfläcken.

Vi moderater har däremot inte velat gå med på att denna förändring skall gälla från den 1 juli. Det finns flera skäl till det. Ett skäl – ett relativt formellt skäl – är att riksdagen faktiskt har beslutat att omräkning av basbelopp görs en gång om året, den 1 januari. Vi ser ingen anledning att nu gå ifrån det.

Ett annat skäl är att övriga förbättringar av pensionerna som skall komma andra grupper av pensionärer till del, nämligen de som inte får så mycket genom basbeloppsuppräkningsen, skall träda i kraft den 1 januari. Om de ofta åberopade s. k. sämst ställda får vänta till den 1 januari är det ringa rättvisa i att även de som till äventyrs är något bättre ställda får en förbättring ett halvt år tidigare.

Det är också en fråga om finansiering, och jag skall återkomma till den. Jag kan dock redan nu säga att en del av de pengar som skall täcka kostnaderna, 1 740 milj. kr., för basbeloppsuppräkningsen kommer från den besparing som görs genom avskaffandet av det s. k. fria sjukhusåret för pensionärer, som var beräknad till 540 milj. kr. Där har regeringspartiet på förslag av moderaterna gått med på att skjuta upp besparingen till den 1 januari, för att under tiden hinna utforma rättvisa regler för hur sjukhusavgifter skall tas ut. Därmed bortfaller ett halvt års finansiering på den vägen, och det är ytterligare ett skäl till att vänta med den utgift som skulle finansieras.

Detta sammantaget och en del annat har alltså gjort att vi moderater föreslår riksdagen att avslå förslaget om en extra basbeloppsuppräkning den 1 juli och i stället ge regeringen till känna att en sådan uppräkning bör göras i anslutning till ordinarie omräkning av basbeloppet vid årsskiftet.

Jag yrkar, fru talman, bifall till reservation 1.

Jag vill också gärna säga några ord om finansieringen. Det har förts många debatter om pensionärer och pensionärens pengar det senaste halvåret. Här togs in en stor extra skatt, kallad engångsskatt på pensionssparande, kallad pensionsskatt, kallad allt möjligt. Regeringen motiverade skatten med att pengarna behövdes för att förbättra situationen för pensionärerna. I den omgången gällde det de sämst ställda pensionärerna. Sedan erinrade man sig att det fanns ett äldre löfte till pensionärerna som stred mot detta, nämligen löftet att alla pensionärer skulle få kompensation för basbeloppssifflet 1982. De två löftena gick inte ihop, och så blev det som det blev – man tvingades välja det ena. Det var en situation som jag inte avundas regeringspartiet men som jag egentligen inte behöver lägga mig i.

Klart var i alla fall att motivet för den s. k. pensionsskatten var att pengarna behövdes till pensioner. Hur går det nu med det? Ja, riksdagen skall i dag besluta om förbättringar av pensioner. Basbeloppsuppräkningsen är kostnadsberäknad till 1 740 milj. kr. om året. Sedan kommer det ett annat paket,

som handlar om att de kommunala bostadstilläggen till pensionärer skall förbättras. Det kommer enligt de senaste beräkningarna – om det nu är de sista, eftersom de i ett par omgångar har visat sig vara felaktiga – att kosta statskassan 577 milj. kr. Vi ligger alltså i runda tal omkring 2 300 miljoner.

Hur finansieras då de? Mer än hälften av basbeloppsuppräknigen berör ATP och finansieras ur AP-fonderna, vilka i sin tur kommer att behöva kompenseras genom höjd arbetsgivaravgift. Det är 910 milj. kr. av de 1 740.

Sedan har vi 540 milj. kr. från det fria sjukhusåret. Nu blir det inte 540 miljoner utan kanske 500 eller 450. Det vet ingen riktigt ännu. Men sammanlagt kommer ur de två källorna – ATP och besparingar på pensionärernas bekostnad – ca 1,5 miljarder av de dryga 2 miljarder som dagens reform kostar. Resten skall då förmodas komma från pensionsskatten, vilket vi inte säkert vet, eftersom vi inte kan öronmärka pengar på det sättet. Men det bör i alla fall stå klart, att vi inte behövde en extra skatt som ger någonting på mellan 1 500 och 2 200 milj. kr. om året för att finansiera dagens reformer! De finansieras på annat sätt. Dessutom kommer ytterligare en del tillbaka. Just genom att man använder metoden att lägga en del på basbeloppet höjs den beskattningsbara inkomsten för de s. k. bättre ställda pensionärerna – och så tar staten tillbaka ytterligare några hundra miljoner kronor.

Slutresultatet blir att det mesta av pengarna från den s. k. pensionsskatten, som vi slogs så hårt om, blir kvar som ett netto i finansministerns kassakista och inte alls går till några pensionärer, vare sig de sämst ställda eller några andra.

I det här betänkandet tas också upp en hel del andra frågor. Jag skall inte uppehålla mig mer vid frågan om det kommunala bostadstillägget. Där är utskottet nästan enhälligt om hur förbättringen skall bli – och jag hoppas att det också gäller riksdagen. Vi behöver således inte argumentera om det, men det finns en del andra frågor att diskutera.

Bl. a. vi moderater försöker för jag vet inte vilken gång i ordningen – jag har tappat räkningen nu – att skapa rättvisa åt de allra allra sämst ställda av alla dåligt ställda pensionärer, nämligen de stackarna som en gång i början på 1960-talet gjorde undantag från ATP och som alltsedan dess har varit utsatta för en hämndaktion, som leder till att de inte får något pensionstillskott, som alla andra får som inte har någon ATP. Nu har frågan börjat röra sig i rätt riktning. Det blir nu klart att åtminstone änkor efter dessa undantagandepensionärer i fortsättningen kommer att slippa lida för sina avlidna mäns eventuella försummelse. Utskottet har också enhälligt uttalat att pensionsberedningen lämpligen bör titta på hur dessa stackars människor egentligen har det, som försöker släpa sig fram på 2 000 kr. i månaden. Jag förmodar, att när utskottet ber pensionsberedningen att ta den titten är avsikten att göra någonting åt det förr eller senare. Men det är litet bråttom! Det gäller här en begränsad grupp, som inte fylls på med några nya årgångar. Brutalt uttryckt dör de helt enkelt undan. Om vi inte snart gör någonting åt detta kommer de flesta att gå bort utan att få uppleva att orättvisan rättas till. Jag vill alltså yrka bifall till den reservation som talar om att vi skall införa pensionstillskott för undantagandepensionärerna.

Det finns en annan egendomlig effekt i detta sammanhang. När man

utmåter kommunala bostadstillägg beräknas de med hänsyn till pensionärer-
nas inkomster. Fullt bostadstillägg får den som bara har folkpension,
grundpension och pensionstillskott. Den som har mer – ATP eller något
annat – får en ganska kraftig minskning av bidraget. Det må vara riktigt, men
det märkliga med undantagandepensionärerna är att deras bidrag minskas
med hänsyn till en inkomst som de inte har men som man påstår att de under
vissa omständigheter kunde ha haft! Det tycker vi är ännu konstigare och vill
alltså ändra även på detta. Den biten behandlas i reservation 19.

Fru talman! Vi har också en del synpunkter på efterlevandepensionering-
en, men vi behöver inte orda mycket om den i dag. Vi kommer senare att ta
ställning till den och vi moderater har velat skicka med en hälsning om hur
den pensionsberedning som håller på med ärendet bör ta i den frågan.
Huvudinnehållet är helt enkelt att man skall säkra människor mot att få sina
ekonomiska förhållanden omstörtade på ett sätt som de inte är i stånd att
själva göra någonting åt. Man skall få övergångsvillkor som är rimliga oavsett
hur det går med pensionerna i övrigt.

Fru talman! Jag kan nöja mig med detta och som en sammanfattning yrka
bifall till reservationerna 1, 5, 7, 11, 12 och 19 och, under de förutsättningar
som finns angivna i reservationstexten, också till reservationerna 13 och 14,
allt till socialförsäkringsutskottets betänkande 10.

Anf. 2 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Fru talman! Ett rättfärdigt samhälle måste erbjuda sina gamla ekonomisk
trygghet på ålderdomen. Efter ett långt och ofta slitsamt liv skall man inte
behöva vända på slantarna. Pensionerna skall räcka till, ge standardtrygghet
och bygga på ett hållfast system. Under de borgerliga regeringsåren steg
realvärdet av pensionerna för folkpensionärer utan ATP med 18 %. Det
demonstrerade vår vilja att även i en djup ekonomisk kris värna om de
pensionärer som har det ekonomiskt svårast.

Men ekonomisk trygghet är inte det enda vi skall erbjuda pensionärerna.
De har också rätt att bli betraktade som individer med integritet och egna
önskemål, inte som ett enda grått kollektiv bara för att de passerat
65-årsgränsen. De har rätt att begära valfrihet i äldreomsorgen, rätt att bo
kvar i den gamla bostaden, i servicehus eller på ålderdomshem, rätt att få ett
 eget rum om de så önskar när de måste tas in på långvården.

De viktigaste reformer vi i dag har att genomföra för pensionärerna i
Sverige gäller detta område. En utveckling i stället för avveckling av
ålderdomshemmen, rätten till eget rum, det är reformer som vi i folkpartiet
nu prioriterar.

Socialdemokraternas politik gentemot pensionärerna uppfyller inte berättigade krav på ordhällighet och konsekvens. Det beslut kammaren i dag skall fatta om pensionerna har en lång och trist förhistoria.

För det första: Före valet 1982 lovade socialdemokraterna att pensionerna skulle vara värdesäkrade helt och fullt. Genast efter valet bröt socialdemokraterna det löftet i samband med devalveringen. Devalveringen var naturligtvis planerad redan före valet, och man visste därför att ett av de fyra "heliga" löften inte skulle hållas. Med tanke på den omfattande pensionsdebatt som fördes i valrörelsen förtjänar det trots allt att påpekas att

basbeloppet 1987 skulle ha varit 300 kr. högre om de regler som infördes av trepartiregeringen 1980 hade fortsatt att gälla.

För det andra: Pensionsskatten. Det är ju egentligen inget tillskott till pensionärerna som vi i dag diskuterar. Det regeringen gör är att ta med ena handen och ge tillbaka med den andra. Ta med pensionsskatten och ge med basbeloppet. Resultatet blir en helt godtycklig omfördelning bland pensionärer och pensionssparare.

Det är inte särskilt heroiskt. Direkt utmanande blir det när man erinrar sig vilket ingrepp i enskilda människors långsiktiga sparande som pensionsskatten utgör.

- Pensionsskatten är hög. Den tar 7 % av dagens pensionssparande och därmed 7 % av all framtida avkastning.
- Den är i praktiken retroaktiv.
- Den skapar därmed osäkerhet inför framtiden. Vilka andra typer av sparande tänker regeringen slå till mot?
- Den är inte generell utan slår slumpmässigt mot vissa grupper men inte mot andra, mot privatanställda men inte mot offentliganställda, mot anställda i små företag men normalt inte mot anställda i stora företag, mot dem som sparar långsiktigt men inte mot dem som sparar kortsiktigt. Och den slår hårdare mot dem som haft dålig avkastning än mot dem som haft bra avkastning.

För det tredje: I höstens regeringsdeklaration lovade regeringen att pengarna oavkortat skulle gå till de sämst ställda pensionärerna. Även det löftet har svikits.

Vi i folkpartiet motsatte oss pensionsskatten. Därför kan vi inte heller stödja den höjning av basbeloppet som pensionsskatten är avsedd att finansiera.

Vi menar att pensionsskattepengarna – när de nu drivs in – inte skall förstärka statskassan. Vi menar att pengarna i stället borde hållas inne över nästa val. Då skulle väljarna få tillfälle att ta ställning till skatten. Inkomsterna från skatten skulle t. ex. kunna sättas in på särskilda konton på riksbanken. Då skulle en återbetalning bli möjlig. Det blir den inte om pengarna förbrukas, som utskottsmajoriteten har föreslagit. I så fall är saken avgjord.

Som Nils Carlshamre redogjorde för blev ett gemensamt agerande för avslag i kammaren inte möjligt. Vår gemensamma kritik mot pensionsskatten kvarstår likafullt, liksom vår oro för nya, liknande ingrepp i framtiden.

Skall vi utfärda löften om förbättringar av pensionärernas förmåner måste vi veta *hur* de skall betalas, veta att de kan betalas på ett anständigt sätt – inte med en godtycklig och grovt tilltyd pensionsskatt – och veta vad som är viktigast och vad som får vänta och redovisa dessa prioriteringar öppet. Det är bara då vi politiker kan se väljarna i ögonen. Det är så vi i folkpartiet har försökt närma oss den här pensionsfrågan.

I dag har vi fortfarande chansen att fatta ett beslut som gör det möjligt att återföra pensionsskattepengarna till deras ursprungliga ägare, pensionsspararna. Låt oss göra det!

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Fru talman! Jag ber också att med några ord få beröra de andra reservationer som vi från folkpartiets sida avgivit.

Reservation 6 gäller pensionstillskott vid undantagande från ATP. Före 1982 fanns ju möjlighet att anmäla undantagande från ATP för främst vissa företagare. De som begärde sådant undantagande och som därefter inte heller begärt inträde i ATP-systemet får nu inget pensionstillskott.

Samtliga borgerliga partier är eniga om att många av dessa undantagandepensionärer i dag har en bekymmersam tillvaro. Folkpartiet föreslår därför att pensionsberedningen skall få tilläggsdirektiv att utreda den frågan och återkomma med förslag till förbättrade förmåner för dessa grupper.

Jag konstaterar dessutom att vi häromdagen fick det förslag som vi väntat på, som vi i folkpartiet tog upp i en motion i fjol och även i år och som gäller de s. k. undantagandeankornas möjlighet att få pensionstillskott. Den frågan får vi återkomma till när propositionen skall behandlas, men det är bra att förslaget nu har kommit.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 6.

De nuvarande reglerna för beräkning av ATP-poäng innebär att poäng beräknas med utgångspunkt från den pensionsgrundande inkomst som fastställs för varje förvärvsarbetande försäkrad person. Nuvarande regelsystem kan få negativa effekter främst vid skilsmässor. Systemet kan medföra orättvisa konsekvenser för de kvinnor som under en längre tid vårdat barn i hemmet.

Vid en pensionering eller skilsmässa blir konsekvenserna att den make som haft den större förvärvsinkomsten har skaffat sig ett bättre pensionskydd än andra maken, vilket från rättvise- och jämställdhetssynpunkt är otillfredsställande. Vi i folkpartiet anser att pensionsberedningen bör få i uppdrag att undersöka möjligheterna att åtgärda den ekonomiska ojämlikhet som skapats mellan kvinnor och män och att därvid även pröva frågan om giftorätt till ATP-poäng.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 8.

I motion 327 har Maria Leissner och Charlotte Branting tagit upp frågan om ATP-poäng för vård av barn. Enligt tillgänglig statistik minskade antalet försäkrade som utnyttjade rätten till ATP-poäng för vård av barn från 15 250 år 1982 till 3 620 år 1984. Statistiskt sett torde ca 50 000 ha möjlighet att utnyttja den förmånen.

Centern och vi anser att det är anmärkningsvärt och att en utredning bör tillsättas för att se över orsakerna till det låga utnyttjandet. Jag yrkar därför bifall till reservation 10.

När det gäller reservation 12 om inkomstprövning av änkepension nöjer jag mig med att endast yrka bifall till denna, utan att närmare gå in på motiveringen. Jag förutsätter nämligen att Karin Israelsson kommer att utveckla skälen närmare.

I reservation 19 är vi från borgerligt håll överens om att den orättvisa som drabbar undantagandepensionärerna genom att de inte får något eller ett reducerat kommunalt bostadstillägg bör rättas till. Jag yrkar därmed bifall till reservation 19.

Fru talman! Får jag så uttala min tillfredsställelse över att ansökan om pension nu kommer att slopas. Vi från folkpartiet lade nämligen fram en

motion i föl som tog upp ett sådant krav. Det är bra att pensionärerna inte längre skall behöva ansöka om en rättighet de har.

Till sist vill jag också uttala min tillfredsställelse över de förbättringar som många pensionärer nu får när det gäller det kommunala bostadstillägget. Det höjda KBT kommer främst dem till del som inte har ATP eller en låg sådan eller dem med pensionstillskott. Detta är helt i linje med vad vi i folkpartiet vill. Vi vill prioritera de pensionärer som har de lägsta pensionerna, så att de får den största standardhöjningen.

Anf. 3 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Sveket mot pensionärerna har blivit en följetong. Rättvisan och solidariteten mellan pensionärerna som angavs som skäl för ATP-reformen har visat sig vara det allra största sveket.

Kvinnorna blev de stora förlorarna. De med små inkomster under de verksamma åren har förblivit de sämst ställda pensionärerna när pensionsförmånerna faller ut. Besvikelsen bland dessa grupper är stor när de ser hur samhället värderar deras arbetsinsatser. För de kvinnor som vårdat barnen och skött hemmet och arbetat deltid kommer det som en stor chock att just detta arbete ej gav någon utdelning från trygghetspaketet. Om de dessutom är gifta med män som inte varit anslutna till ATP-systemet blir straffet hårt. Nu ligger på vårt bord en proposition som skall lösa en del av den orättvisan. Men detta gäller bara en liten grupp.

Denna verklighet borde ha uppenbarats någon gång för dem som försvarar nuvarande ATP-system med utgångspunkt från rättvisa och solidaritet. Tack vare de borgerliga regeringarnas insatser har klyftorna mellan pensionärer med ATP och pensionärer med enbart folkpension och pensionstillskott suddats ut, dock inte fullständigt. Profilen har emellertid klart förbättrats. Det vill vi från centerns sida kalla en verklig satsning för att utjämna orättvisor och visa solidaritet. ATP-systemet har väl om något visat sig vara en klasslagstiftning, där inkomstklyftor har behållits och förstärkts på ett övertydligt sätt. Detta blev det stora sveket, men tyvärr inte det enda sveket mot de sämst ställda pensionärerna.

De stora löften om åtgärder för att förbättra pensionärskollektivets förmåner har visat sig i realiteten bli något helt annat. Det senaste exemplet skall vi behandla här i dag. Det gäller löften som inte infrias. Blivande pensionärens försäkringspengar tas in till statskassan för att sedan fördelas till de s. k. sämst ställda pensionärerna. Vi anser att det inte ens hade funnits behov av att ta dessa pengar. Vi har i stället anvisat andra medel för att verkligen åstadkomma förbättringar för dem som har det svårast ekonomiskt.

Det högsta tillskottet kommer att gå till dem som har de högsta pensionerna. Det är resultatet av att basbeloppet höjs. Det underlaget höjer ersättningsnivån för dem som har den högsta pensionen. Naturligtvis kan man lätt göra på detta sätt, eftersom ATP inte betalas ut över statsbudgeten, utan det är AP-fonderna som får betala dessa insatser. Nu har man genom snabba klipp och god penningplacering lyckats behålla fondernas storlek detta år, men inför framtiden finns det orsak att se över fondernas uthållighet.

Att man höjer basbeloppet brukar vara en följd av att prisnivån förändrats, så att det krävs förändringar i basbeloppssystemet som kompenserar bl. a. pensionssystemet för kostnadsökningar. Så brukar ske vid årsskiftet. Nu frångår regeringen detta och ger ett tilläggsbelopp som skall beräknas som ett basbelopp när detta skall höjas vid nästa årsskifte. Effekten blir den jag påtalat: höginkomsttagare bland pensionärerna erhåller mest och den som har enbart folkpension och pensionstillskott får minst. Från centerns sida har vi i vår motion krävt en annan fördelning av de förbättringar som pensionärerna behöver. Vi ser det som den verkliga rättvisefrågan att ge dem med låg inkomst en förbättring. Samtidigt vill vi förbättra pensionstillskotten. Folkpensionens grundnivå bör höjas med en procentenhet till 97 % av basbeloppet och pensionstillskottet för ålderspension med två procentenheter till 50 % av basbeloppet. Förtidspensionärernas pensionstillskott vill vi höja med fyra procentenheter till 100 % av basbeloppet.

Utskottets majoritet anser att vårt förslag inte skulle gynna låginkomsttagare. Men sanningen är helt klar när det gäller den fördelningspolitiska profilen, att vårt förslag ger mera till dem som vi anser vara de sämst ställda pensionärerna. Att skatteeffekten inte skulle ge mera till höginkomsttagare talar väl för att det är helt fel att hålla på att transportera ut stora mängder pengar som man sedan tar tillbaka. Det talar ju ännu mera för vårt förslag, att ge alla en grundpension, lika för alla, och att den enskilde sedan fick ta ställning till ett extra stöd i form av en tilläggs pension.

Det vore mycket intressant att få höra socialdemokraternas definition av de sämst ställda pensionärerna. Det var ju de som skulle kompenseras. Den kompensationen blev i stället att de skulle fräntas friåret i sjukvården, vilket betyder en extra utgift på 55 kr. per dag för folkpensionärerna. KBT-höjningen aviseras först till årsskiftet 1987/88 som kompensation för ökade utgifter.

Går dessa förslag igenom, betyder det att man helt överger dem som förutom att de har svag ekonomi också har en svag hälsa och behöver vårdas på sjukhus. Är det solidaritet och rättvisa? Nej, det är det verkliga inte!

Undantagandepensionärernas situation har årligen debatterats i denna kammare. Resultatet har inte varit av den arten att de orättvisa förhållandena har ändrats. T. o. m. i utredningsdirektiven till pensionsberedningen har det angivits att någon ändring vad gäller rätten till pensionstillskott inte bör komma i fråga när det gäller pensionstillskott till dem som begärt undantagande från ATP.

Från centerpartiets sida kan vi inte finna detta ställningstagande riktigt. Det finns och fanns skäl för dem som begärde undantagande från ATP att göra detta. Det är dessutom inte så att alla skulle ha haft råd och möjlighet att betala en privat försäkring, utan den bistra verkligheten var att många inte hade råd med egenavgifter för en förmån som man visste låg långt fram i tiden. Att det under denna tid skulle införas pensionstillskott, som skulle utjämna inkomstskillnaderna, visste inte någon om.

Det är i alla fall ett steg framåt som tagits i och med att utskottet nu visar ett intresse av att undersöka hur den faktiska verkligheten ser ut och kanske kartlägga orsakerna till och resultatet av begäran om undantagande. Låt nu bara inte detta ta lika lång tid som det tog att utreda undantagandeänkornas

situation. Pensionsberedningen bör arbeta skyndsamt med detta.

Det är den bristande tilltron till regeringens välvilja till dessa grupper som ligger bakom centerns reservation, där vi kräver ett mera handfast agerande. För här gäller det verkligen i många fall gruppen sämst ställda pensionärer, som regeringen lovade så mycket.

Vård av barn betraktas från regeringens sida som ett arbete som inte bör omfattas av samhällets skyddsnät. Nedvärderingen av vårdarbete i hemmet förföljer hela tiden dem som väljer denna viktiga arbetsinsats. 1982 anmälde 15 250 försäkrade att de vårdat barn och därmed var berättigade till vårdår som underlag för ATP-år. För närvarande är den siffran oroväckande låg, bara 3 620 år 1984.

Trots utskottets och riksdagens mening under förra riksmötet om ökade informationsinsatser har det inte inträffat något positivt som skulle öka antalet anmälningar av intjänandeår. Tron på att alla rättigheter kommer oss till del utan anmälan lever fast hos många unga föräldrar. Detta vet vi med bestämdhet när vi i centerns kvinnoförbund tar upp pensionsförmånsfrågor på våra kurser och konferenser. Området är problemfyllt och svårförståeligt, och det ställer stora krav på en riktig information som når rätt målgrupper. Riksförsäkringsverkets broschyrer är inte alltid det mest lättlästa materialet, och pensionsfrågan är inte den mest aktuella frågan för nyblivna föräldrar. Det är först när kvinnor i 55-årsåldern får redovisningen från försäkringskassan över den framtida pensionen som detta blir uppenbart.

Motionerna om retroaktivitet i ATP-poäng för vårdår är ett rättmätigt krav som verkligen borde få prövas. Just dessa kvinnor tillhör gruppen sämst ställda pensionärer, och deras arbetsinsats värderas inte från regeringens sida. Det är inte ens tal om solidaritet eller rättvisa, utan dessa kvinnor får stå sitt kast i en situation där de inte hade en aning om hur det skulle sluta. Därför är det så viktigt; när det nu finns en möjlighet att undvika detta, att informationen når de grupper som bäst behöver den.

Nedklassningen av vård- och omsorgsarbetet bidrar nog starkt till den svåra personalsituation vi just nu upplever inom hemtjänsten, barnomsorgen och sjuk- och hälsovården. Inte ens utanför hemmet är det längre attraktivt att utföra detta basarbete.

Det kommunala bostadstillägget betyder helt naturligt mycket som stöd för att kunna välja ett boende som är lämpligt för en äldre eller handikappad. Förslaget att styra kommunernas sätt att bevilja bostadsstöd har vi från centerns sida kritiserat. Vi har också kritiserat beräkningsgrunden för undantagandepensionärerna i de fall de söker KBT. Deras inkomst beräknas efter en ATP som de inte får. Detta tar vi upp i en reservation som stöder våra motioner i ärendet. Att kritiken visar sig riktig är klart i och med att den aviserade kostnadsökningen förändrats på ett märkligt sätt.

Visst kan politiker räkna fel. Tillhör man ett oppositionsparti med små utredningsresurser får man finna sig i att hårt kritiseras för dessa fel. Att regeringen med sina betydligt större resurser nu gång på gång visar sig ha ett alltför svagt underlag för sina ekonomiska beräkningar visar väl alltför väl den svaga underbyggnaden när det gäller propositionsförslaget. I fallet med KBT så är det kommunerna som visat sig bli vinnare. Många kommuner har redan i dag betydligt högre bostadsbidrag än vad som tidigare varit

statsbidragsberättigat. Nu erhåller dessa kommuner högre statsbidrag utan att de behöver höja kompensationsnivån.

Tron att kommunernas situation är likartad i hela Sverige har varit vägledande när regeringen har utformat reglerna kring KBT-systemet. Vi i centern tror att kommunerna själva har den största kompetensen att bedöma hyresmarknaden och de behov av bostadsstöd som finns. Eller är frikommunförsöken inte reellt möjliga i en socialdemokratisk framtidspolitik?

Folkpensionärerna har alltså blivit de stora förlorarna när det gäller löften från regeringens sida. Sammantaget i de förslag som presenterats har alltför stora resurser gått till de redan välbeställda pensionärsgrupperna, under det att de som har den svagaste ekonomin får lov att fortsätta att kämpa med sina slantar. Jag har fått åtskilliga telefonsamtal från bekymrade pensionärer som inte klarar av ytterligare påfrestningar. Marginaleffekter i skattesystemet, avtrappning av KBT och höjda taxor urholkar ökade inkomster.

Manipulerandet med basbeloppshöjningar får många effekter som kanske inte heller klart framgår för alla. Kvinnor med löner som inte höjs i samma utsträckning får allt svårare att nå nödvändiga basbeloppsunderlag för sin framtida pension. Detta gäller alla med små inkomster. När får de sin kompensation?

Bra är dock att undantagandepensionärernas situation tas på allvar. Vi kommer från centrens sida att se till att problemen inte begravs i utredningsbyråkratin.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 3, 5, 9, 10, 12, 15, 17, 18 och 19 som är fogade till socialförsäkringsutskottets betänkande 1986/87:10.

När det gäller röstningsförfarandet avviker det på intet sätt från det normala när fyra reservationer ställs mot utskottsmajoritetens förslag. Vi kan, som framgått av debatten, inte stödja moderatförslaget. Av den anledningen avstår vi i den sista omröstningen, då vårt förslag redan fallit. Detta innebär att basbeloppet höjs den 1 juli 1987.

Anf. 4 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Fru talman! I dag är det berättigat att ställa frågan: Vilka regeringslöften kan vi lita på? Alla löften är tydligen inte lika förpliktigande. Vilka förutsättningar gäller vid bedömningen om regeringen har för avsikt att hålla ett löfte eller inte?

När regeringen genom Kjell-Olof Feldt lovar att även i år komma med synpunkter på avtalsrörelsen är förmodligen sannolikheten stor att den håller det löftet. Likaså har det visat sig att sannolikheten har varit stor för att löftena skulle hållas när det gällt att slopa mjölksubventioner och dra in pengar från kommuner och landsting.

I 1986 års regeringsförklaring lovade statsminister Ingvar Carlsson att avkastningen från engångsskatten oavkortat skulle tillfalla de sämre ställda pensionärerna. Det var fråga om en mycket klar deklaration, som inte kan misstolkas. Men regeringens förslag, enligt vilket 1,7 miljarder skall användas till en basbeloppshöjning, är ett löftesbrott. En basbeloppshöjning ger minst åt den som har bara folkpension eller förtidspension, och den som har full ATP får allra mest. Regeringsförslaget är inte bara ett vanligt löftesbrott:

det är ett brott mot regeringsförklaringen. Det är möjligt att regeringen gör den bedömningen att ett löftesbrott beträffande pensionärerna lätt glöms bort bland alla affärer och avslöjanden, men jag tror att det är en felbedömning.

I dag är skillnaden i pengar på ett år mellan lägsta och högsta pensionsbelopp drygt 82 400 kr. Om man tar hänsyn till skatten för den välbetalde pensionären och plussar på KBT för den sämre ställda, finner man att skillnaden i pengar på ett år ändå blir över 30 000 kr.

En basbeloppshöjning ökar skillnaderna mellan lägsta och högsta pensioner – med den nu föreslagna höjningen ökar skillnaden med nästan 700 kr. brutto på ett år. Basbeloppshöjningar ökar hela tiden gapet mellan de lågavlönade pensionärerna och de högavlönade, och det är därför som vpk avvisar det här förslaget.

Den höjning av folkpensionens grundbelopp och pensionstillskottet som vi föreslår ger motsatt effekt, dvs. gapet mellan högavlönade och lågavlönade minskar. Enligt vår mening skall grundpensionerna och pensionstillskottet höjas först, och därefter bör basbeloppet höjas som kompensation för devalveringen, varigenom det gamla regeringslöftet från 1982 uppfylls. Regeringsdeklarationens löfte om pengar till de sämre ställda pensionärerna kan enligt vår mening inte tolkas på annat sätt än att det är de pensionärer som enbart har folkpension och pensionstillskott som är de sämre ställda.

Om man inte lägger in en ekonomisk värdering i orden "sämre ställda" utan i stället ansluter till talesättet om att hälsan är mera värd än pengarna, kan man hävda att det är de sjuka pensionärerna som är de sämst ställda. Innebär då regeringens förslag att man i första hand har tänkt på gruppen sjuka pensionärer? Ja, regeringen har inte glömt dem, men de skall inte få några lättnader, utan i stället nya pålagor. Pensionärernas fria år på sjukhus, som infördes 1970, skall avskaffas. Pensionärerna kommer i framtiden att få betala enligt samma regler som gäller för yrkesarbetande med sjukpenning. Argumentet för detta är rättvisan, säger regeringen tillsammans med moderaterna och folkpartiet.

Ett sådant rättvisekrav är det svårt att känna förståelse för: Människor som uppnått pensionsåldern har större sjuklighet än yngre och därmed större behov av sjukhusvård; det framgår klart av all statistik. Dessutom riskerar pensionärer med låg pension att mista sitt kommunala bostadstillägg vid längre, sammanhållen sjukdom. Därför avvisar vi bestämt förslaget om slopande av pensionärernas friår på sjukhus.

I dag behandlar vi bara förslaget om höjning av basbeloppet och av taket för KBT, men detta är faktiskt bara en del av paketet till pensionärerna. Vid en helhetsbedömning står det klart att det blir hälsan och – beroende på KBT-höjningarna – bostadsorten som avgör om den enskilde pensionären kommer att vinna eller förlora på detta paket. Den största förlusten gör pensionärer med enbart folkpension som har oturen att bli sjuka. Bor de dessutom i Stockholm, eller i någon annan kommun som inte berörs av höjningarna av KBT, blir förlusten orimligt stor. Om man gör en bedömning av regeringsförslaget ur kvinnoperspektiv blir det förödande, eftersom majoriteten av dem som bara har folkpension är kvinnor.

Vpk:s förslag här i dag syftar till en utjämning av pensionerna. Det gör

också våra förslag till en förändring av det nuvarande pensionssystemet. Vi avvisar ett pensionssystem som innebär att samhällets klasskillnader uttryckt i inkomster kvarstår livet ut och att kvinnorna även i framtiden automatiskt skall få lägre pensioner än männen, eftersom vi inte har en rättvis fördelning av arbete och inkomster mellan könen i det här samhället.

Fru talman! I dag fattar vi ett beslut i avsikt att föra bort en fråga som har fått ett orimligt stort utrymme i debatten om pensionärernas villkor. Detta beslut går ut på att pensionsberedningen skall få i uppgift att undersöka undantagandepensionärernas behov av pensionstillskott. Beslutet är ett resultat av ett tillstyrkande av en vpk-motion. Bakgrunden till att vi skrev denna motion är att pensionstillskott utgår till alla som enbart har folkpension utan att någon inkomstprövning görs och utan att någon hänsyn tas till förmögenhet i övrigt. Men de som begärde undantagande från ATP får inte pensionstillskottet.

Det går inte att bortse från att den här frågan också väldigt mycket handlar om upprörda känslor, och det kan vara förklarligt. När vi en gång skulle införa ATP bedrev nämligen de borgerliga partierna en massiv propaganda mot en allmän pensionsförsäkring, och denna propaganda gav resultat. Många småföretagare begärde att få ställa sig utanför systemet. Vad som var den verkliga orsaken till begäran om undantagande kan inte klart fastslås. En del ansåg sig inte ha råd att betala avgiften. Andra valde privata lösningar. Men det gemensamma var att de förleddes av den borgerliga propagandan. Visserligen kan man ha olika synpunkter på när det gamla skall vara glömt och förlåtet, men vi anser inte att felbedömningar till följd av borgerlig propaganda skall följa människor hela livet. När vi nu tagit första steget för att föra bort denna fråga från punkt 1 på dagordningen är det vår förhoppning att vi i stället skall diskutera fördelningspolitiken då det gäller pensionärerna som helhet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 16.

Anf. 5 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Med Margó Ingvardssons egna ord, fast tvärtom, vill jag säga följande:

När vi på sin tid diskuterade införandet av en allmän tjänstepension bedrev vpk en massiv propaganda för en tjänstepension av just den konstruktion som vi sedan fick och än i denna dag har. Det kanske viktigaste draget var att pension skulle utgå i proportion till tidigare inkomst, dvs. i enlighet med den s. k. inkomstbortfallsprincipen. Margó Ingvardsson har intressanta siffror. Effekten av hela ATP – för dem som får allra mest av den – är runt 80 000 kr. per år, brutto. Men netto, efter hänsyn tagen till regler om skatt, kommunalt bostadstillägg och annat, blir det ungefär 30 000 kr., 2 500 kr. i månaden. Skall vi uppfatta det så att 2 500 kr. i månaden inte bara är ett maximum utan t. o. m. för mycket som resultat av en inkomstrelaterad allmän tjänstepension? Är det vi har att vänta att vpk börjar lägga fram förslag om att trappa ner basbeloppet, sänka det år för år så att vi minskar skillnaden mellan ATP-pensionärer och dem som inte har någon ATP-pension? Skall vi kanske rent av minska det ända ner mot noll så att problemet blir slutgiltigt löst?

Anf. 6 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Fru talman! Nils Carlshamre påpekade att vpk stödde förslaget om införandet av ett ATP-system. Det är alldeles sant. Jag kan erkänna att vi då inte kunde överblicka att ATP-systemet skulle medföra så stora orättvisor för låginkomsttagare och kvinnor som det är i dag. Vi anser att skillnaderna mellan de lägsta och de högsta pensionerna är alldeles för stora. Vi har som målsättning att utjämna inkomstskillnaderna mellan alla människor i samhället men givetvis också mellan pensionärerna. Det kan gå till på det sättet att man sänker de välbetalda pensionärernas inkomster. Det är inte vår målsättning i första hand, utan vår målsättning är att höja inkomsterna för de sämst betalda pensionärerna.

Anf. 7 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara notera att av de två partier, centern och vpk, som här till synes har ganska likalydande förslag till fördel för de s. k. sämst ställda pensionärerna, agerar centerpartiet på ett konsekvent och hederligt sätt. Redan vid ATP:s införande önskade centerpartiet en pension som gav ett grundskydd som var lika för alla. Vpk däremot solidariserade sig helt med förslaget om inkomstgraderad pension.

Nu har vi fått veta att det inte skulle få sträcka sig längre än till i 1987 års penningvärde 2 500 kr. i månaden. Siffrorna 80 000 resp. 30 000 kr. som brutto- och nettoresultat av ATP är uppseendeväckande. Men det uppseendeväckande med dem är de 50 000 kr. som ligger emellan, att denna vackra och av så många prisade allmänna tjänstepension alltså inte ger mer i den egna plånboken.

Anf. 8 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Fru talman! Om det är andra grupper som Nils Carlshamre vill värna om, dvs. de som inte har så hög ATP utan ligger strax ovanför pensionstillskottsnivån, då borde Nils Carlshamre och hans parti ha verkat för lösningar som verkligen skulle gynna de grupperna. Men det gör inte en höjning av basbeloppet, utan de som ligger precis ovanför pensionstillskottsgränsen får precis lika litet ut av denna höjning som de som inte har någon ATP alls. Höjningar av basbeloppet har den effekten. Det är alltid de som har flest ATP-poäng som får ut mest av systemet. Det är därför som vi avvisar de förslagen.

Anf. 9 DORIS HÅVIK (s):

Fru talman! Pensionerna värdesäkras genom att basbeloppet beräknas utifrån utvecklingen av konsumentprisindex. Basbeloppet för år 1987 har fastställts till 24 100 kr. Pensionerna för år 1987 kommer därigenom att öka med 3,4 % jämfört med 1986 års pensioner. Genom den tillämpade värdesäkringsmetoden erhåller pensionärerna full kompensation för inträffade prisförändringar under perioden november 1985–november 1986.

Pensionärerna förklarade sig i samband med nedskrivningen av den svenska kronan i oktober 1982 villiga att bära sin del av den börda som krävdes för att sanera landets ekonomi efter de äventyrliga år som låg bakom oss 1982. Den ekonomiska utvecklingen är nu sådan att pensionärerna

liksom andra grupper i samhället bör få del av förbättringen. Därför föreslås ett extra tillägg till basbeloppet fr. o. m. den 1 juli vid beräkning av pensionsförmåner m. m. Tillägget föreslås bli 400 kr. Härigenom tillförs landets pensionärer ca 1 740 milj. kr., vilket för en pensionär med genomsnittlig ATP innebär ca 900 kr. i ökad pension.

Tillägget till basbeloppet medför också förbättringar av studiemedel, bidragsförskott och annat med sammanlagt 115 milj. kr. per år. Jag tycker det är värdefullt att nämna detta. Det är bara pensionerna som regleras genom basbeloppet. För bidragsförskott och studiemedel måste man stifta en lag i särskild ordning baserad på det basbelopp som gäller för pensionerna.

Jag vill också nämna de kommunala bostadstilläggen. Den övre hyresgränsen i bestämmelserna om kommunalt bostadstillägg till folkpension föreslås höjas från 800 kr. till 1 500 kr. för ensamstående och 1 650 kr. för makar. Det innebär höjda kommunala bostadstillägg för pensionärerna med upp till 700 kr. per månad eller 8 400 kr. per år. Samtidigt ändras reglerna så att det blir ett åliggande för kommunerna att utge kommunalt bostadstillägg. Dessutom medför förslaget en betydande utjämning av bostadstillägget mellan pensionärer i olika kommuner. Som lägst kan en pensionär ha 8 400 kr. totalt om året, medan andra har upp till 30 000 kr. om året i kommunalt bostadstillägg.

Vi har konstaterat i pensionsberedningen att för pensionärer med grundpension och pensionstillskott är storleken av det kommunala bostadstillägget helt avgörande för hur deras ekonomi ser ut. Därför är det förvånande att man från centerns sida säger nej till att ha ett tvingande kommunalt bostadstillägg. Det gläder mig att man ifrån de andra partierna inser värdet av det kommunala bostadstillägget och vikten av att kommunerna inte skall kunna avstå från att utge bostadstillägg.

Jag skall nu, fru talman, gå över till att bemöta var och en som varit uppe här i talarstolen.

Nils Carlshamre sade att de fyra partierna i utskottet är eniga om att pensionärerna skall få en höjning av pensionerna men att det bara är olika metoder som man väljer. Men det är ju fem partier i utskottet, och det är beklämmande att kunna konstatera att folkpartiet på tre rader i en partimotion anger att man inte kan vara med och höja pensionerna över huvud taget – man har ingen modell alls. Man vill i stället diskutera en fråga som inte hör hemma i vårt utskott, nämligen engångsskatten, som man har diskuterat två gånger i denna kammare efter beredning av skatteutskottet. Men även i denna reservation har man med vad man vill göra med de pengarna. De skall enligt reservation 2 in på konto i riksbanken och inte användas utan kunna betalas tillbaka efter en valseger 1988. Det skulle göra en återbetalning möjlig, står det.

Men detta var inte vad man enades om när det ärendet diskuterades i skatteutskottet. Jag tror inte att jag skall beröra den här frågan mer än så, eftersom den inte hör hemma i socialförsäkringsutskottet.

Jag har respekt för Nils Carlshamres uppfattning att om vi nu har en bestämmelse om att basbeloppet skall höjas en gång om året, då bör också den extra höjningen träda i kraft den 1 januari 1988. Men samtidigt vill jag till den stora gruppen pensionärer säga att vi socialdemokrater håller fast vid att höjningen skall utbetalas från den 1 juli i år, eftersom vi anser att det är

lämpligt att tillföra pensionärerna ett tillskott ett halvår tidigare.

Vi har även tidigare lagt på ett extrabelopp med 300 kr. Det var när vi hade den metod som Nils Carlshamre nu tar avstånd från, nämligen då man började "peta i basbeloppet", och vi fick, som det hette, ett rensat konsumentprisindex. Det lät ju bra, men det skulle på sikt urgröpa ATP-pensionerna, minska värdesäkringen. När vi kom tillbaka i regeringsställning 1982 och skulle återställa basbeloppet – vi hade då nämligen inget annat än ett politiskt basbelopp – gjorde vi en uppräknig och lät pensionärerna i förskott få kompensation för den prisökning som kunde förväntas. Man kanske kan kalla även detta för att "peta i basbeloppet", men en sak är alldeles säker: om man har ett pensionssystem som är uppbyggt på värdesäkring efter prisutvecklingen och vill tillföra det systemet en förbättring, då gör man det bäst genom att lägga tillägsbeloppet till basbeloppet. Detta följer med i systemet hela tiden, och det innebär att basbeloppet ökar mer än vad det skulle göra med en koppling till prisutvecklingen.

I likhet med Nils Carlshamre kan jag konstatera att vpk en gång sade: Tillsammans med oss kunde socialdemokraterna införa allmän tjänstepensionering. Jag visste inte att man i vpk nu har kommit därtill att man vill ha en fullständig utjämning av pensionerna. Jag trodde inte heller att vpk hade uppfattningen att det var pensionssystemet som skulle utjämna de olikheter som finns på arbetsmarknaden. Jag trodde att Margó Ingvardsson förespråkade andra metoder för att få en bättre löneutveckling än att använda pensionssystemet för att åstadkomma detta. Detsamma gäller för kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden. Man löser inte de problemen genom att använda pensionssystemet, utan de skall behandlas av arbetsmarknadens parter.

Jag återkommer till Margareta Andrén, som nu ville tala om helt andra saker än dem som ligger inom socialförsäkringsutskottets beredningsområde. Jag kan förstå det, eftersom folkpartiet är så naket att man inte har någonting att komma med till pensionärerna. Folkpartiet ställer sig bakom förslaget när det gäller det kommunala bostadstillägget, men sedan kommer vi till det som jag tycker är det absolut största hyckleriet i Margareta Andréns anförande. Hon talar om hur angelägen hon är att se vad som nu kommer att hända med de änkor vilkas män begärde undantagande när ATP-systemet genomfördes och med de sämst ställda pensionärer som ställde sig utanför. Därefter säger hon: Jag skall följa den här frågan, så att det inte blir något onödigt dröjsmål.

Vem är det som har förorsakat dröjsmål när det gäller att lösa dessa frågor både för änkorna och för dem som ställde sig utanför ATP-systemet? Det var väl ändå folkpartiet i den borgerliga regeringen som gjorde det? I en proposition begärde Karin Söder att man inte längre skulle få lov att ställa sig utanför ATP. Det tyckte vi var bra, och det ställde vi oss bakom. Vi vågade inte föreslå det redan då vi genomförde ATP, utan då bereddes dessa grupper en möjlighet att ansluta sig. Vi ville inte gå lika hårt fram som Karin Söder sedan gjorde. Det hade hört hemma i den proposition som hon stod för att tala om att man skulle se till att de som ställde sig utanför ATP och inte hade fått del av pensionstillskotten skulle komma in i den stora famnen och få den rätten. Karin Söder kunde inte göra detta, för folkpartiet ställde inte upp:

hon fick inte majoritet för det förslaget. Så var det under alla de borgerliga åren, och jag förstår därför inte Margareta Andréns stora brådskan nu. Den är något förvånande, för Margareta André var ju med och agerade i utskottet redan på den tiden. Hon deltog i majoritetsskrivningen tillsammans med socialdemokraterna och vpk på den här punkten. Det är riktigt att vi skall se vad som har hänt med denna grupp – vi skall begära att pensionsberedningen tar över frågan och undersöker hur det förhåller sig.

Det är överord, Nils Carlshamre, att säga att de som ställde sig utanför ATP är den allra sämst ställda gruppen. Vi vet inte vad som har hänt med denna grupp. Propagandan gick ju ut på: Använd dina pengar till något annat! Använd pengarna till en privat pensionsförsäkring! Plöj ner pengarna i ditt företag, utveckla ditt företag! Använd inte pengarna till ATP, till en socialistisk pensionsförsäkring! Det var vad man sade. Många följde naturligtvis rådet om privat pensionsförsäkring, att man skulle utveckla företaget osv. Men jag tror inte att alla som ställde sig utanför ATP gjorde det av den anledningen att de inte hade råd att betala avgiften, som för övrigt var avdragsgill. Jag tror säkert, Nils Carlshamre, att det i dag finns människor som känner sig grymt lurade, människor som inte någon gång av de fem gånger de har haft möjlighet därtill har brytt sig om att begära inträde i systemet utan har trott att det var rätt att stå utanför ända till dess att pensionen började falla ut till dem som var anslutna och man såg vad det egentligen handlade om. Men att generellt påstå att detta är den absolut sämst ställda gruppen tror jag är fel.

När det gäller att höja procentsatsen på grundpensionen och pensionstillskottet har två olika procentsatser förts fram av vpk resp. centern. Man riktar sig då inte till den allra sämst ställda gruppen, och det är man medveten om – det förstår jag. Denna grupp kommer ju att få del av det kommunala bostadstillägget. De som har en ATP strax över ett halvt basbelopp kommer att kunna få betydligt bättre bostadstillägg. I dag kan en pension på den nivån leda till både reducerat bostadstillägg och viss skatt.

När det gäller giftorätten vill jag säga att pensionsberedningen har i uppdrag att titta också på den frågan. Vi har redan fått material som visar konsekvenserna, men pensionsberedningen har ännu inte gjort något ställningstagande.

När det gäller retroaktiv ATP-poäng för vård av barn tror jag att det var så, när den propositionen lades fram av den borgerliga regeringen, att man hade helt klart för sig att det gällde en begränsad grupp och att reglerna inte borde få retroaktiv verkan.

Det finns synpunkter på efterlevandepensioneringen. En översyn av efterlevandepensioneringen pågår för fullt. Man räknar med att om möjligt nå en bred majoritet i frågan och att man skall kunna framlägga förslag under innevarande år.

Inkomstprövningen av änkepensionen är också nämnd. Jag tror att här föreligger ett misstag. Man tror att detta är en grupp som har det dåligt ställt och därigenom skulle kunna få det bättre om man följer reservation 12. Varken sociala skäl eller administrativa skäl kan anföras i det sammanhanget. Det är ju de sämst ställda, som bara har grundpensionen, som inte får någon reducering. Enbart de som har högre inkomster får enligt reglerna en reducering.

Jag tror att de 10 milj. kr. som detta kostar inte skulle gå till de sämst ställda – och det är ju viktigt att så sker, har jag hört.

Jag skall inte fastna mer i dessa reservationer, fru talman, utan jag skall sluta med att säga att de sämst ställda pensionärerna har fått en uppräknings genom det kommunala bostadstillägget. I övrigt tillfaller höjningarna alla grupper genom att basbeloppet höjs, och basbeloppet är själva motorn i detta system. Är man inte beredd att vara med om att slå vakt om basbeloppet, måste jag säga att det är som att förklara krig mot systemet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 10 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag saknar i Doris Håviks inlägg svar på en fråga: Vilka anser socialdemokraterna vara de sämst ställda pensionärerna – vilka tillhör den gruppen, och vad har de fått i paketet?

När vi i centerpartiet förlitar oss på kommunerna då det gäller att fördela KBT-pengar, gör vi det av erfarenhet. Höjs nu statsbidraget, finns det också en morot i det systemet, som möjliggör en höjning av KBT i de fall där så är nödvändigt. Vi ser av resultatet när man har räknat på detta att det i många kommuner tydligen redan finns betydligt högre KBT än vad statsbidraget kan ha lockat till.

Sedan är det faktiskt så att Sverige inte är Stockholm. Det finns stora olikheter ute i kommunerna. Hyresmarknaden varierar, och även andra förutsättningar varierar starkt.

Vi säger inte nej till statsbidraget, men vi säger nej till de regler som regeringen också vill införa beträffande fördelningen av statsbidraget. Vi tror faktiskt att kommunerna själva har den kompetensen.

Doris Håvik säger att kvinnornas situation skall lösas genom arbetsmarknadens insatser. Det är naturligtvis riktigt, men också här finns det undantag. Det råder inte på alla håll en het arbetsmarknad, som kan locka ut kvinnorna. Inte för alla kvinnor är det en möjlighet att välja ett arbetsliv utanför hemmet. Fortfarande finns det en grupp kvinnor som både med och mot sin vilja stannar hemma och utför en arbetsuppgift, men de har ingen del i samhällets trygghetssystem. Att alla trygghetssystem är förbundna med arbete och lön utanför hemmet är det som vi i centerpartiet vill ändra på. Man skall också värdera hemarbetet.

Doris Håvik kamouflerar mycket i sitt anförande med historiska beskrivningar. Det är klart att historien är något som har varit, men jag tror det är fel att låsa sig så fast vid historien att man inte kan se nuet och framtiden. Det är därför vi fattar beslut här: för framtiden. Vi skall lära oss av tidigare gjorda misstag.

Ett beslut i den riktningen tycker jag är utnyttjandet av möjligheten att beräkna retroaktiva vårdår för vård av barn. Där ser vi i dag att kvinnors situation när det gäller pensionen är bekymmersam, och vi kan inte för framtiden behålla denna ojämlikhet i fråga om kvinnors möjligheter till ett skydd på äldre dagar.

Det är möjligt att det stod något i den aktuella propositionen om att detta inte skulle gälla retroaktivt. Men nu visar historien att vi för framtiden bör dra slutsatsen att man bör ändra på det förhållandet. Jag tycker att man i det

avseendet skall glömma prestigen och i stället ställa upp på detta.

När det gäller friåret i sjukvården och fördelningspolitiken vill jag säga att centerpartiet står för en annan fördelningspolitik än den som regeringspartiet förespråkar.

Anf. 11 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 12 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Det är många bud om vilka som egentligen är de sämst ställda pensionärerna, och det är kanske bra. I varje fall främjas ju debatten av att man har litet olika uppfattningar om förutsättningarna. Det blir lättare att hitta argument.

Man kan naturligtvis använda det här uttrycket litet olika. I rent absoluta tal, i kronor och ören räknat, har jag svårt att tänka mig att det finns några som har det sämre än de som – jag brukar säga så – släpar sig fram i en eländig tillvaro på mindre än 2 000 kr. i månaden. Det gäller alltså undantagandepensionärer utan andra inkomster.

Men när det gäller vilka som är sämst ställda, om man ser till nu föreliggande förslag, är det en helt annan grupp som kommer i fråga. Det är inte alls de som bara har folkpension och pensionstillskott, ej heller de som har hyggliga ATP-pensioner, utan det är de som finns någonstans mitt emellan. Det gäller alltså de som har låg ATP-pension – men en ATP-pension som ändå är så hög att den är något större än pensionstillskottet, dvs. de som har mellan 0,5 och 1 basbelopp i ATP. Vilken metod av de här tillämpade som vi än väljer när det gäller att förbättra pensionerna får dessa människor i alla fall ingenting. Pengarna försvinner i minskat särskilt skatteavdrag, i minskat kommunalt bostadstillägg, i skatt etc. Man kan väl säga att vi har varit överens om att egentligen inte något av förslagen är sådant att vi klarar denna grupp. Uppriktigt sagt tror jag att det får bli pensionsberedningens sak att undersöka om man kan mildra de här effekterna något, för de är inte bra.

I fråga om undantagandepensionärerna vill jag säga att vi egentligen inte har med den saken att göra – om nu pensionstillskottet gäller och utgår till alla som inte har just ATP med minst pensionstillskottets belopp. Det finns i dag s. k. minipensionärer, som har grundpension och fullt pensionstillskott och som alltså kan vara mycket välbeställda. I själva verket kan de vara hur rika som helst. De kan således ha hur stora inkomster som helst, bara inkomsten inte utgörs av just ATP. De kan ha en annan pensionsförsäkring – en del av dem har också en sådan. Men de får sitt pensionstillskott i alla fall.

Det enda vi begär när det gäller undantagandepensionärerna är att de skall behandlas på samma sätt som andra. Någon ATP har de inte. Det vet vi. Alltså skall de, enligt de regler som gäller alla andra ATP-lösa, vara berättigade till pensionstillskott, till folkpension. Så enkelt är det. Om dessa människor till äventyrs har andra pensioner eller rent av en jättelik förmögenhet är något som vi faktiskt inte har ett dugg med att göra. De skall ha samma rätt som alla andra.

Anf. 13 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Fru talman! Regeringen gav ett löfte i regeringsdeklarationen om att avkastningen på engångsskatten oavkortat skulle tillfalla de sämre ställda pensionärerna. Löftet var inte villkorat annat än så till vida att det var avkastningen på engångsskatten som skulle gälla. Det sades heller ingenting om att det var ett löfte som var förhandlingsbart. Bestrider Doris Håvik detta? Var det inte på det viset?

Doris Håvik säger att en del av pengarna kommer att gå till de sämre ställda pensionärerna och hon avser då höjningen av det kommunala bostadstillägget. Ja, det är bra. Vi stöder förslaget i den delen. I förslaget var det från början inte villkorat att en del av pengarna skulle gå till de sämre ställda, utan det gällde hela avkastningen. Det är där vpk har synpunkter.

Vi skulle i vpk mycket väl ha kunnat tänka oss att stödja ett förslag där hela avkastningen av engångsskatten används till att förbättra de kommunala bostadstilläggen, som har en oerhört stor betydelse för de pensionärer som har de sämsta inkomsterna. Men förslaget är nu inte sådant. Största delen av pengarna används till att höja basbeloppet.

Om basbeloppet höjs med en fast summa eller ett procentbelopp, Doris Håvik, får det den effekten att de som har de största pensionerna får det största utfallet. Med förslaget om en basbeloppshöjning på 400 kr. får de sämst ställda pensionärerna på ett år 576 kr., och de bäst ställda pensionärerna får 1 944 kr. Det är den fördelningspolitiska principen som vpk vänder sig mot. Jag håller med om att detta inte är så mycket pengar när det slås ut på var och en av pensionärerna, men vpk:s förslag har en annan fördelningspolitisk profil. Det ger de sämst ställda pensionärerna 964 kr., medan de bättre ställda pensionärerna får nöja sig med precis hälften, dvs. bara 482 kr.

Doris Håvik sade i början av sitt anförande att socialdemokraterna och vpk tillsammans har infört ATP-systemet, och det är riktigt. Det är min mening att vpk och socialdemokraterna också tillsammans borde verka för en rättvis fördelningspolitik, vilket inte sker i dag. Får inte Doris Håvik en tankeställare när hon presenterar ett socialdemokratiskt förslag till pensionshöjningar och moderaterna går upp och säger att de inte har någonting emot att ansluta sig till förslaget, som ligger dem mycket nära? Ger det inte socialdemokraterna en viss tankeställare i fråga om vilken fördelningspolitik som de har gett sig in på?

Anf. 14 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Fru talman! Doris Håvik talade om de äventyrliga åren mellan 1976 och 1982, och det skall väl utläsas en kritik i de orden. Doris Håvik lyssnade tydligen mycket dåligt på början av mitt anförande, där jag just omnämnde att pensionerna under de åren ökade reallt med 18 %.

Med tanke på vad både Nils Carlshamre och Doris Håvik sade vill jag påpeka att folkpartiet inte har motsatt sig en ordinarie basbeloppshöjning. Det är emellertid inte en sådan vi diskuterar i dag, utan vi diskuterar den extra basbeloppshöjningen. Jag gjorde samma iakttagelse som Margó Ingvardsson, nämligen att moderaterna poängterade att de och socialdemokraterna stod varandra nära.

Doris Håvik var upprörd över att jag har bråttom när det gäller att göra

någonting för undantagandepensionärerna. Vad jag har sagt är att vi inte vill vänta på att pensionsberedningen skall ta upp dessa frågor. Det gällde tidigare änkorna. och nu gäller det också undantagandepensionärerna i stort. Folkpartiet krävde även förra året att pensionsberedningen borde få tilläggsdirektiv för att se över dessa frågor. Detta ingick inte från början i beredningens direktiv, men det är alltså viktigt att frågorna ses över.

Doris Håvik sade att folkpartiet står naket när det gäller just pensionerna i detta sammanhang. Doris Håvik anklagar oss folkpartister för att inte vilja göra någonting för pensionärerna, och det gör mig en aning förvånad. Det finns ett gammalt ordspråk som säger att man inte skall kasta sten om man sitter i glashus. Vad har socialdemokraterna att slå sig för bröstet för när det gäller pensionärspolitiken? Är det de svikna vallöftena från 1982? Det kan väl inte vara så att Doris Håvik anser att den nu föreslagna reformen innebär en prioritering av pensionärerna? Den föreslagna reformen innebär ju att staten tar från pensionärerna för att sedan ge tillbaka litet av det den tidigare tagit. De som får allra mest tillbaka är de pensionärer som har hög ATP. Det är här inte fråga om några heroiska insatser!

Jag förstår också att Doris Håvik inte vill att jag skall ta upp frågorna om engångsskatten och de prioriteringar vi från folkpartiet gör. Men jag måste få framföra i debatten att vi vill göra andra prioriteringar än regeringen. Vi anser att det inte är enbart de ekonomiska förmånerna som är angelägna utan att det också är fråga om trygghet, gemenskap och trivsel. Det är därför vi vill prioritera exempelvis eget rum för dem som önskar det. Vi vill att det skall vara möjligt att bo kvar i förbättrade ålderdomshem.

Anf. 15 DORIS HÅVIK (s):

Fru talman! Karin Israelsson sade i sitt inlägg: När centern säger att vi litar på kommunerna gör vi det av erfarenhet. – På den punkten har vi också en viss erfarenhet. De kommunala bostadstilläggen har många gånger varit tämligen låga i kommuner där centern haft betydande inflytande. Det är ganska lätt att säga saker och ting från denna talarstol. Det är betydligt svårare att rätta till brister på de platser där man kanske borde göra det.

Statsbidragen var tidigare 42 % och sänktes på 14 månader i två etapper till 25 %. Det var då det blev beslutat att 80 kr. skulle ligga i botten. Vi har inte mäktat höja procentsatsen utan vi har fått göra andra prioriteringar. Men om vi hade kunnat bestämma hade vi inte satt i gång att sänka bidragen just till de sämst ställda. Hade den sänkningen inte skett hade kommunerna kunnat ha råd att hålla det kommunala bostadstillägget på en betydligt anständigare nivå än som varit fallet. Så blev det inte, och därför är det nödvändigt att gå in med en tvingande bestämmelse.

Jag förmodar att det är de sämst ställda pensionärerna som kommer att få det höjda kommunala bostadstillägget på 700 kr. ograverat. Det blir beloppet i en kommun med dåligt kommunalt bostadstillägg. De som har en sådan ekonomi att det kan utgå helt och hållet är också de sämst ställda.

Majoriteten i utskottet litar inte riktigt på kommunerna och har därför ställt sig bakom förslaget om en tvingande lagstiftning.

Margó Ingvardsson: Jag bara väntar på en motion från vpk om att alla skall ha lika hög sjukpenning! Det är nu så orättvist att vi har olika löner i

samhället, och den sjukpenninggrundande inkomsten är baserad på den totala inkomsten. Skall vi ha lika hög pension till alla måste vi också ha lika hög sjukpenning, om det skall vara fråga om rättvisa.

Jag är förvånad över att Margó Ingvardsson tar upp skillnaderna och säger: Enligt regeringens förslag får de sämst ställda pensionärerna 576 kr., medan vpk:s förslag ger dem 964 kr. Jag blir inte chockerad av det, om inte avsikten är att det skall utgå ett enhetsbelopp till alla. Jag hävdar fortfarande att det är basbeloppet som skall spädas på. Jag känner mig inte alls chockerad över att moderata samlingspartiet håller med om det. Det visar att moderaterna förstår att man måste öka basbeloppet om man skall kunna använda ett system som dels skall utvecklas när det gäller värdebeständighet, dels skall kunna tillföras ett extra belopp – så att det hela kan rulla vidare inte bara för dagens pensionärer utan också för de kommande. På det sättet kommer den grund som man kan räkna på att höjas successivt:

Varför säger inte Margareta Andrén rent ut att hon hoppas att alla nu har glömt att folkpartiet under sex år motsatte sig att änkor till undantagandepensionärer skulle få pensionstillskott eller att folkpartiet inte gick med på att de som hade begärt undantag skulle få pensionstillskott? Den borgerliga regeringen fick ju ingen egen majoritet, eftersom folkpartiet motsatte sig detta. Jag anklagar inte folkpartiet för det, jag förstår bara inte den våldsamma brådskan. Nu skall ju pensionsberedningen se på frågan, men det verkar som om man ville utnyttja denna brådska som något slags sköld för vad man egentligen gjorde när man satt i regeringen.

Helt klart är också att vi bör diskutera olika frågor i de utskott där de hör hemma. Ni hade en reservation om engångsskatten i socialförsäkringsutskottet, och den frågan hör inte hemma där. Frågan om det egna rummet hör väl hemma i socialutskottet. Det finns ju olika fackutskott där de olika frågorna skall diskuteras. Jag har begränsat mig till att diskutera vad detta betänkande handlar om.

Anf. 16 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Om Margó Ingvardsson någon gång i en avlägsen framtid, när hon själv blir pensionär, kanske behöver någonting att syssla med på långa lediga stunder skulle jag föreslå att hon ger sig på att skriva sitt eget partis historia under det senaste halvsekle. Då skall hon kunna konstatera att partiet under den sista hälften av 1950-talet missade en historisk chans att en gång för alla inta en hållning i pensionsfrågan som man sedan konsekvent skulle ha kunnat vidhålla årtionde efter årtionde och aldrig bli beskylld för att hoppa från det ena till det andra.

Bland de förslag som då förelåg fanns nämligen ett som till sist kom att kallas linje 2. Tidigare kallades det linje Arla efter upphovsmannen, den centerpartistiske riksdagsmannen Carlsson i Arla. Han föreslog nämligen en för alla lika folkpension och ovanpå detta en för alla lika tilläggspension på 6 000 kr. om året, 500 kr. i månaden. 500 kr. i månaden 1957, när vi hade folkomröstningen, omräknat i 1987 års penningvärde är nog inte långt ifrån de högst 2 500 kr. i månaden som Margó Ingvardsson i dag kan tänka sig som nettoeffekt för den enskilde pensionären av hela ATP-systemet.

Det var synd, Margó Ingvardsson, att ni missade chansen.

Anf. 17 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Fru talman! Det är inte första gången man kan konstatera att Doris Håvik älskar att tala om förgången tid. När vi diskuterade delpensionen förra veckan läste Doris Håvik ur protokoll från 1980. Det är samma tendens nu när hon talar om regeringstiden mellan 1976 och 1982. Varför talar inte Doris Håvik om nutid i stället – om i dag och om förra året? Varför tog inte Doris Håvik, som själv sitter i pensionsberedningen, initiativ till att frågan om undantagandepensionärerna diskuterades i beredningen? Vår brådska nu beror på att vi så att säga vill att frågan skall utredas och att pensionsberedningen skall ta tag i dessa frågor.

Så till kritiken att vi så att säga bara skall tala om den bit av människan som hör till det och det utskottet. Vi kan väl inte dela upp människan i olika bitar. Vi måste i detta sammanhang få tala om både pengar och omvårdnad.

Anf. 18 KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag är inte nöjd med Doris Håviks svar på vilka som är de sämst ställda pensionärerna. KBT kommer inte att kunna rädda alla de sämst ställda pensionärernas situation – det är en önskedröm. Pensionärerna får också betala för sig, bl. a. genom att man plockar bort friåret i sjukvården. Det finns fler exempel att anföra när det gäller vad man kan kalla sämst ställda pensionärer. I Göteborg står en grupp och demonstrerar med tanke på sina försämrade ekonomiska villkor. Det ligger nära till hands att Doris Håvik där kan få information.

Anf. 19 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Fru talman! Dagens pensionssystem medför att den som under sin yrkesverksamma tid har låga inkomster som pensionär får en låg pension, medan den som haft goda inkomster och ett bra liv under sina yrkesverksamma år är garanterad en mycket god pension. Jag erkänner att vi vill ändra på det förhållandet. Vi tycker inte att de här ekonomiska klasskillnaderna skall följa människor livet ut. Vi vill ha till stånd en utjämning, så att de pensionärer som i dag har en låg pension får en högre. Vi kan tänka oss att låta det ske på de "högavlönade" pensionärernas bekostnad.

Så till Nils Carlshamre och historieskrivningen. Som Nils Carlshamre, som är en på många områden mycket initierad person, säkert känner till håller vi på och skriver vår partihistoria. Vi erkänner att vi inte alltid har varit ofelbara. Vi har begått misstag på både det ena och det andra området. Det är bara det att vi inte ihärdigt håller fast vid tidigare ståndpunkter om vi upptäcker att de har varit felaktiga.

Vi kan i dag se att ATP-systemet inte fick riktigt det utfall som vi hade tänkt oss. Möjligen hade vi större förhoppningar än vad som har infriats om att en socialdemokratisk regering under årens lopp skulle komma till rätta med de så att säga grundläggande orsakerna till de ojämna pensionerna, dvs. på att förhållandena i lönesystemet och på arbetsmarknaden skulle ändras. Men det har inte skett, och därför har vi i dag också ett orättvist pensionssystem.

En basbeloppshöjning innebär alltså att klyftorna mellan högavlönade och lågavlönade pensionärer vidgas. Doris Håvik tycker inte alls att det är något

märkligt att socialdemokraternas förslag ligger så oerhört nära moderaternas att moderaterna faktiskt är tillskyndare av det. Moderaterna förstår, sade Doris Håvik. Ja, vpk har noterat det. Men vi beklagar att socialdemokraterna inte vill förstå varför moderaterna är så förstående.

Anf. 20 DORIS HÅVIK (s):

Fru talman! Jag fick inte svar på frågan om man förordar ett system som innebär att den som har låg lön som kompensation skall ha en högre sjukpenning. Eller skall vi ha en sjukpenning som är lika för alla och en pension som är lika för alla, alltså en sjukpenning och en pension som inte längre är knuten till inkomstbortfallet? ATP var avsedd att bli relaterad till den inkomst man hade och bygger på den principen.

Slutligen konstaterar jag för att knyta ihop det, fru talman, att vi här har fyra olika förslag. Folkpartiet har inget förslag till pensionärerna, och centern har ett förslag som med en procentenhet skiljer sig från vpk:s när det gäller anknytningen till basbeloppet. De borgerliga partierna har lagt tre olika förslag på bordet. Det har varit långa turer i utskottet, så man kanske hade kunnat tro att de borgerliga partierna under de turerna skulle komma varandra något närmare. Ca 2 000 pensionärer i vårt land, varav en stor grupp tjänstepensionärer, kan nu konstatera att tre borgerliga partier inte kan enas om en så avgörande sak som när vi skall företa en höjning av pensionerna och modellen. Jag beklagar det verkligen, och jag tror att landets pensionärsgrupp också gör det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (särskilda insatser för pensionärer)

Först biträdades reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 39 röster mot 14 för reservation 4 av Margó Ingvardsson. 242 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 2 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik med 43 röster mot 40 för reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 214 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 1 av Gullan Lindblad m. fl. med 65 röster mot 43 för reservation 2 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik. 189 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 65 för reservation 1 av Gullan Lindblad m. fl. 83 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (pensionstillskott vid undantagande från ATP)

Först biträdades reservation 5 av Karin Israelsson m. fl. med 106 röster mot 43 för reservation 6 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik. 147 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 106 för reservation 5 av Karin Israelsson m. fl. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (giftorätt till ATP-poäng m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Gullan Lindblad m. fl., *dels* reservation 8 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (retroaktiv ATP-poäng för vård av barn)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 42 för reservation 9 av Karin Israelsson och Rune Backlund.

Mom. 7 (utnyttjande av ATP-poäng för vård av barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Margareta Andrén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (efterlevandepensionering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Gullan Lindblad m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (inkomstprövning av änkepension)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Margareta Andrén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ändrat socialavgiftsuttag och överföring av delpensionsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 (ändrade regler för KBT)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (KBT till undantagandepensionärer)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 145 för reservation 19 av Margareta Andrén m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Ärendehandlingen avbröts kl. 14.30 för dagens frågestund (forts. s. 58).

Om stöd åt de demokratiska krafterna i Chile

Anf. 21 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Viola Claesson har frågat utrikesministern om den svenska regeringen nu är beredd att ta initiativ för att aktivt stödja de demokratiska krafterna i Chile och i så fall på vilket sätt. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag vill börja med att konstatera att den över en månad långa hungerstrejk som politiska fångar i Chile genomfört, och som nämns i frågan, nu har avslutats. De strejkande har förhoppningar att få visst gehör för sina krav.

Militärregimen i Chile har alltsedan 1973 ignorerat det chilenska folkets rättmätiga krav på återgång till demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna. Den svenska regeringen följer uppmärksam utvecklingen i Chile och stöder de chilenska demokratiska krafternas kamp mot militärdiktaturen. Upprepade gånger har vi internationellt markerat detta stöd. Vi har också många gånger direkt till företrädare för den chilenska regeringen redogjort för vår uppfattning.

Vår inställning till regimen i Chile tar sig också uttryck i att vi inom ramen för det humanitära biståndet till Latinamerika lämnar bidrag till stöd för mänskliga rättigheter och till förtryckets offer i Chile. Chile är en av de största mottagarna av detta bistånd. Vi stödjer bl. a. på detta sätt de krafter i landet som kämpar för en återgång till demokrati. Vi kommer inte att förtrötts i detta arbete. Vi kommer inte heller att upphöra att rikta internationell uppmärksamhet mot förhållandena i Chile.

Anf. 22 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag medger att Berith Eriksson tar emot svaret.

Anf. 23 BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Som statsrådet Hjelm-Wallén påpekade har den hungerstrejk som har pågått i Chile nu avslutats. De första tolv som hungerstrejkade inledde sin hungerstrejk den 25 februari, men det var många fler som började hungerstrejka i samband med påvens besök. Påvens besök har dominerat händelserna i Chile under den senaste tiden. Påven är nämligen det första statsöverhuvud som har besökt Chile efter militärkuppen.

Protester och demonstrationer har förekommit varje gång påven framträtt. Styrkan i dessa protester ger en mycket klar bild av vad majoriteten i Chile tycker. Majoriteten av det chilenska folket ser fram mot att en resolution, där Pinochet-diktaturen kraftigt fördöms, skall komma till stånd i FN:s generalförsamling i vår. Risk finns dock att man i syfte att få med även USA enas om en mild skrivelse. Företrädare för den chilenska oppositionen har emellertid gjort klart att man föredrar en kraftigt fördömande resolution utan USA framför en mild sådan med USA:s stöd. Om Sverige sedan ger offentlighet åt ett sådant ställningstagande, skulle det innebära att andra länder som stöder Chile också började arbeta för en kraftigt fördömande resolution.

Jag vill fråga statsrådet: Är Sverige berett att rösta för en kraftigt fördömande resolution även om det skulle bli utan USA:s stöd? Kan vi ge uttryck åt ett sådant ställningstagande redan nu?

Anf. 24 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Jag kan förvissa Berith Eriksson om att vi i Sverige skall fortsätta vårt aktiva stöd för de demokratiska krafterna i Chile, för allt som där görs för en övergång till demokrati och för att öka respekten för de mänskliga rättigheterna. Däremot kan jag inte här och nu exakt uttala hur vi kommer att rösta i fråga om resolutioner. Det här är den svenska regeringens allmänna inställning.

Anf. 25 BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag vill ställa ytterligare en fråga: Vilken ställning kommer Sverige att ta efter diktaturens fall när det gäller vår handel med Chile? Kan jag få svar även på den frågan?

Anf. 26 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Vår handel med Chile är mycket liten. Vi eftersträvar heller inget annat. Men naturligtvis skulle vi göra allt för att stödja Chile efter det att diktaturen har fallit. Det gäller både bistånd och naturligtvis handel.

Anf. 27 BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Vår fruktimpört från Chile har fördubblats efter bojkotten mot Sydafrika.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1986/87:494 om vissa befarade företagsnedläggelser i Skinnskatteberg

Anf. 28 Industriminister THIAGE PETERSON:

Fru talman! Hugo Bergdahl har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av hotet om nedläggning av ASSI Timbers sågverk och Royal Boards boardfabrik i Skinnskatteberg.

Jag har erfarit att det inom både Swanboard, som är ägare till Royal Board, och ASSI, som är ägare till ASSI Timbers sågverk i Skinnskatteberg, pågår diskussioner om dessa företags framtida struktur.

Jag avser inte att närmare kommentera dessa diskussioner eller det tänkbara resultatet av dem. Självklart följer jag dock frågans utveckling med stor uppmärksamhet, eftersom regeringen lägger stor vikt vid sysselsättningsituationen i Bergslagen.

Anf. 29 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Milt uttryckt tycker jag det var ett intetsägande svar.

Jag vill ändå kommentera frågan och konstatera att Skinnskattebergs kommun är en av landets minsta. Den har drygt 5 000 invånare. Boardfabri-

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Om vissa befarade
företagsnedläggelser i
Skinnskatteberg*

ken och sågverket spelar en helt avgörande roll när det gäller att upprätthålla sysselsättningen i kommunen. En nedläggning av dessa två företag – som har antytts från olika håll – skulle bli ett svårt slag för de människor som har sitt arbete vid företagen. Därmed skulle det också bli stora problem för kommunen.

Jag tycker att regeringen måste känna ett speciellt ansvar för de här två företagen, eftersom de i stort sett är helstatliga. Regeringen har tidigare valt handlingslinje när det gäller att gripa in vid tillfällen då sysselsättningen varit starkt hotad i olika bygder. Därvidlag kan Uddevalla och Malmö vara exempel på orter där regeringen genom s. k. paketlösningar tillfört orterna nya friska arbetstillfällen.

Jag skulle vilja fråga industriministern: Har regeringen någon form av Skinnskattebergspaket i åtanke om det värsta skulle besannas när det gäller sysselsättningen i Skinnskattebergs kommun?

Anf. 30 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Som jag framhöll i mitt svar har jag erfarit att det såväl inom Swanboard som inom ASSI pågår diskussioner om dessa företags framtida struktur. Min mycket bestämda uppfattning är att det vore klart olämpligt av industriministern att gå ut och kommentera dessa diskussioner utifrån tänkbara utfall. Det skulle knappast gagna Skinnskattebergs kommun eller anställda i berörda företag, och det tycker jag faktiskt att Hugo Bergdahl borde inse.

Jag vill rätta en uppgift från Hugo Bergdahl. Det gäller uppgiften att Royal Board inte är helstatligt.

Låt mig, fru talman, få tillägga att jag utgår ifrån att Hugo Bergdahl i en situation där det skulle bli personalneddragningar vid fabrikena kommer att lägga ner stor möda på att få det privata näringslivet att etablera sig i Skinnskatteberg och att jag i den diskussionen med det privata näringslivet slipper att stå ensam här i kammaren och uppmana de privata företagen att ta ett ansvar. Det är gång efter gång som jag har tvingats konstatera att de borgerliga ledamöterna, som kritiserar regeringen i olika strukturfrågor, lyser med sin frånvaro när det gäller att ställa det privata näringslivet till ansvar.

Jag hoppas verkligen och utgår ifrån, Hugo Bergdahl, att i en situation då Skinnskatteberg skulle drabbas av ytterligare motgångar kommer Hugo Bergdahl att finnas med i första ledet när det gäller att jaga det privata näringslivet till insatser i Skinnskatteberg och övriga Bergslagen. Göm er inte då, Hugo Bergdahl!

Anf. 31 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Industriministern bör inte rätta något som jag inte har sagt. Jag uttryckte mycket klart att de två företagen i stort sett var statligt ägda. Jag är mycket väl medveten om att ett av företagen har ett mindre inslag av privat ägande. Om detta kan vi vara överens.

Jag kan inte låta bli att kommentera detta att industriministern inte i dag vill säga något i den här frågan. När vi hade problem i Uddevalla och Malmö var det en ganska omfattande debatt kring frågan om hur det hela skulle lösas

och i vilken omfattning privata delar av näringslivet skulle gå in.

Jag tror att det skulle vara bra om industriministern lyfte litet grand på locket och informerade om vilka lösningar som kan vara aktuella. Jag tror att det är bra att föra en debatt, även om man inte i dag är framme vid att presentera konkreta förslag.

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Om vissa befarade
företagsnedläggelser i
Skinnskatteberg*

Anf. 32 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Får jag rätta Hugo Bergdahl på denna punkt. Hugo Bergdahl säger nu att det enbart är ett mindre inslag av privat kapital i Royal Board. Det är en oriktig uppgift. Staten har inte majoritetsägande i Royal Board utan har 36–37 % av aktierna i företaget. Merparten av aktierna är i privat ägo. Det står Hugo Bergdahl fritt att ringa upp de privata ägarna. De behöver inte stå till svars här i kammaren, men man kan ringa upp dem och diskutera.

Det är alltså inte korrekt att hävda att Royal Board är ett statligt företag. Den uppgiften är felaktig.

Anf. 33 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Jag vill än en gång upprepa vad jag sade i mitt inledningsanförande. Om man lägger ihop de båda företagen finner man att den statliga andelen är större än den privata.

Industriministern vill att jag skall ringa upp de privata företagen. Jag tycker nog att industriministern överdriver mina möjligheter att avgöra de här frågorna. Det är regeringen som bär det yttersta ansvaret för att lösa problemen. Jag tycker att man i regeringen borde kunna deklarerat att man är intresserad av att diskutera olika lösningar, t. ex. åtgärder av den typ som vidtogs i Uddevalla och Malmö.

Anf. 34 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Där kom det fram igen! När man diskuterar strukturfrågor säger en borgerlig riksdagsledamot alltid att det är regeringen och samhället som har ansvaret för alla strukturförändringar.

Hugo Bergdahl kan naturligtvis lägga ihop allt näringsliv i Skinnskatteberg och dess kranskommuner och i Västmanland. Men jag tror inte att han då finner att det är en majoritet av statligt ägande i företagen. Om Hugo Bergdahl alltså går ett steg till och gör en sådan sammanslagning, kommer han helt säkert fram till att det är en kraftig majoritet av privat ägande i näringslivet i Västmanland. Jag frågar mig: Varför skulle inte Hugo Bergdahl då kunna säga att det privata näringslivet har ett ansvar för utvecklingen i Skinnskatteberg och i Västmanland? I stället tar han upp frågan här i riksdagen och säger att det alltid är regeringen, staten och samhället som bär detta ansvar. Jag är naturligtvis glad över den tillit som Hugo Bergdahl har till regeringen, industriministern och staten, men med hänsyn till att vi har en blandekonomi tycker jag ändå att det borde vara en balans i argumentationen.

Anf. 35 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Jag kanske inte skall använda uttrycket beklämmande, men jag tycker att det är överraskande att industriministern försöker skylla ifrån

Prot. 1986/87:105
9 april 1987.

Om fackliga representanter i styrgrupp för utvecklingsprojekt för gruvindustrin

sig. Jag vill upprepa: Regeringen bär det yttersta ansvaret och bör träda in i sådana här situationer. Man kan inte vända sig till oppositionen och säga att det är vårt ansvar.

Jag är beredd att göra vad jag kan för att tala med näringslivets folk i Västmanland, men om industriministern kräver att vi skall ha det yttersta ansvaret då går han för långt. Det är regeringen som har ansvaret för att lösa sådana här problem i de olika bygderna.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1986/87:496 om fackliga representanter i styrgrupp för utvecklingsprojekt för gruvindustrin

Anf. 36 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Bruno Poromaa har frågat mig om jag avser ta initiativ till att de fackliga organisationerna får representation i styrgruppen för forskningsprojektet Gruvteknik 2000.

Regeringen har i den forskningspolitiska propositionen föreslagit att medel anvisas till styrelsen för teknisk utveckling (STU) för att finansiera statens andel i forskningsprojektet Gruvteknik 2000. Det är ett för staten, gruvbolagen och gruvutrustningsindustrin gemensamt program. Syftet är bl. a. att utveckla brytningstekniken så att produktionskostnaderna kan sänkas markant. Projektet är resultatet av en två år lång planeringsprocess, där gruvindustrin tillsammans med högskolan i Luleå och STU har genomfört ett omfattande analys- och värderingsarbete.

Projektet Gruvteknik 2000 kommer att ledas av en styrgrupp som utses av STU. Styrgruppen kommer att utgöras av representanter för de olika finansiärerna, dvs. STU, gruvföretagen, Svenska gruvföreningen, verkstadsföretag och Stiftelsen Bergteknisk forskning (BEFO). Representanter från institutionerna för bergteknik, bergmaskinteknik och bergmekanik vid högskolan i Luleå kommer att adjungeras i styrgruppen.

Normalt brukar inte fackliga företrädare vara representerade i den här typen av styrgrupper. Jag har emellertid erfarit att STU ser positivt på att arbetstagarna ges möjlighet att aktivt verka för genomförandet av projektet Gruvteknik 2000. STU planerar därför att låta de fackliga organisationerna föreslå personer som STU sedan kan utse som representanter för arbetstagarna i styrgruppen. Vidare kommer en representant från Gruvornas arbetsmiljökommitté (GRAMKO) att adjungeras i styrgruppen.

STU kommer således att se till att de fackliga organisationerna får representation i styrgruppen för projektet.

Anf. 37 BRUNO POROMAA (s):

Fru talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för det mycket positiva svar som jag nu fått på min fråga. Låt mig också uttala min och många andras stora tillfredsställelse över att det här projektet har kommit till stånd. Regeringen bidrar med att svara för en del av de stora kostnaderna för projektet, vilket skall ses som ytterligare ett bevis bland många andra på att regeringen ser gruvindustrin som en mycket viktig näring.

Att stärka gruvindustrins konkurrenskraft ute på världsmarknaden är helt naturligt och av lika stort intresse för företagen som för de anställda. Av den anledningen måste även de anställda aktivt få delta i utvecklingsarbetet. Det svar som jag nu har fått verifierar att industriministern delar min uppfattning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Om verksamheten vid
Karlskronavarvet*

9 § Svar på fråga 1986/87:498 om verksamheten vid Karlskronavarvet

Anf. 38 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Lennart Alsén har frågat försvarsministern vilka initiativ och åtgärder regeringen tänker vidta för att tillse att Karlskronavarvets produktionssvacka 1989–1990 fylls ut.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

I 1983 års varvsproposition betonades vikten av att statsmakterna tillförsäkrade Karlskronavarvet rimlig beläggning.

Karlskronavarvets inriktning är tillverkning, ombyggnad och underhåll av fartyg för den svenska marinen. Karlskronavarvet har under de senaste åren intensifierat utvecklingen avseende skrovtillverkning i glasfiberarmerad plast samt snabbgående katamaraner för såväl civil som militär användning. Vidare har Karlskronavarvet ökat sin bearbetning av exportmarknaden.

Jag utgår ifrån att berörda försvarsmyndigheter och Karlskronavarvet gemensamt anstränger sig för att *minimera de negativa effekterna* av nämnda beläggningssvacka.

Anf. 39 LENNART ALSÉN (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Det är emellertid sällsynt magert. Egentligen sägs ingenting där om vad som skall hända med Karlskronavarvet.

I det riksdagsbeslut som har reglerat skrivningen i industriministerns svar på min fråga nämns faktiskt siffran 1 200 man när det gäller antalet anställda vid Karlskronavarvet som en "riksiffra" att hålla sig till. Den beläggningssvacka som Karlskronavarvet står inför är så pass djup att i stort sett hälften av det antalet riskerar att få gå. Situationen är alltså mycket allvarlig. Personalen har vid flera tillfällen uttryckt sin oro. Vi kan inte svära oss fria från ansvar – *alla* politiskt intresserade har ett ansvar för Karlskrona och Karlskronavarvet. Karlskrona är kanske den stad i Sverige som i dag har den mest utsatta positionen.

Vi tackar gärna för det Blekingepaket som industriministern vänligt nog kom ner till oss med, men det är av intet värde när man samtidigt bara inom loppet av ett år ser till att 400–500 man kanske försvinner från varvet.

Jag vill fråga industriministern: Finns det inte anledning att se över den marina verksamheten, där regeringen har ett direkt ansvar, t.ex. den verksamhet som för närvarande pågår vid Muskövarvet och som mycket väl kan flyttas till Karlskrona? Finns det inte anledning att se över den marina undervattens teknologin, som utan vidare skulle kunna överföras till Karlskrona?

Jag vet att dessa frågor kanske bäst besvaras av försvarsministern, och jag ställde min fråga till honom. Men jag tycker att det kan vara på sin plats att regeringen vid det här tillfället genom Thage Peterson svarar på dessa frågor. Personalen vid Karlskronavarvet är verkligen angelägen om att få ett svar.

Anf. 40 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Det är väl ändå att underskatta regeringens åtgärder för Blekinge att säga att åtgärderna är av intet värde. Jag skulle kunna tänka mig att de inte är många nere i Blekinge som vill skriva under på det betyget. Jag har nyligen besökt Blekinge och träffat representanter för samtliga kommuner där liksom för länsmyndigheterna. Det framkom då att de åtgärder som regeringen satt in redan har visat sig få effekt på område efter område. Det konstaterande som gjordes här, att åtgärderna är av intet värde, är inte bara en överdrift utan också en stark underskattning av effekterna.

Låt mig tillägga att Karlskronavarvet är starkt beroende av den marina fartygsproduktionen och det marina underhållet. Det är givet att det ur försvarets synpunkt är angeläget att kompetenta inhemska leverantörer finns att tillgå. För ett företag innebär å andra sidan ett stort beroende av försvarsbeställningar både fördelar och nackdelar. Det ger naturligtvis en viss stabilitet och relativt goda planeringsförutsättningar att ha en stor kund – och Karlskronavarvet är ett marint varv – men samtidigt måste företaget givetvis ha en beredskap för ändrade försvarspolitiska prioriteringar och de effekter detta kan leda till vad gäller leveranser till försvaret.

Det är därför jag har sagt i mitt svar att det är fråga om ett gemensamt ansvar, delat mellan försvarsmyndigheterna och varvet. Återigen: Försvarsmyndigheterna och Karlskronavarvets ledning har ett gemensamt ansvar för att de negativa effekterna på företaget av den produktionssvacka som nu kan förutses blir så små som möjligt. Jag utgår från att parterna är väl medvetna om detta.

Anf. 41 LENNART ALSÉN (fp):

Fru talman! Industriministern säger att man kan utgå från att de berörda vidtar åtgärder som gör att svackan fylls ut. Men anledningen till att jag står här i dag är just att vi inte ser några tecken i skyn som tyder på att de berörda kan hitta på någonting. Det innebär en risk för att fr. o. m. 1988 års ingång 400–500 anställda vid Karlskronavarvet måste gå.

Regeringen har via Svenska Varv insyn och möjligheter att vidta åtgärder. Det är nu åtgärder måste vidtas, det är nu man måste ha beställningar på Karlskronavarvet. Det går inte att vänta på att man överlägger om vad som skall göras. Vi vet att från 1990, 1991 eller kanske 1992 har Karlskronavarvet en relativt hygglig beläggning.

Det är marinen som har huvudansvaret. Det är marinens beställningar som har minskat så till den grad att den här svackan har uppstått. I den situationen anser jag att regeringen har ett ansvar, och det måste den ta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 42 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Karl-Erik Persson har frågat mig om jag nu är beredd att hjälpa till med ersättningsindustri till Ljusnarsbergs kommun.

Bakgrunden till frågan är nedläggningen av Uddeholm Strip Steel AB i Bångbro och mitt tidigare svar i mars förra året till Karl-Erik Persson med anledning av den då aviserade nedläggningen.

Jag svarade då att regeringen utgick ifrån att Uddeholm Tooling AB och Sandvik AB som ägare till Uddeholm Strip Steel skulle se till att ny sysselsättning tillfördes kommunen.

Jag kan nu konstatera att Uddeholm Strip Steel har bildat ett fastighetsbolag som har till uppgift att hyra ut lokalerna i Bångbro. Vidare har Uddeholm Strip Steel lovat att genomföra en grundläggande upprustning av lokalerna. Bolaget har också engagerat sig för att tillföra lokaler för nya företag och nya verksamheter. I ett inledningsskede kommer bolaget att tillämpa en rabatterad hyresnivå.

Förutom dessa åtaganden har Uddeholm Strip Steel för avsikt att tillsammans med Bruksinvest AB bilda ett investmentbolag vars uppgift blir att tillskjuta riskkapital i små och medelstora företag i regionen.

För att få ersättningsindustrier och nya företag till Ljusnarsbergs kommun har jag tidigare förklarat att regeringen är beredd att medverka med generöst regionalpolitiskt stöd till sunda och bärkraftiga projekt. Detta uttalande gäller givetvis fortfarande.

Regeringen är också beredd att medverka med lokaliseringsstöd för anordnande av nya lokaler för småföretag om så skulle behövas.

Regeringen följer utvecklingen i Ljusnarsbergs kommun med stor uppmärksamhet.

Anf. 43 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Fru talman! Jag får tacka industriministern för svaret. Jag konstaterar: från industriministern intet nytt.

Ljusnarsbergs kommuns kamp är som Davids kamp mot Goliat. Efter kommunens uppvaktning av Uddeholm Tooling i Munkfors och Sandvik AB kan man konstatera att därifrån kommer ingen hjälp med ny sysselsättning i Ljusnarsberg – det har gjorts klart. Därför är det så mycket svårare att förstå industriministerns och regeringens passivitet när det gäller att få sysselsättning till kommunen. Det svar jag fick förra gången kunde ändå tolkas som att regeringen skulle kunna hjälpa till med någon sysselsättning.

Som lök på laxen kommer planerna på en nedläggning av Grängesbergsgruvan att ytterligare drabba Ljusnarsberg. De oroligheter som nu förekommer på Storalene i Ställdalen kan också försämra situationen i Ljusnarsberg. Att industriministern inte ens var i kammaren i går när debatten fördes om en nedläggning av Grängesbergsgruvan tycker jag är bevis nog. Industriministern hoppades bara att företag med verksamhet i kommunen skulle tillföra kommunen någonting nytt, men så är inte fallet.

Regeringen brukar bli beskylld för att föra en sorts strutspolitik och för att

så att säga gömma huvudet i sanden. Men det vill jag inte beskylla regeringen för. Jag tycker dock att man verkar vara både blind och döv. Man ser ju inte den verklighet som gäller i kommunerna i Bergslagen. Eller är det kanske tvärtom – dvs. att man både hör och ser men inte vill göra någonting?

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 44 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Karl-Erik Persson har inte frågat mig varför jag inte var i kammaren i går. Men eftersom han förde det på tal, måste jag tillåta mig att göra en kommentar. Karl-Erik Persson angrep mig nu – och jag har även tidigare blivit angripen – för att jag inte var här i går och lyssnade på och deltog i kammarens debatt. Det gällde då ett förslag från ett enhälligt näringsutskott, och jag hade träffat en överenskommelse med näringsutskottets ordförande om att jag inte behövde vara i kammaren då med hänsyn till att jag sedan lång tid tillbaka var inbokad på företagsbesök och en näringslivskonferens i Östergötland. Bokningarna gjordes faktiskt strax efter sommaren förra året.

Det finns alltså skäl och motiv till att jag måste sköta mitt arbete som industriminister också när det gäller andra ämnesområden än de som togs upp i går här i kammaren. Svensk industri består faktiskt, Karl-Erik Persson, inte bara av stål- och gruvnäringen. Det finns också andra stora industrigrenar som en industriminister med jämna mellanrum måste besöka och ha kontakter med. Jag måste alltså med kraft tillbakavisa den insinuation som riktades mot mig i går – och även i dag i och med Karl-Erik Perssons uttalande här – för att jag skulle vara ointresserad av den fråga som behandlades i går och där en stor majoritet i riksdagen röstade för utskottets förslag.

Jag vill också tillbakavisa Karl-Erik Perssons påstående att regeringen visar passivitet i Ljusnarsbergsfrågan. Det är felaktigt. Regeringen har på område efter område gjort insatser till förmån för Ljusnarsberg. De insatser som företagen nu gör är ett resultat av regeringens insatser och förhandlingar. Jag tycker att också Karl-Erik Persson har ett ansvar för utvecklingen i Ljusnarsberg. Lokala och regionala riksdagsmän har ju stora möjligheter att på hemmaplan vara med och samla näringslivet till insatser utifrån de lokala förutsättningarna. Det gäller alltså att inte bara uppträda i riksdagens talarstol.

Anf. 45 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! När det gäller motiven till att industriministern inte var här i går förstår också jag att det kan komma saker och ting emellan som gör att man måste ändra på tidigare fattade beslut. Men det här är ju en oerhört viktig fråga. Det gäller alltså basnäringarna i en så hårt drabbad region som Bergslagen. Det finns ju ändå planer på inskränkningar. Det kan vi inte komma ifrån. Saker av gigantiska format kommer att ske, om den här utvecklingen får fortgå. Där om vet vi – dess värre – inte någonting i dag.

Så till gruv- och stålindustrin. I Bergslagen finns det tyvärr inte några andra industrier än dessa näringar. När det gäller mitt engagemang i just

Ljusnarsbergs kommun kan jag tyvärr bara konstatera att jag inte är i den positionen att jag kan tillföra kommunen medel. Det kan faktiskt bara regering och riksdag göra – om det nu finns något intresse för detta.

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Om ersättningsindustri
till Ljusnarsbergs
kommun*

Anf. 46 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag upprepar igen att det som diskuterades i går här i kammaren var ägarförändringarna i SSAB och icke några strukturfrågor vad gäller den svenska stålindustrin.

Jag hade mina skäl och motiv till att fullfölja en sedan lång tid tillbaka inbokad resa och förrättning i Östergötland, och det har jag redan redovisat.

Vidare kan jag avslöja för kammaren att jag gjort ansträngningar för att kunna närvara vid kammarens debatt om SSAB-propositionen. Det var ju sagt att den debatten skulle äga rum i fredags, och därför förkortade jag en utlandsresa med en dag för att kunna vara med i kammaren. När det sedan visade sig att behandlingen av propositionen hänsköts till i går gjorde jag upp med näringsutskottets ordförande att jag skulle fullfölja mina ordinarie resplaner och inte delta i debatten här.

Jag tycker mycket illa om sådana öppna insinuationer och angrepp som jag får när jag är ute och sköter mitt jobb som industriminister. Jag upprepar att svensk industri består av mer än stål och gruvor. Svensk industri i art. Övrig verksamheter på flera platser än i Bergslagen.

Anf. 47 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Industriministern och jag är överens om att det finns andra näringar. Det är i alla fall mera hållbart att jag öppet kritiserar att industriministern inte var här i går och deltog i debatten än att det insinueras på annat håll. Det är mera ärligt av mig. Jag har nämligen den bestämda uppfattningen att industriministern skulle ha deltagit i debatten. Det är alltså bättre att jag säger det här i riksdagen i dag än att det görs i massmedia, där industriministern inte har möjlighet att förklara sig.

Det är självklart att industrisysselsättningen och det beslut som fattades i går är av oerhörd vikt, när ägarförhållandet kan bli sådant att Grängesbergsgruvan kommer att läggas ner, med de följder det får för sysselsättningen.

Anf. 48 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag kan faktiskt inte vara på två platser samtidigt, även om det i och för sig skulle vara ganska trevligt och intressant. Jag har ett minne av att jag, när jag för kort tid sedan var i Örebro och Frövifors, angreps för att jag inte i stället var i Bångbro och Hällefors. Jag har under senare tid under ett flertal resor, inbokade sedan lång tid, blivit angripen för att jag inte i stället åkte till den och den platsen i regionen. Det måste vara sans och måtta i kritik av det slag som i går riktades mot mig i riksdagen och som Karl-Erik Persson nu fullföljer.

Nu skall vi diskutera Ljusnarsbergs kommun, och i den frågan har jag – om det kan vara någon upplysning – avtalat att måndagen den 24 augusti besöka både Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner. Det vore trevligt om Karl-Erik Persson fanns där då och kunde redovisa sina tankar, idéer och förslag för att främja sysselsättningen i Ljusnarsberg. Det har varit ganska glest med förslagen från hans håll i dessa debatter.

Anf. 49 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan upplysa industriministern om att vpk har tagit fram ett näringspolitiskt program som skulle gagna sysselsättningen i Örebro län. Om det var en inbjudan från industriministern till mig att följa med den 24 augusti kan jag delge honom programmet då.

När det gäller besöket i Örebro och Frövifors hoppas jag verkligen att industriministern inte riktar anklagelsen mot mig för att ha kritiserat att han inte var i Ljusnarsberg och Hällefors. Det är bl. a. socialdemokratiska kommunalråd i dessa kommuner som har riktat den kritiken, inte jag. Industriministern bör kontrollera varifrån denna kritik kommer.

Anf. 50 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Karl-Erik Persson har frågat om jag är beredd att hjälpa till med ersättningsindustri i Ljusnarsbergs kommun. I mitt svar har jag erinrat om att regeringen är beredd att medverka med generöst regionalpolitiskt stöd till sunda och bärkraftiga projekt. Mitt svar på Karl-Erik Perssons fråga är faktiskt ja.

Jag kan informera Karl-Erik Persson om att regeringen under kort tid har beviljat företag i Ljusnarsberg lokaliseringsstöd. Vi har gett stöd till tillbyggnad av industrilokal i kommunen. Bergslagsdelegationen har avsatt särskilda pengar för Ljusnarsbergs kommun för att aktivt arbeta med utveckling av näringslivet i kommunen.

Jag har här i dag sagt att regeringen är beredd att göra fler insatser, inte minst för småföretag i Ljusnarsberg, och att de gamla ägarna, som man i Ljusnarsbergsmanifestet ville ha kvar och att de skulle ta ett ansvar, faktiskt är kvar i Ljusnarsberg. Efter regeringens och industridepartementets ingripande har de gamla ägarna förmåtts att dels rusta upp lokalerna, dels bilda ett fastighetsbolag och dels ta ansvaret för att lokalerna fylls med nya företag och ny verksamhet. Jag har blivit kritiserad för att inte kommunen fick överta lokalerna, men jag avvisade det förslaget därför att jag menade att just de privata företagen skall vara kvar och ta ett ansvar för att lokalerna fylls med verksamhet. Men det är faktiskt så att det inte går att göra det från en dag till en annan.

Anf. 51 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Vi är överens om att det inte går att från en dag till en annan tillföra någon ny verksamhet. Men det har nu gått ett helt år sedan nedläggningshotet kom och nu är nedläggningen fullföljd.

Hittills har endast skapats tre nya arbetstillfällen i dessa lokaler. Vad som har skett med lokalerna i Bångbroverken är att annan verksamhet i kommunen har flyttat in. Det har alltså inte tillkommit några nya jobb.

Oron finns kvar bland dessa människor. Det enda egentliga stöd de har fått, som är synligt utåt, är att länsarbetsnämnden har gått in med viss del av kostnaderna för utbildning. Men de berörda människorna vet inte vad de skall göra när utbildningen är färdig. Därför råder stor oro.

Jag ser fram mot besöket av industriministern och det har jag faktiskt heller aldrig kritiserat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 52 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har frågat om det inte går att förbättra kontrollen av importerade livsmedel för att skydda svenska konsumenter från skadliga produkter.

Kontrollen av livsmedelsimporten har samma syfte som livsmedelskontrollen i övrigt, nämligen att skydda konsumenterna mot skadliga livsmedel eller livsmedel som på annat sätt är otjänliga från hälsosynpunkt. Kontrollen utförs i första hand av kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder enligt bestämmelser som har utfärdats av livsmedelsverket. Jag besvarade i november förra året en fråga av Ingbritt Irhammar med delvis likartat innehåll. I det svaret beskrev jag bl. a. utgångspunkten för kontrollen av livsmedelsimporten. Den innebär att importkontrollen skall vara likvärdig med kontrollen av inhemska livsmedel.

Den del av kontrollen som gäller undersökning av vegetabilier med avseende på bekämpningsmedelsrester kräver särskild kompetens och ombesörjs av statens livsmedelsverk. Detta gäller oavsett om det är fråga om importerade vegetabilier eller vegetabilier producerade inom landet.

Bakgrunden till Ingbritt Irhammars nu aktuella fråga är en undersökning nyligen som gällde misstanke om bekämpningsmedelsrester i importerad lök. I normalfallet svarar livsmedelsverket inom 24 timmar på förfrågningar om bekämpningsmedelsrester. I det aktuella fallet var analysarbetet avslutat efter drygt en vecka. Det är för lång tid. Arbetet försvarades dock av att det misstänkta ämnet inte tidigare undersökts i Sverige.

Livsmedelskontrollen, vad gäller såväl importerade livsmedel som svenskproducerade, är en viktig del i en sammanhållen livsmedelspolitik. Vi har en starkt utbyggd och grundlig kontroll här i landet. Det hindrar inte att den kan bli bättre. Ett arbete med detta pågår också inom livsmedelsverket.

Anf. 53 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Vi är överens om att kontroll av livsmedel är till för att skydda våra konsumenter. Men kontrollen behöver bli bättre. Det visar inte minst fallet med partiet med den holländska löken. Jordbruksministern medger att det inte var bra att analysproven tog en vecka. Men det var ännu värre! Det tog mer än tre veckor att få ett besked. Det är helt oacceptabelt. Förhoppningsvis är ändå testresultaten, som visar att löken inte innehåller några skadliga ämnen, riktiga. Säker kan man dock inte vara, eftersom det var första gången man försökte mäta detta speciella ämne – som är förbjudet i Sverige.

Jordbruksministern säger att kontrollen kan bli bättre, och om det är vi överens. Jag skall ta ett exempel på sådant som kan förbättras.

Det är aktuellt med ägg nu till påsk. För svenska ägg har vi en "bäst före"-märkning. Tiden har det senaste året ändrats från 40 till 30 dagar. Det har skapat brist på svenska ägg just till påsk. Vi importerar enligt uppgift ägg från Finland, men för dessa krävs ingen "bäst före"-märkning. De finska äggen kan alltså vara mycket äldre än de svenska. De blir inte märkta när de kommer in i landet och inte när man sedan handskas med dem inom Sverige.

Anser jordbruksministern att detta är ett bra skydd för svenska konsumenter?

Anf. 54 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Svaret på den sista frågan är att livsmedelsverket har ett uppdrag att gå igenom all märkning över huvud taget och göra den mera konsumentinriktad än den för konsumenten ofta svårtolkade märkning som finns för närvarande. Vi hoppas få ett förslag från livsmedelsverket i denna viktiga konsumentfråga i början av hösten.

När det sedan gäller den lök som Ingbritt Irhammars fråga gällde sände företaget prover till livsmedelsverket den 10-mars. Att det tog så lång tid som Ingbritt Irhammar säger och som också har sagts i pressen berodde på att företaget skickade provet som vanligt paket. Det kom alltså fram först tisdagen den 17 mars. Men under tiden hade livsmedelsverket, som tyckte att leveransen dröjde, rekviderat ett eget prov från miljö- och hälsoskydds-nämnden, och det kom fram samma dag. Livsmedelsverket gjorde faktiskt ansträngningar för att så snabbt som möjligt sätta i gång med analysen. Sedan tog det en vecka därför att det misstänkta ämnet var ett ämne som tidigare inte funnits i Sverige. Man fick ta kontakt med andra nordiska länder, och man tog kontakt med Holland. När analysarbetet avslutats kunde man inte påvisa några halter av det ämne som man misstänkt. Livsmedelshygieniska problem med lök har heller inte funnits tidigare. Därför har lantbrukshälsan nu gått vidare och undersöker i stället luftprover från den lokal det handlar om. Man undersöker nu om det kan vara t. ex. sporer av mögel som har orsakat de allergiliknande symtom som en del av de anställda har fått. Slutsatsen av den analysen blev att man bedömde att det inte handlade om löken. Man går nu vidare för att undersöka om det möjligen kan vara mögel eller liknande i lokalen.

Anf. 55 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Oberoende av hur provet skickades kom svaret i alla fall inte förrän den 2 april. Jordbruksministern har tidigare medgett att det dröjde oacceptabelt lång tid, så där är vi överens.

Det är mycket riktigt som jordbruksministern säger att vi har diskuterat märkning av livsmedel tidigare. Redan vid dessa tillfällen har jag framfört krav på ursprungslandsbeteckning, dvs. en typ av märkning av varorna så att svenska konsumenter skall få en reell valmöjlighet att köpa de livsmedel de själva vill ha. Man kanske känner en större trygghet i att köpa svenskt, eftersom vi vet att det är en mycket hög grad av kontroll på svenska produkter. Det är också svårt att mäta bekämpningsmedel och kemiska ämnen i varor som vi importerar, eftersom vi inte har någon vana att leta efter ämnen som tidigare inte funnits i Sverige. Att märka varorna med ursprungsland vore därför bra, och jag har tidigare bett jordbruksministern ge livsmedelsverket i uppdrag att arbeta med dessa frågor.

Anf. 56 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Livsmedelsverket har full frihet att komma med de förslag man anser vara konsumentvänliga och riktiga, och dessa förslag avvaktar vi till hösten.

Samtidigt har jag sagt att det är viktigt att berörda branscher, när det finns svenska livsmedel som har en bättre kvalitet, går ut och gör mer reklam för svenskodlade produkter. Det är bra att frukt- och grönsaksodlarna nu har gått ut och på ett annat sätt än tidigare försöker visa för konsumenten vilka varor som är svenska och genom konsumentinformation framhäver varor med högre kvalitet. Jag hoppas också att handeln nu följer upp det initiativ som producenten har tagit i detta avseende.

Avslutningsvis vill jag bara kommentera Ingbritt Irhammars fråga om likvärdigheten mellan svenska och utländska produkter. När det gäller vegetabilier, som ju var utgångspunkten för diskussionen, har man gjort ungefär 4 000 stickprov per år, och en tredjedel av dessa stickprov gällde svenska varor, resten utländska.

Anf. 57 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Det enklaste hade varit att följa de förslag som centern länge har fört fram, nämligen att import skall förbjudas av livsmedel som produceras på sätt som är förbjudet i Sverige. Det vore en mycket enkel regel. Tyvärr får vi inte gehör för detta mycket rimliga krav. Det borde säga sig självt att det som är förbjudet i Sverige, det som vi anser vara osunt och fel för svenska konsumenter, inte borde få importeras. Vi borde alltså ha samma krav på produkterna.

När det gäller äggen står det alltså fast att vi till påsk får importerade ägg som kan vara betydligt äldre än de svenska därför att kraven på svenska ägg är högre.

Anf. 58 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Den kontroll av vegetabilier som sker går till så att de ämnen som är förbjudna i Sverige givetvis också förbjuds när det gäller de livsmedel som kommer utifrån. Man har som sagt t. o. m. en strängare kontroll av de utländska livsmedlen. Man har gjort drygt 3 000 utländska prov mot 1 000 svenska. Av dessa 4 000 prov fann man i totalt 67 fall, dvs. 1,7 %, halter över de tillåtna. De enda fall där det kan förekomma ämnen som finns utomlands och som inte är godkända i Sverige gäller sådana ämnen som inte används i Sverige därför att de inte har med våra odlingsbetingelser att göra men som inte i och för sig är skadliga. Även för sådana ämnen finns det av livsmedelsverket klart fastställda gränsvärden.

Anf. 59 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag har resultat från sådana kontroller som tyder på att flest höga halter av kemiska bekämpningsmedel fanns i de importerade livsmedlen. Otillåtna halter fanns bara i importerade livsmedel.

Det vi skulle kunna göra vore att öka kontrollen i producentländerna, såsom EG gör när man kommer hit och kontrollerar t. ex. våra svenska slakterier, och det är återigen för att få till stånd lika konkurrensvillkor mellan svenska producenter och utländska som vi skulle göra det. Men det viktigaste måste ju ändå vara att vi får fram livsmedel av bra kvalitet för våra konsumenter.

Anf. 60 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men eftersom Ingbritt Irhammar nu övergår till att tala om köttkontrollen får jag väl svara på de påståendena också.

Det är faktiskt på det sättet att varje parti kött som kommer till Sverige kontrolleras. Dessutom är det på det sättet att livsmedelsverket också – liksom EG gör hos oss – när man godkänner import av kött från ett visst land inspekterar ett så stort antal anläggningar av en viss kategori utomlands att verket får en från sin synpunkt sett säker uppfattning om standarden inom den kategorin av slakterier. Först därefter godkänner man vissa slakterier utomlands när det gäller export till Sverige och underkänner andra.

Anf. 61 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Eftersom vi nu kom in på kött vill jag säga att det vid köttimport krävs ett intyg från ursprungslandet, och det räcker med att köttet enligt det intyget är tjänligt som människoföda. Vi kräver faktiskt högre kvalitet än så på kött som är producerat i Sverige.

Det vore enklast och rimligast att import av livsmedel som producerats på ett i Sverige förbjudet sätt förbjöds. Det är en mycket enkel regel att följa.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1986/87:487 om upphandlingen av bevakningstjänster för Stockholms tunnelbana

Anf. 62 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Lars Leijonborg har frågat finansministern om regeringen kommer att avslå rikspolisstyrelsens dispensansökan. Frågan är ställd mot bakgrund av att rikspolisstyrelsen hos regeringen begärt undantag från upphandlingsförordningen vid upphandling av bevakningstjänster för Stockholms tunnelbana.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Rikspolisstyrelsens framställning bereds för närvarande inom regeringskansliet. Jag vill inte nu föregripa regeringens beslut, som kommer att meddelas inom den närmaste tiden.

Anf. 63 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

I dessa dagar skall man väl vara försiktig med användningen av ordet skandal, men låt mig ändå säga att jag tycker att handläggningen av det ärende vi nu talar om är mycket anmärkningsvärd och egendomlig – det är även dagens svar från justitieministern.

Vad som har hänt är följande. Rikspolisstyrelsen bryter mot lagen. upphandlingsförordningen, i sex år. Jag vill fråga justitieministern: Är det lämpligt att de rättsvårdande myndigheterna i landet bryter mot lagen? Har rikspolisstyrelsen fått kritik för detta av regeringen?

När rikspolisstyrelsen, utan att i enlighet med lagen ta in anbud, gör upphandlingen av det största enskilda bevakningsuppdraget i Sverige, gör man det av ett företag där rikspolisstyrelsens överdirektör sitter i styrelsen. Jag upprepar den fråga som statsrådet vägrade att svara på förra veckan: Är det sunt att överdirektören har den här dubbelrollen – dels sitter i ABAB:s styrelse, dels i egenskap av statstjänsteman avgör frågor av stor affärsmässig betydelse för ABAB?

När lagbrottet äntligen uppdragats börjar man inte följa lagen, utan man begär dispens från lagen. Denna dispensansökan måste vara ganska unik. En statlig myndighet ber att få köpa något till ett högre pris än nödvändigt. Någon annan rimlig förklaring till ansökan finns ju inte. Skulle ABAB lämna lägst eller på annat sätt bäst anbud, kunde man ju ha tagit ABAB. Men nu vill man ta ABAB utan att få veta om det finns några andra på marknaden som kan göra detta bättre eller billigare.

Min sista fråga till justitieministern blir därför: Varför behöver regeringen ha mer än tio månader på sig för att fundera på hur man skall ställa sig till denna enligt min mening ganska självklara fråga?

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1986/87:514 om utredning om vissa förhållanden inom Stockholmspolisen

Anf. 64 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Lars Werner har ställt vissa frågor till mig med anledning av de uppgifter som förekommit under senare tid om extremistisk politisk verksamhet bland vissa polismän vid Stockholmspolisen.

Rikspolisstyrelsen har vid ett par tillfällen år 1983 upplyst mig och min företrädare om att den kommit att ägna uppmärksamhet åt vissa misstankar om extremistisk politisk verksamhet bland anställda vid Stockholmspolisen. Upplysningarna har lämnats inom ramen för den fortlöpande information som styrelsen lämnar om sin verksamhet för att förhindra och utreda brott mot rikets säkerhet.

Det ankommer i första hand på rikspolisstyrelsen och på polismyndigheten i Stockholm att utreda sådana misstankar och att vidta de åtgärder som kan vara befogade om misstankarna bekräftas. Jag utgår från att myndigheterna tar sitt ansvar i detta hänseende, och några åtgärder från min och från regeringens sida är alltså för närvarande inte påkallade.

Anf. 65 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret.

Nog är det väl litet av en ödets ironi att Sveriges riksdag på dagen 47 år efter Nazitysklands ockupation av våra grannländer Norge och Danmark tvingas diskutera uppgifter om att det finns nazistiska och rasistiska grupperingar inom Stockholmspolisen.

Dessa uppgifter har inte minst under de senaste veckorna varit föremål för livlig uppmärksamhet. Det har sedan länge påståtts att det finns sådana här

grupperingar. Enligt säpochefen finns t. o. m. en särskild dossier om dessa grupper. Men ledande personer i polisledningen i Stockholm säger: Jag vet inte vad jag skall utreda, jag vet inte vad jag skall leta efter.

Mot den bakgrunden framstår polisledningens agerande som förklarligt. Man har ingenting hört, man har ingenting sett. I stället för att uttrycka oro för att det ligger någonting i dessa uppgifter, och medverka till att utreda dem, har man slagit uppgifterna ifrån sig.

Nu säger justitieministern i sitt svar att han och hans företrädare vid ett par tillfällen 1983 upplysts om att det skulle ha funnits misstankar om sådana här grupper. Men varför har ingenting hänt på dessa fyra år?

Den inställning som man har hos polisledningen i Stockholm tycker jag vittnar om en viss omdömeslöshet, för att uttrycka mig milt. Aftonbladet karakteriserade uttalandet som skandalartat i all sin ynkedom.

Jag vill fråga justitieministern: Skall detta tolkas så, att vi inte har någon övergripande instans här i landet? Uppgifter om den här verksamheten kom fram 1983, och ingenting har hänt mellan åren 1983 och 1987, förrän de senaste dagarna, eftersom man nu anser att frågan skall utredas. Är det justitieministerns uppfattning att allt står väl till inom Stockholmspolisens?

Anf. 66 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Låt mig till en början slå fast att det skall vara ett oeftergivligt krav att alla polismän omfattar de grundläggande demokratiska värderingar som vårt samhälle bygger på. Det är därför helt oacceptabelt, om enskilda polismän eller kanske t. o. m. grupper av polismän i ord eller handling skulle ge uttryck för andra uppfattningar.

Som jag sade redan i mitt svar, har jag och regeringen sedan 1983 känt till att rikspolisstyrelsen ägnat uppmärksamhet och vissa misstankar åt extrem politisk verksamhet bland anställda vid Stockholmspolisens. Detta har Stockholmspolisens också fått kännedom om.

Vad som förekommit har enligt vad jag inhämtat funnits med i bilden när Stockholmspolisens, huvudsakligen av andra skäl, vidtagit åtgärder för att utveckla polisetikern och för att åstadkomma en mer ändamålsenlig personalplanering. Tydligt har man funnit att dessa åtgärder inte har varit tillräckliga, och därför pågår nu en särskild utredning om förhållandena.

Jag skall återkomma i en senare replik till Lars Werners fråga om det övergripande ansvaret för de här sakerna.

Anf. 67 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag tycker att delar av det senaste som justitieministern sade var bra. Men kvar står ändå frågan: Varför har ingenting skett under de fyra år som gått sedan 1983? Det kan rimligen inte vara så att massmedia i form av kvällstidningar, Dagens eko och andra skall driva de här frågorna, för detta har man känt till inom regeringen. Regeringen har också kunnat följa att polisledningen i Stockholm ingenting har gjort.

Vi har nu fått läsa i tidningarna att polismän i korridorerna gör nazisthälsning och att man kallar detta bara en ploj. När poliser hälsar varandra på det sättet, kallar utlänningar för blattar och yxor, heter det att det bara är polisjargong. Men, snälla justitieministern, när inte polisledning-

en i Stockholm reagerar mot detta, vem skall då reagera, om inte någon i regeringen?

Det är nog inte så enkelt att det är bara en polisjargong, utan det är någonting annat. Jag tror nämligen inte ett ögonblick på att den här jargongen och mentaliteten försvinner när dessa polismän sätter sig i bilarna och skall möta demonstranter på Stockholms gator.

Anf. 68 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Om det har förekommit sådana saker som Lars Werner exemplifierar, tar vi naturligtvis alla bestämt avstånd från det. Det framgick väl av min förra replik.

Jag upprepar från min förra replik att det är fel att säga att ingenting har hänt. Stockholmspolisen har arbetat med etikfrågor och personalplaneringsfrågor.

Sedan tar Lars Werner upp frågan om regeringens ansvar och vad regeringen gör. Jag vill då stryka under att det är en uppgift inte för regeringen i första hand utan för polisorganisationen själv att ständigt ha sin uppmärksamhet riktad på problem av det här slaget. I själva verket är det naturligtvis inom organisationen själv som man har de bästa förutsättningarna att ta itu med sådana här problem.

Jag kan försäkra Lars Werner att det finns en samsyn inom polisorganisationen, mellan polisledningen, de enskilda polismännen och deras fackliga organisationer att man skall kraftfullt verka mot företeelser av det slag som vi nu talar om. Extremistiska uttryck skadar ju hela polisorganisationen, och den präglas förvisso av våra demokratiska grundvärderingar.

Jag noterar med särskild tillfredsställelse vad Polisförbundets ordförande har uttalat om fackets ansvar och om vikten av att poliserna uppträder så att de är värda allmänhetens aktning.

Anf. 69 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag tycker inte att det där räcker. Det är bra om man nu i regeringen har kommit underfund med att det inte har stått rätt till inom Stockholmspolisen. Men jag kan inte hålla med när justitieministern säger att frågorna bäst kan lösas inom organisationen själv. De som är verksamma där har ju visat att de inte klarar detta. De har ingenting sett. De har ingenting hört. De har varit ovilliga att ta itu med frågorna.

Listan på uppgifter om att inte allt har stått rätt till under flera år i Stockholm kan göras ganska lång. Om då inte ledningen i Stockholm tar itu med frågorna, måste man kunna ställa krav på landets justitieminister och på rikspolischefen att de gör någonting. Jag är inte alls övertygad om att det är mest lämpligt att polisledningen själv utreder de här frågorna. Så vill jag sluta med ytterligare en fråga som har diskuterats: Finns det en promemoria från rikspolischefen Holger Romander om högerextremistiska organisationer? Då tycker jag justitieministern kan tala om det, för det är en av de frågor som spelar roll i sammanhanget.

Anf. 70 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Lars Werners påstående om ovilja från polisledningens sida att ta itu med detta är felaktigt. Det finns en sådan vilja.

Sedan vill jag erinra om att i Sverige är det inte en uppgift för justitieministern eller regeringen att gå in i myndigheter och undersöka tjänstemäns politiska uppfattningar eller vidta åtgärder med anledning av sådana undersökningar.

Det utesluter inte att jag med största uppmärksamhet kommer att följa den utredning som nu pågår inom Stockholmspolisen. Om så visar sig nödvändigt kommer jag att initiera ytterligare utredningsinsatser eller andra åtgärder som skapar bättre förutsättningar för polisen själv att komma till rätta med denna typ av problem.

Sedan vill jag erinra Lars Werner om att det för myndigheternas utredning om polisens lämplighet finns ett system för personalkontroll. Det är inom ramen för detta system som det till äventyrs finns promemorior eller andra dokument om dessa saker.

Denna ordning innebär att rikspolisstyrelsen från sina register till en anställningsmyndighet, i det här fallet Stockholmspolisen, kan och skall lämna ut uppgifter om t. ex. extremistisk politisk verksamhet.

Anf. 71 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Det där sista om personalkontrollen är ju verkligen intressant. För om de uppgifter som nämns är riktiga har uppenbarligen inte personalkontrollen fungerat när det gäller vissa av poliserna i Stockholm.

Jag vill sluta debatten med att säga att jag inte är ute efter enskilda polismän. Jag har själv polismän i släkten och känner och umgås med poliser. Men polisen är en av de grupper i samhällets tjänst vars hela utövning bygger på medborgarnas förtroende och respekt. Om sådana här saker förekommer år efter år och den ansvariga polisledningen ingenting gör, då måste vi ha rätt att ställa krav på landets regering utan att justitieministern nästan börjar tala om ministerstyre.

Jag hoppas att debatten nu inneburit att justitieministern härnäst kommer att följa utredningen i Stockholm på ett helt annat sätt än hans företrädare och han själv gjort under de senaste åren.

Anf. 72 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Om Lars Werner har denna inställning så kan jag notera, hoppas jag, att vi tillfredsställande nog är överens härvidlag: Å ena sidan är stor vaksamhet nödvändig mot missförhållanden, men å andra sidan måste vi föra debatten i dessa frågor på ett sådant sätt att vi inte till följd av enskilda fall som kan ha inträffat – ingenting är bevisat – smutskastar en hel organisation och en hel personalkår som är mycket bra.

Anf. 73 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag har inte smutskastat någon, och det menar väl inte heller justitieministern. Men nog är det att ta litet lätt på uppgifterna att säga om sådant här har förekommit. Jag vet inte hur länge justitieministern har varit i Stockholm, men det är ingen nyhet att det förekommit många anmälningar

och redovisats uppenbara fakta om hur vaktområdet i Stockholm 1 har uppträtt under de senaste åren.

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Om besked till vissa
asylsökande*

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1986/87:476 om besked till vissa asylsökande

Anf. 74 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Margitta Edgren har på en flyktingförläggning mött några bengaler som väntat mellan 30 och 34 månader på besked om de får stanna i Sverige. Mot bakgrund därav har hon frågat mig om jag är beredd att ge asylsökande som väntat så länge på besked rätt att stanna i Sverige.

Problemet med de långa handläggningstiderna i många utlänningsärenden är välkänt. Jag delar Margitta Edgrens uppfattning att det är synnerligen pressande för människor att leva i ovisshet under lång tid. Jag vill i detta sammanhang framhålla att de allra flesta asylsökande får sina ärenden slutbehandlade på kortare tid än två år. Endast vid en mycket liten andel av ärendena är den sammanlagda handläggningstiden så lång som i de exempel Margitta Edgren nämner. Det är då fråga om ärenden som efter negativt beslut hos invandrarverket överklagats till regeringen och där ofta omfattande utredningar varit nödvändiga. Detta gäller inte minst ärenden som berör bangladeshiska medborgare.

För att korta ner handläggningstiderna har regeringen vidtagit en rad åtgärder. Arbetsmarknadsdepartementet har sedan september månad 1986 haft en tillfällig personalförstärkning. Antalet icke avgjorda utlänningsärenden i regeringskansliet har under denna tid minskats från omkring 3 000 till drygt 1 200. Invandrarverket har under innevarande budgetår fått stora tillfälliga personalförstärningar. För nästa budgetår föreslås att den permanenta personalstyrkan på verket ökas med totalt 44 tjänster. Dessutom begär regeringen riksdagens bemyndigande att få göra ytterligare tillfälliga förstärningar. Under år 1986 tillfördes vidare polisen 23 nya tjänster för handläggning av utlänningsärenden. Härutöver har regeringen nyligen tillsatt två skyndsamma utredningar, som skall föreslå åtgärder för att möjliggöra drastiskt förkortade väntetider.

Jag vill slutligen framhålla att utlänningslagen (1980:376) förutsätter att varje ärende avgörs individuellt. Något generellt beslut om att alla som har väntat ett visst antal månader automatiskt skulle få stanna i Sverige kan därför inte fattas. I det underlag som ligger till grund för beslut i ett enskilt ärende ingår alla i ärendet relevanta omständigheter. Naturligtvis beaktas då de särskilda omständigheter en lång väntetid kan ha gett upphov till.

Anf. 75 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Tack, invandrarministern, för svaret!

Det är bra att de flesta ärenden behandlas snabba, men det är ju inte dessa som jag har frågat om utan om den grupp ärenden som det inte gått så bra med. De medmänniskor som flytt i oro för sina liv måste vi se på med samma ögon som vi ser på oss själva. Inte skulle vi låta en svensk vänta på ett

livsavgörande besked i nästan tre år. Hade någon fått vänta så länge, skulle väl de flesta svenskar vara upprörda och riva ned himmel och jord.

Jag kan som exempel nämna att jag träffat en grupp unga pojkar som flytt från Bangladesh. Ofta var det en tillfällighet som gjorde att de kom till just Sverige. Men nu kom de till oss. Naturligtvis hörde de mycket om vår generösa inställning till flyktingar.

Vad upplever de då här? Jo, efter det första årets brinnande tacksamhet för att de klarat livhanken och för att de har fått lära sig svenska, och då de börjat inse att det finns hopp om att själva kunna försörja sig, händer det saker som får deras begynnande trygghet att svikta. Det tar tid att få besked, och det avkrävs mer och mer bevis på att de inte bluffar. Oron sprider sig i gruppen. En av dem som inte orkar gör ett självmordsförsök. På så vis lyckas han. Han får ju stanna av humanitära skäl. Att han kanske skadats för livet gör ju inte tragedin mindre.

Min fråga blir alltså: Är det inte rimligt att de får stanna, om nu den svenska regeringen med utnyttjande av en regerings alla resurser på så lång tid – jag nämner alltså inte något bestämt år – inte har kunnat få fram bevis på lögn? Därmed skulle Sverige i praktisk handling leva upp till våra stolta ord om humanitär och människovärdig behandling av flyktingar.

Anf. 76 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Även jag är djupt bekymrad över de långa väntetiderna och de svårigheter som den sökande av den anledningen ibland utsätts för.

Det tar tid att få besked, sägs det. Vi skall emellertid komma ihåg att i de fall då det är fråga om extremt långa väntetider, mellan två och tre år, har det alltid givits besked. Men beskeden har överklagats, och ärendet har gått till förnyad prövning i högre instans – från invandrarverket till regeringen och om det är fråga om verkställighetsärenden går de i många fall vidare till polisen, till invandrarverket igen och till regeringen en andra gång. Under denna tid är det ofta förekommande att nya inlagor inges med nya fakta och nya påståenden, och dessa nya inlagor måste då kontrolleras, ofta i samråd med ambassader i vederbörande land, man måste kommunicera genom ombud. Allt detta medverkar till förlängda handläggningstider plus det förhållandet att, som vi känner till, ett mycket stort antal asylsökande kommit under de senaste åren, vilket har inneburit en kraftig belastning. Det är alltså inte fråga om att skaffa fram bevis på att vederbörande ljuger, utan det är fråga om att sakligt granska de inlagor som inges och pröva dessa mot den lagstiftning som gäller, innan det slutgiltiga beslutet fattas.

Anf. 77 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Georg Andersson, i 6 § utlänningslagen står det ju att man inte utan särskilda skäl kan vägras rätt att stanna i Sverige om man behöver skydd här.

I en förklarande kommentar anges att härmed också avses personer vilkas trovärdighet kan ifrågasättas därför att de åberopar politiska skäl som förefaller starkt överdrivna, men där vad sökanden uppgett ändå har ansetts ge vid handen att han i vart fall har utsatts för trakasserier i olika former.

Invandrarministern har visserligen talat om att varje fall skall prövas

individuellt, men det har ju inte kunnat motbevisas att dessa unga människor ändå har utsatts för trakasserier. Enligt den lag som finns borde man nöja sig med det och därmed låta dem få stanna i Sverige.

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Om besked till vissa
asylsökande*

Anf. 78 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Den som söker asyl uppger ju i allmänhet att han har varit utsatt för trakasserier eller förföljelse. Behandlingen av ärendet går ju ut på att pröva huruvida så har varit fallet och om det föreligger sådan risk vid ett återvändande till hemlandet att asyl bör ges i Sverige. Det är när invandrarverket finner att det inte föreligger sådana skäl som det blir avslag och ett överklagande kanske görs till regeringen. Om regeringen då kommer fram till samma resultat kan ärendet gå vidare ytterligare ett varv, om nya skäl åberopas.

Det är hela tiden fråga om att man prövar fallet mot den lagstiftning som gäller. Då kan man naturligtvis, som jag sade i mitt svar, beakta de omständigheter som den långa tiden i sig har föranlett, framför allt av humanitära skäl. Men enbart den långa tiden kan inte fälla avgörandet.

Anf. 79 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag har full respekt för det arbete som personal och invandrarverk gör. Men tror Georg Andersson verkligen att 19–20-åringar står ut med att lämna sitt land, anhöriga, vänner, språk, kultur och religion, utan hopp om att få återvända, om de inte upplever sig vara i yttersta nöd?

Anf. 80 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Den som är utsatt för förföljelse och riskerar förföljelse vid hemkomsten till sitt land får asyl, får en fristad i Sverige. Det är den som inte riskerar sådan förföljelse som utvisas ur landet.

Anf. 81 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag är medveten om det. Men vi har ju varit överens om och bestämt att vår lagstiftning och asylpraxis skall vara generösa. De utredningar som är tillsatta för att se över handläggningsrutinerna och handläggningstiderna borde kunna införa en möjlighet att man i fall där man länge sökt motbevisa gjorda påståenden, men inte kunnat göra detta, får överväga att säga: Nu ger vi upp detta sökande av motbevis och låter den som väntat så länge stanna. Det handlar ju, som invandrarministern själv sade, om en väldigt liten grupp.

Anf. 82 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Det är fråga om en missuppfattning om Margitta Edgren utgår från att vi söker motbevis. Vi prövar de skäl som har anförts. Så länge dessa skäl är för svaga, eller så länge det inte föreligger några skäl enligt utlänningslagen, tvingas vi att avslå framställningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om familjebegreppet i flykting- och invandrarärenden

Anf. 83 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig om jag kommer att vidta några åtgärder för att vidga "familjebegreppet" i samband med flykting- invandrarärenden.

Som Berith Eriksson mycket riktigt konstaterar i sin fråga skiljer sig tolkningen av familjebegreppet avsevärt i olika länder beroende på kulturell bakgrund och sedvänjor. Det finns inte några internationella överenskomelser som närmare reglerar vilken krets av familjemedlemmar som får följa med en invandrare. De flesta invandrarländer tillämpar, i likhet med Sverige, sitt eget familjebegrepp.

I Sverige, liksom i västvärlden i övrigt, hänförs till familjen i regel endast make/maka och minderåriga barn. Här, liksom i de flesta andra länder, finns dock vissa möjligheter för föräldrar att återförenas med vuxna barn. Under det senaste decenniet har också skett en viss utvidgning av kretsen av anhöriga som tillåts komma till Sverige för bosättning.

Vad särskilt gäller flyktingar vill jag nämna följande. En flykting kan inte på samma sätt som andra invandrare besöka eller ta emot besök av sina släktingar eller på annat sätt hålla kontakt med dem. Av det skälet har i propositionen (1979/80:96) Nya utlänningslagen (s. 38) klargjorts att flyktingar i större utsträckning än andra skall ha möjlighet att vid behov få återförenas här i landet med anhöriga.

Frågan om att generellt utvidga familjebegreppet i samband med invandring till Sverige har nyligen behandlats av riksdagen. I den av riksdagen antagna propositionen 1983/84:144 Invandrings- och flyktingpolitiken understök min företrädare Anita Gradin att någon generell utvidgning av anhöriginvandringen inte kunde komma i fråga. Den mångfasetterade tillståndspraxis som tillämpades gav enligt hennes mening förhållandevis goda möjligheter för anhöriga till dem som är bosatta här att förenas med dem. Någon nämnvärd förändring av gällande praxis ansåg hon därför inte vara påkallad. Det borde ankomma på statens invandrarverk att i möjlig mån ta ökad hänsyn till fall där udda och ömmande omständigheter åberopas.

Jag delar den bedömning som kom till uttryck i den av riksdagen antagna propositionen och har inte för avsikt att nu vidta några särskilda åtgärder i frågan.

Anf. 84 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Av de utvisningsärenden som kommer till allmänhetens kännedom kan man ibland förstå att utvisningar ägt rum med utgångspunkt i vårt sätt att tolka begreppet familj. I det sociala skyddsnet som fackföreningar och arbetarpartier under åren byggt upp har vi krympt begreppet familj till vad vi kallar kärnfamilj, som består av föräldrar och barn. Vad som är positivt och negativt med detta vill jag inte gå in på här.

Det kommer flyktingar till vårt land från länder där man inte har några sociala skyddsnet. En sådan person kan följaktligen ha både ekonomisk och moralisk skyldighet att sörja för exempelvis ett syskonbarn. Det är inte så

länge sedan som barn i vårt land som blev föräldrarlösa auktionerades ut till lägsta pris om de inte hade släktingar som kunde sörja för dem. Såvitt jag kan förstå av Georg Anderssons svar behövs i dag tydliga anvisningar till proposition 1979/80:96, vilka kan förstås av som tjänstemännen på invandrarverket, så att resultatet blir ökade möjligheter till återförening av familjer.

Jag vill fråga om Georg Andersson är villig att medverka till att det görs en uppföljning av hur anvisningarna efterlevs.

Anf. 85 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Vi följer naturligtvis utvecklingen på det här området liksom på andra områden när det gäller tillämpningen av utlänningslagen samt anvisningar och föreskrifter i det sammanhanget. Något särskilt uppdrag till invandrarverket finner jag inte anledning att ge på den här punkten.

Som jag anförde i mitt svar anser jag inte heller att det är lämpligt att nu föreslå en formell utvidgning av familjebegreppet.

Anf. 86 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Ja, men har invandrarministern någon uppfattning om hur anvisningarna härom efterlevs av invandrarverket?

Anf. 87 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag har den uppfattningen att de anvisningar och uttalanden som gjordes i propositionen är så pass tydliga att det inte råder någon tvekan på invandrarverket beträffande hur tillämpningen skall ske.

Vi har ett snävare familjebegrepp än i vissa andra länder, men i Sverige liksom i andra länder väljer vi att tillämpa det egna familjebegreppet vid prövning av dessa frågor. Därutöver är det, som jag sade i mitt svar, möjligt att i udda och ömmande fall ta de särskilda hänsyn som behövs.

Anf. 88 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Det innebär att utsätta personer för onödigt lidande att de får leva med oro för anhöriga i det gamla landet. Om andan i propositionen verkligen följdes av invandrarverket skulle det inte förekomma sådana skrivelser som man kan finna i tidningarna då och då.

Anf. 89 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Den kritik som nu åberopas utgår från kravet på ett helt annat familjebegrepp. I grunden tillämpar vi det svenska familjebegreppet – så står det i propositionen, så har jag refererat det här, och detta har riksdagen ställt sig bakom.

Anf. 90 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Georg Andersson har hänvisat till att det "i propositionen (1979/80:96) Nya utlänningslagen (s. 38) klargjorts att flyktingar i större utsträckning än andra skall ha möjlighet att vid behov få återförenas här i landet med anhöriga".

*Om värderingen av
dokumentets äkthet vid
invandrarverket*

Anf. 91 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Maria Leissner har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av att statens invandrarverk uppdrar åt översättare att värdera dokumentets äkthet i samband med översättning. Maria Leissner påstår att detta strider mot god translatörsed.

Ett stort antal av invandrarverkets översättningsuppdrag utförs av översättare som är anställda av verket. Dessa har, liksom andra tjänstemän på invandrarverket, olika bakgrund och utför skiftande arbetsuppgifter. Vid handläggningen av ett förvaltningsärende är det av vikt att alla kunskaper och erfarenheter som finns inom myndigheten tas till vara. Riktmärket för verksamheten måste ju vara att riktiga beslut fattas. Självfallet bör man då tillvarata all den kompetens som tjänstemän inom verket besitter.

Regeringens uppgift är att ge riktlinjer för den verksamhet som myndigheterna skall bedriva. Skulle det visa sig att de bestämmelser som reglerar en myndighets verksamhet inte följs, är det i första hand justitieombudsmannen och justitiekanslern som har att ingripa. Dessutom skall kommerskollegium, som tillsynsmyndighet, övervaka de auktoriserade översättarnas verksamhet.

Enligt de rekommendationer som ges av kommerskollegium bör en översättare påtala om han eller hon uppfattar en text som uppenbart förfalskad eller förvanskad. Alternativet för översättaren är enligt dessa rekommendationer att avsäga sig uppdraget.

Någon åtgärd med anledning av den frågeställningen som Maria Leissner tar upp avser jag inte att vidta.

Anf. 92 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka invandrarministern för svaret. Bakgrunden till min fråga är att det ibland förekommer på invandrarverket att översättare konsulteras som rådgivare för att bedöma äktheten av de dokument som de nyss har översatt. På det sättet går översättaren utöver sitt översättningsuppdrag.

Det finns ett normsystem utarbetat. Kommerskollegium, som auktoriserar tolkar och översättare, är också tillsatt att sprida information om detta normsystem, som handlar om god tolk- och översättarsed. Även i invandrarverkets broschyrer, bl. a. i den som handlar om tolkservice, kan man finna information om god tolk- och översättarsed. Där framgår klart att översättare och tolkar skall avböja den typen av uppdrag som innebär att de går in och gör en värdering av dokument som de översätter. En auktoriserad översättare som accepterar sådana uppdrag riskerar att förlora sin auktorisation.

Nu svarar invandrarministern på min fråga dels att det är naturligt att tillvarata all slags kompetens hos tjänstemännen på invandrarverket, dels att det inte är regeringens uppgift att följa myndigheternas verksamhet. Jag skulle i stället kunna vända mig till JK eller JO. Han säger vidare att en översättare bör påtala om ett dokument är falskt och att det inte är påkallat med några åtgärder.

Jag skulle vilja påminna invandrarministern om att Thord Palmlund som chef för invandrarverket har sagt att han medger att detta är ett frångående av den totala neutraliteten som åligger en tolk. Så karakteriserar han det förfaringsätt man har på invandrarverket.

Även om invandrarministern inte vill diskutera hur invandrarverket gör, skulle jag vilja fråga hur Georg Andersson bedömer ärenden som bygger på den här typen av värderingar när de kommer till arbetsmarknadsdepartementet och beslut skall fattas av invandrarministern själv. Finns det då inte anledning att ingripa mot ett sådant förfarande?

Anf. 93 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! När vi skall avgöra enskilda ärenden har vi att ta ställning till en rad inlagor och synpunkter som har kommit fram under utredningens arbete. Det är en sammanvägning av alla dessa synpunkter och hela det utredningsarbete som har gjorts som är avgörande för ställningstagandet i de enskilda fallen. När vi inhämtar ett yttrande från invandrarverket är det verkets ställningstagande som blir ett avgörande underlag för den fortsatta bedömningen i regeringskansliet.

Anf. 94 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Det råder här en avsevärd oklarhet. Är det så att översättare normalt skall värdera de dokument de översätter, eller bryter de då mot vad som brukar kallas god translatörsed? Skall vi beakta invandrarverkets broschyr eller skall vi lyssna till invandrarminister Georg Andersson? Vem är det som har rätt?

Det vore rimligt om invandrarministern tog ett politiskt ansvar och försökte åtgärda detta. Det handlar nämligen till syvende og sist om rättssäkerhet. Asylärenden är ett politiskt område där det behöver vara fullständigt klart att maximal rättssäkerhet råder. Det handlar inte enbart om ödesdigra beslut för enskilda människor utan också om att den utredning som ligger till grund för regeringens och även invandrarverkets beslut blir av maximalt god kvalitet, om den asylsökande känner en tilltro till och ett förtroende inför hela apparaten. Denna tilltro rubbas naturligtvis i grunden, när man upptäcker att tolkarna frångår sin neutralitet.

Anf. 95 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Maria Leissner talar stundom om översättare, stundom om tolkar. När det gäller att avgöra vad som är god translatörsed ankommer det närmast på kommerskollegium att göra detta. För övrigt vill jag bara säga att det är viktigt att en myndighet till alla delar utnyttjar den kompetens som finns hos den anställda personalen. Det kan inte vara felaktigt utan tvärtom angeläget att ta till vara den kompetensen. Det är naturligtvis också ytterst angeläget att man anställer personal som är kompetent på olika områden. Sedan avgörs ärendet av myndigheten och på myndighetens ansvar.

Anf. 96 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Invandrarministern fortsätter att hänvisa till kommerskollegiums regler. Dessa regler är entydiga: Översättare och tolkar skall avhålla

sig från att göra värderingar av dokument. Jag tar detta till intäkt för att invandrarministern avser att verka för att de beslut som invandrarministern är ansvarig för också fattas på grundval av de principer som har fastslagits av kommerskollegium.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1986/87:499 om reglerna för reklam i TV-utsändningar

Anf. 97 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat om jag är beredd att medverka till att reklamreglerna avseende TV-sändningar blir begripliga.

Bakgrunden till frågan är att en TV-utsändning från en travtävling har inställts på grund av att icke tillåten reklam förekom på travbanan.

För Sveriges Televisions sändningar gäller bestämmelserna i radiolagen (1966:755) och i avtalet mellan staten och programföretaget. Radionämnden granskar om sändningsrätten har utövats i enlighet med bestämmelserna i lagen och avtalet.

Enligt 6 § radiolagen skall bl. a. sändningsrätten utövas opartiskt och sakligt. I sin årliga publikation Radionämnden anser anger radionämnden hur kravet på opartiskhet bör tolkas i samband med reklam vid sportsändningar.

Radionämnden anser att programföretagen skall vara försiktiga med inslag som kan uppfattas som gynnande av ett visst företag eller en viss produkt. När det gäller sportsändningar som visar reklamtexter m. m. på sportarenan och på de tävlande eller deras utrustning menar nämnden att sändningen kan godtas, om det nyhets- och informationsintresse som är förknippat med sändningen väger upp det gynnande som sker genom att reklamen syns i bild. Reklamen får dock enligt radionämndens uppfattning inte visas mer än vad som behövs för att sändningen skall kunna uppfylla sitt ändamål.

Till hjälp för idrottsarrangörerna har Sveriges Television utarbetat en samling med regler för reklam i samband med TV-sända evenemang. Ett syfte med dessa regler, som företaget självt svarar för, är att förhindra att sportsändningar måste inställas därför att de står i strid med kravet på opartiskhet.

Regeringen eller dess enskilda medlemmar har ingen befattning med innehållet i enskilda TV-program. Detsamma gäller givetvis för TV-bolagets interna regler. Någon anledning att ändra på det grundläggande opartiskhetskravet finns givetvis inte.

Anf. 98 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag ställde en fråga till statsrådet om han ville medverka till att reklamreglerna kring TV-sändningar blev begripliga. Av svaret framgår att han inte vill medverka till det.

Är det någonting, herr talman, som i dag är obegripligt så är det faktiskt reklamreglerna kring TV-sändningar. Om namnet på en tidning står väl

synligt på en fotbollsarena, så är det tillåtet. Men om orden "köp" eller "läs" står framför namnet, då kommer det röda kortet fram.

Det som gjorde att jag tog initiativ till en fråga var en aviserad TV-utsändning från en travtävling i Örebro för 14 dagar sedan. Sändningen blev stoppad på grund av att det fanns en skylt vid travbanan med en text som talade om att man var välkommen till en viss stad. Den här skylten skulle i vissa fall kunna komma emellan kameran och de tävlande hästarna. Det argumentet kan man i och för sig goda, men man förvånas när man sedan följer en ishockeymatch i TV och ser att namnen på företag och tidningar är inlagda i isen, där kameran hela tiden befinner sig.

Jag kan tala om en sak, herr statsråd: Det är inte bara jag som tycker att reglerna är obegripliga. Det finns säkert många människor utanför det här huset som har samma uppfattning. Jag är förvånad över att statsrådet inte vill medverka till att reglerna blir litet lättbegripligare.

Det är trots allt så att när vi skapar bestämmelser och lagar, både i och utanför detta hus, skall det finnas någon logik och konsekvens. I det här fallet saknas de två ingredienserna.

Anf. 99 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Sten Andersson förebrår mig för att inte vilja medverka till att reglerna för reklamskyltar som kan finnas på sportarenor blir begripliga. Jag vill hävda att de reglerna faktiskt är begripliga – för dem som har anledning att fundera över dem, och det är de som är arrangörer av tävlingarna. De har till sitt förfogande en mycket noggrann handledning, som talar om exakt vilka regler som gäller. De har också medhjälpare som kan tala om för dem vilka regler som gäller, så det vet de.

Det förhållandet att varje enskild tittare inte kan reglerna är faktiskt av mindre betydelse. För mig som kund när jag köper äpplen i en fruktaffär är det ganska likgiltigt vilka affärsöverenskommelser som kan gälla mellan leverantören av äpplena och handlaren. Det intressanta för mig är då att köpa äpplena. Tittar jag på en TV-utsändning av ett idrottsevenemang, så är det viktigt för mig att få se idrotten, och jag utgår från att de avtal som finns mellan TV-företaget och arrangören av idrottstävlingen har träffats på ett riktigt sätt. Där finns det klara och entydiga regler.

Det förekommer ofta en diskussion där man försöker göra gällande att detta skulle vara något som bara händer i Sverige därför att vi har en reklamfri television. Så är det faktiskt inte. Vi är befriade från en mycket stor del av den här typen av diskussioner just därför att vi är reklamfria. Sverige är nämligen – vilket är ett ganska bra exempel – det enda land där yttrandefriheten i televisionen är så stor att en schlagertextförfattare t. o. m. får använda ett firmanamn i en schlagertext. Skall man sjunga en schlagertext med Coca-Cola utomlands, måste man betala för det, och den texten blir förbjuden i en allmän schlagertävling. I Sverige är det faktiskt tillåtet.

Anf. 100 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Till skillnad från statsrådet skall jag inte peka ut något enskilt företag och ge det PR i riksdagen.

Fortfarande kvarstår frågan: Var ligger det begripliga, konsekventa och

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

Studiesocialt stöd
m. m.

logiska i att en skylt på en travbana som i vissa fall kommer emellan kameran och de tävlande hästarna är förbjuden – då ställer man in sändningen – men när däremot ett firmanamn för en tidning eller ett företag är ristat i isen på en ishockeybana tillåts utsändning?

Det är möjligt att min fattningsförmåga inte är av den kvalitet som statsrådet förutsätter. men i så fall kan jag tala om att många svenskar är med i samma klubb som jag.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1986/87:11 om studiesocialt stöd m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Studiesocialt stöd m. m.

Anf. 101 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 1986/87:11 om studiesocialt stöd presenterar inga större förändringar på det studiesociala området – utom på en viktig punkt, nämligen i form av ett tillkännagivande till regeringen att äktamakeprövningen vid återbetalning av studiemedel bör slopas. I denna fråga är utskottets ledamöter från moderata samlingspartiet, folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna eniga om att förslag bör föreläggas riksdagen så att ändrade regler kan träda i kraft den 1 januari 1988. Låt mig bara konstatera att socialdemokraterna i utskottet nöjer sig med nuvarande orättvisa förhållanden.

Jag är säker på att landets studerande kommer att värdesätta denna reform och betrakta den som en viktig jämställdhets- och rättvisereform. Individens rätt till ekonomisk självständighet bör ju gälla även inom studiestödsområdet. Många har hittills tvingats avstå från studier på grund av att återbetalningskraven är mycket hårdare, om man råkar vara gift med en person som på papperet har hög inkomst.

Inom några månader kommer studiemedelskommittén att presentera sitt förslag till ett nytt studiefinansieringssystem. Jag vill tillägga att vi länge har väntat på det förslaget. Vi i moderata samlingspartiet har redan tidigare angett vissa riktlinjer beträffande det framtida studiestödet. Vi anser t. ex. att ett generellt studiemedelssystem är att föredra framför ett system som tar hänsyn till ålder, bostadskostnader och social situation – dvs. ungefär som det socialdemokratiska förslaget som lades fram för ett par år sedan och som förkastades av remissopinionen.

Att totalbeloppet för studiemedlen bör höjas torde alla i dag vara överens om. Dessutom är det viktigt att formerna för återbetalningen ses över. I dag är förhållandena nämligen sådana att skulden inte blir mindre efter några år utan i stället ökar den beroende på konstruktionen av villkoren för återbetalning.

Herr talman! Det är ytterst viktigt att vi får ett studiemedelssystem som inte avskräcker unga människor från att studera på heltid vid våra universitet

och högskolor. Knappa studiemedel och förhållandevis låga löner för många akademikeryrken tillsammans med vårt progressiva skattesystem gör att det sannerligen inte blir särskilt attraktivt för unga människor att välja högskolestudier. Många föredrar helt enkelt kortare studier framför att sätta sig i skuld för hundratusentals kronor – skulder som de sedan får dras med ända upp i 50-årsåldern. De kan ju ändå inte räkna med att få någon särskild lön för mödan. Om ungdomarna ser till den s. k. livslönen, finns det sannerligen inte särskilt mycket som talar för långa högskolestudier. Inte minst den aktuella debatten om bristen på sökande till sjuksköterskeutbildningen exempelvis vittnar om detta förhållande.

Alla väntar vi nu med viss otålighet på den kommande utredningen och hoppas att riksdagen snarast får ett bra förslag att ta ställning till.

Härmed övergår jag, herr talman, till att tala litet om våra reservationer. De flesta är av gammalt välkänt märke.

Inte mindre än 22 reservationer och ett särskilt yttrande har avgetts. Jag ber redan nu att få yrka bifall till reservationerna 1, 7, 8, 13, 16, 21 och 22.

I reservation 1 framhåller vi moderater att det är viktigt med internationella kontakter i form av studier utomlands. Vi anser därför att studiebidrag skall kunna utgå under ett års studier på gymnasienivå utomlands som ett första steg mot en ökad internationalisering. Vi anser också att regeringen snarast bör lägga fram ett förslag för riksdagen om detta.

Reservationerna 2, 5 och 11 gäller medelsanvisning vid beräkning av studiemedel, under förutsättning av bifall till några av reservationerna 1–4 i socialförsäkringsutskottets betänkande 10 rörande tilläggsbelopp till basbelopp. Men, herr talman, den frågan har vi alldeles nyligen avgjort och voterat om. Därför gäller inte dessa reservationer.

I reservation 7 anser vi reservanter att det s. k. fribeloppet bör ändras, dvs. att studenterna skall ha rätt till större extrainkomster på fritiden utan att detta inkräktar på studiemedlen. Nuvarande fribeloppsregler ger också stora marginaleffekter.

Vi anser att kravet på en given studietakt är tillräckligt för att förhindra att extraarbete tar för stor del av den studerandes tid i anspråk.

Därför menar vi att fribeloppsgränserna bör höjas med 10 % fr. o. m. nästa budgetår. Vi har föreslagit att medelsanvisningen skall ökas med 10 milj. kr. för att den här reformen skall kunna finansieras. Dessutom anser vi att regeringen snarast bör lägga fram ett förslag med detta ytterligare anslag som grund.

I reservation 8 understryker vi moderater och folkpartisterna i utskottet att det är viktigt att förbättra möjligheterna för unga människor att bedriva högre studier utomlands. I dag är möjligheterna att få studiemedel från Sverige för studier vid ett icke nordiskt lärosäte små. Det är främst när det gäller s. k. bristutbildning, dvs. sådan utbildning som inte ges i Sverige eller när det inte finns tillräckligt antal platser i förhållande till uppskattat arbetsmarknadsbehov, som studiemedel för studier i utomnordiska länder kan erhållas. Vi anser att de internationella kontakterna bör underlättas och att nya regler bör skapas.

I reservation 15 har utskottets moderater följt upp en motion av Birger Hagård, där han föreslår en morot till de studerande i form av avskrivning av

studieskulder i samband med vissa studieprestationer. För att stimulera till längre studier kunde t. ex. införas en viss procentuell nedskrivning av skulden vid en grundläggande akademisk utbildning på 120 poäng och med en ökad procentsats vid ytterligare utbildning eller studieprestation, t. ex. en doktorsexamen. Kanske kunde också en tidsgräns för examen föreskrivas för att en avskrivning skall medges. Vi reseranter anser att denna idé bör prövas och vill ge studiemedelskommittén vidgade direktiv i enlighet med detta förslag.

I reservation 16 återkommer vi moderater med våra besparingsförslag inom vuxenstudiestödsområdet. Vi anser att 177,2 milj. kr. av den s. k. vuxenutbildningsavgiften, utöver den av regeringen föreslagna summan, bör tillföras anslaget C 4, som gäller bidrag till studieförbunden. Härigenom avlastas statsbudgeten en icke oväsentlig summa. Återstående medel för vuxenstudiestöd, 814,9 milj. kr., bör fördelas med 603,9 milj. kr. för särskilt vuxenstudiestöd, 57 milj. kr. för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa och 154 milj. kr. för korttidsstudiestöd, som är den nya termen. Däremot bör det inte längre anvisas medel för kostnader för uppsökande verksamhet och utbildning av studieorganisatörer, då det tidigare gjorts stora satsningar på dessa områden.

I reservation 21 kräver vi moderater en ytterligare utvärdering och översyn av vuxenstudiestödet. Riksrevisionsverket har vid en undersökning av vilka kurser som de kollektiva internatbidragen används till funnit att bara 15 % av LO-gruppernas och 4 % av TCO-gruppernas ansökningar avser icke fackliga kurser.

Majoriteten av ledamöterna i vuxenstudienämnderna utses av de fackliga organisationerna, och riksrevisionsverket har ansett att denna sammansättning innebär en risk för att ledamöterna uppfattas som företrädare för partsintressen. Mot denna bakgrund finns det all anledning att ifrågasätta om reglerna för vuxenstudiestöd verkligen innebär att stödet går till den avsedda målgruppen.

I reservation 22 anser vi moderater att den nuvarande nivån på timersättningen, 42 kr. per timme, är tillräcklig för deltagande i grundvux och grundläggande utbildning i svenska för invandrare, och till följd härav kan det göras en besparing med 3 milj. kr.

Låt mig så, herr talman, uttrycka glädje över ett par saker, nämligen att utskottet har enats om en uppräknig av bidragen till studerandehälsovården med hänsyn till löne- och prisökningarna. Denna uppräknig är alldeles nödvändig, om den nuvarande ambitionsnivån skall kunna bibehållas.

Det är också glädjande att utskottet biträder motion Sf424 av Birgitta Rydle m. fl. med förslag att vissa rörelsehindrade skall likställas med synskadade när det gäller tal- och punktskriftsbibliotekets produktion av studielitteratur. Den beräknade merkostnaden på 1 milj. kr. är en ringa kostnad jämfört med angelägenheten av att ge dessa elever bästa möjliga stöd för att genomföra en utbildning.

Till sist, herr talman, några ord om det särskilda yttrandet från oss moderater. När det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa, SVUXA, infördes sade regeringen att detta skulle bli en tillfällig stödform. Nu krävs i en socialdemokratisk motion att det skall bli en permanent stödform.

Visserligen har utskottet inte denna uppfattning, men jag vill erinra om att detta var precis vad vi moderater varnade för när det nya stödet infördes. Vi anser i likhet med utskottet att regeringen bör följa utvecklingen noga och göra en utvärdering av det framtida behovet av och syftet med stödformen. Vid en sådan utvärdering och prövning är det emellertid nödvändigt att regeringen också prövar andra möjliga lösningar, främst inom arbetsmarknadspolitikens ram.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla de punkter där inga reservationer föreligger.

Anf. 102 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Det betänkande som vi nu diskuterar behandlar det studiesociala stödet och innehåller, som Gullan Lindblad sade, inte mindre än 22 reservationer och ett särskilt yttrande. Folkpartiet stödjer 6 av reservationerna.

När riksdagen våren 1986 senast behandlade detta ämne fanns en gemensam folkpartistisk-moderat reservation angående äktamakeprövningen. Då beslöt riksdagen att bifalla reservationen, vilket alltså innebar att äktamakeprövningen vid beräkningen av avgiftsunderlaget för återbetalning av studielån skulle avskaffas. Studiemedelskommittén fick regeringens uppdrag att lämna förslag till hur avskaffandet skulle genomföras. Något förslag har ännu inte kommit, endast ett betänkande.

En majoritet i utskottet anser, vilket framgår av dagens betänkande, att tiden nu är mogen för att äktamakeprövningen skall avskaffas, vilket sker fr. o. m. den 1 januari 1988.

Folkpartiet har i reservation 4 föreslagit att, som delfinansiering av reformen, återbetalningsreglerna ändras så, att återbetalningen av lån som utbetalas fr. o. m. den 1 juli 1987 påbörjas ett kalenderår efter det år då man senast lyfte studiemedel. I dag börjar återbetalningen först efter två år.

Folkpartiet har under många år arbetat för att ge studenter bättre möjlighet att studera utomlands. I dag är möjligheterna att erhålla studiemedel från Sverige för studier vid icke-nordiskt lärosäte små. Det är främst när det gäller s. k. bristutbildning, dvs. sådan utbildning som inte ges i Sverige eller som inte har tillräckligt antal platser i förhållande till uppskattat arbetsmarknadsbehov, som studiemedel för studier i utomnordiska länder kan erhållas.

Centrala studiestödsnämnden, CSN, har tidigare föreslagit vissa förbättringar för erhållande av studiemedel för utlandsstudier, bland annat s. k. platsbristutbildningar, men förslaget avvisades av såväl regering som riksdag på grund av, som det hette, det "statsfinansiella läget".

Folkpartiet anser att den ökade förståelse för utländska förhållanden och de erfarenheter som studier utomlands ger är till nytta, inte bara för de studenter som får möjlighet att studera utomlands, utan också för Sverige, när de återvänder och börjar sin yrkesverksamhet här hemma.

Vi föreslår därför att regeringen skall lägga fram förslag till nya regler, som underlättar för studerande att få studiemedel för studier utomlands. Jag yrkar därför bifall till reservation 8.

Numera synes det föreligga en bred politisk enighet om att en del av studiemedlen skall bestå av marknadsmässiga lån. Folkpartiet anser, att den delen bör lyftas ut ur statsbudgeten. Endast den del som motsvarar statssubventionen bör tas med i budgeten.

Det kan ske genom att CSN ges rätt att emittera obligationer eller genom att bankerna åtar sig att själva ställa erforderliga medel till förfogande. Det skulle innebära att anslaget kan minskas med 3.2 miljarder kronor. Detta framgår av reservation 12, som jag således yrkar bifall till.

Enligt folkpartiets bedömning behövs ingen stor vidgning av kostnadsramen för att åstadkomma en bra studiemedelsreform. Vi anser att studiemedelskommittén bör få ändrade direktiv så att den ges möjlighet att föreslå en reform som kostar mer än nuvarande system. Totalramen för studiemedel bör höjas till 155–165 % av basbeloppet, och bidragsdelen bör vara 20–30 % av totalramen. Detta framför vi i reservation nr 14.

Resurserna för vuxenstudiestödet är begränsade och finansieras med arbetsgivaravgifter. För att få utrymme för höjd ersättning till studerande – främst familjeförsörjare – som avstår från inkomst för att börja studera, differentierades det särskilda vuxenstudiestödet fr. o. m. budgetåret 1984/85. För att få den högre ersättningen, 65 % av utbildningsbidraget, måste man vara berättigad till ersättning från erkänd arbetslöshetskassa.

Differentieringen innebär att de kvinnor som varit hemma och vårdat barn inte kan få det högre beloppet även om de är kortutbildade. Vi anser, att en utvärdering bör ske av hur särskilt kvinnorna drabbats av denna reform. Jag yrkar bifall till reservation nr 19.

Till sist, herr talman, vill jag ta upp det kollektiva ansökningsförfarandet när det gäller internatbidraget. Redan förra året föreslog folkpartiet att det endast skulle gälla för handikapporganisationer.

Vi har styrkts i vår uppfattning härvidlag, eftersom det visar sig, precis som vi befarade, att det endast är en liten del av dem som söker som erhåller medel därför att resurserna är för små. Och så skall ändå påpekas att reformen är ny och att informationen från CSN gick ut mycket sent, varför det är troligt att många inte vetat om att möjligheten funnits. Ju fler som får vetskap om reformen, desto mindre procent av ansökningarna kommer att kunna bli beviljade.

Jag tycker det är beklagligt att socialdemokraterna, som anser att handikapprörelsen är "deras folk", inte vill prioritera unga, aktiva handikappade framför ålderspensionärer. Folkpartiet missunnar inte ålderspensionärer möjligheten att delta i studiecirklar av olika slag. Vi tycker tvärtom att det är bra att även pensionärer är aktiva, men förutsätter att deras studieverksamhet finansieras på annat sätt, t. ex. genom studieförbunden.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 4, 8, 12, 14, 19 och 20.

Anf. 103 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Jag skall börja med att citera några rader ur ett par brev. Det första är ställt till statsminister Ingvar Carlsson och det lyder: "Jag känner mig tvingad att åter aktualisera frågan om studiemedelsskulden. De håller på att göra mig desperat. De är absolut en skamfläck för Sverige, välfärdsstaten.

Eftersom min ekonomi, min sociala situation som ensamstående förälder och mina höga skulder (kr. 130 000) resulterat i att jag inte klarat de årliga avgifterna, har kronofogdemyndigheten övertagit inkasseringen av skulderna. Eftersom jag klarar inbetalningarna lika dåligt med ny inkassare, blir jag satt på tvångsutmätning i lön. Detta innebär att de uppmanar min arbetsgivare att dra allt som överstiger fastställt existensminimum, en summa som för närvarande ligger lägre än socialbidragsnormen i kommunen."

Och litet längre ner skriver beryskrivaren: "Jag önskar att regeringen fastslår övergångsregler som tillåter oss med stora skulder och korta återbetalningstider en skälig levnadsnivå."

Det andra brevet är ställt till studiemedelskommittén och inleds med orden: "Ärade ledamöter! Jag börjar bli desperat. Medan ni utreder och tänker samlas problemen." Och beryskrivaren fortsätter i slutet av brevet: "Jag önskar att ni omgående skapar 'övergångsregler' i avvaktan på utredningen för att inte vår situation skall göras helt ohållbar."

Båda breven är skrivna av Pia Hellertz, socialsekreterare i Örebro kommun. Hon är en i en snabbt växande grupp av återbetalare som inte klarar av att betala tillbaka sina studielån.

Av dem som i år påbörjat sin återbetalning är det ca 8 000 som har en avgift överstigande 5 000 kr. Bland samtliga återbetalare, såväl gamla som nya, är det 2 600 som har avgifter över 10 000 kr.

Studerar man skuldbilden för samtliga som finns i studiemedelssystemet finner man att vi har 75 000 personer som har skulder överstigande 100 000 kr. Av dessa har 2 000 skulder på 200 000 kr. eller mera. Gruppen ökar i antal hela tiden genom att alla som finns i systemet ännu inte har avslutat sina studier.

Det var den här alarmerande bilden som fick oss i centerpartiet att förra sommaren utarbeta ett åtgärdsprogram för dem som har stora skulder och svårigheter att betala tillbaka. Vi föreslog också ett nytt studiemedelssystem som skall förhindra en stor skuldsättning.

I motionen Sf401 av Olof Johansson m. fl. har vi utvecklat våra förslag från i somras.

Vi föreslår en halvering av återbetalningarna för dem som har de lägsta inkomsterna, så att endast 10 % av det avgiftsunderlag som överstiger 3,5 gånger basbeloppet behöver användas för återbetalning.

Hänsyn vid återbetalning tas i dag bara till *ett* barn under tio år. Att vårda eller försörja två eller flera barn anses tydligen kosta lika mycket som ett. Vi tycker självfallet att det i stället borde vara försörjningsbördan som ligger till grund för uppskovsgränsen. Därför föreslår vi att avdrag vid fastställande av avgiften skall få göras även för barn mellan 10 och 16 år med ett basbelopp och för varje ytterligare barn under 16 år med ett halvt basbelopp.

Vi föreslår ett avskaffande av makeprövningen vid återbetalning. När det gäller den sistnämnda punkten finns det glädjande nog en majoritet i utskottet för ett avskaffande.

När det gäller de båda första punkterna skriver utskottsmajoriteten på s. 15 i betänkandet att genomförandet av förslagen både skulle bli kostnadskrävande och innebära inskränkningar i studiemedelskommitténs arbete. Ja,

det är klart att vill man ingenting göra åt de akuta återbetalningsproblemen är det bekvämt att hänvisa till utredningens arbete. Det är här på sin plats att påminna om Pia Hellertz tänkvärda ord "Jag börjar bli desperat. Medan ni utreder och tänker samlas problemen."

I studiemedelskommitténs direktiv står att olika angelägna behov får vägas mot varandra, men utredningen får inte leda till ökade kostnader för staten eller kommunerna. Det finns som jag tidigare redovisat uppenbara behov av akuta åtgärder som lindrar återbetalningsbördan för vissa grupper. Samtidigt behövs ett nytt studiemedelssystem som förhindrar en stor skuldsättning. Enligt de direktiv som utredningen arbetar efter skall man åstadkomma båda sakerna utan att det kostar mera. Den ekvationen går inte ihop.

Därför har vi från centerpartiets sida krävt att ramen för studiemedelskommitténs arbete skall vidgas. Kommittén skall kunna lägga fram förslag som kostar mer än dagens system. Det gör vi därför att vi anser att ett generösare studiemedelssystem totalt sett blir samhällsekonomiskt lönsamt.

I reservation 15 har vi närmare utvecklat hur de vidgade direktiven skall se ut. Vi förordar som bekant att det nuvarande studiemedelssystemet ersätts med en studielön. Studielönen skall vara av storleksordningen ett basbelopp och vara beskattad. Det innebär att en automatisk justering av studielönen sker med hänsyn till övriga inkomster.

Vi anser det också rimligt att litteraturkostnaden, som varierar kraftigt mellan olika utbildningar, blir avdragsgill. De studerande som behöver en komplettering till studie- och ferielön kan enligt vårt förslag erhålla statsgaranterade lån upp till 80 % av basbeloppet. Räntan på de lånen skall vid återbetalningen motsvara halva marknadsräntan.

Herr talman! Tyvärr har vi i dag bara i fråga om en punkt – äktamakeprovnings – fått gehör i utskottet för våra förslag till förbättringar. Den pågående utredningens möjligheter att lösa samtliga problem som man har givit utredningen i uppdrag att lösa är, som jag redan tidigare visat, starkt begränsade. Det är därför knappast någon djärv gissning om man förmodar att studieskuldernas storlek och vissa återbetalares situation blir en återkommande fråga för riksdagen även i framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 9, 15, 18 och 20.

Anf. 104 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Den enda rimliga studiefinansieringen är studielön. Vpk avvisar de synsätt som gör gällande att en sådan reform skulle medföra orimliga kostnader för statsbudgeten. Ett införande av studielön måste ses som en bra investering. Hela samhällsutvecklingen är beroende av utbildning och forskning. Studielön är det enda system som garanterar alla som så önskar en utbildning efter intresse och förutsättningar utan ekonomiska avväganden.

När vårt nuvarande studiemedelssystem infördes 1965 var syftet att göra det möjligt för alla att bedriva högre studier oavsett ekonomisk och social bakgrund. Den målsättningen kvarstår. Men i dag uppfyller inte studiemedelssystemet dessa mål. Både den sociala och den könsmässiga snedrekryteringen ökar. Visserligen grundläggs snedrekryteringen oftast redan på grundskolans högstadium, men den förstärks genom nuvarande ekonomiska villkor för högre studier.

Många av dem som i dag studerar vid universitet och högskolor måste arbeta jämsides med studierna, eftersom studiemedlen inte räcker till försörjningen. Det påverkar givetvis studierna. Det ger sämre studieresultat och kan också påverka studietidens längd. Stora studieskulder förstärker kraven på stora inkomstskillnader mellan olika grupper och ökar konfliktrisken i avtalsrörelsen.

En studielön höjer kvaliteten i utbildningen genom att de studerande kan koncentrera sig på sina studier och inte behöver bekymra sig om ekonomin. Det innebär också att genomströmningen vid universitet och högskolor blir snabbare. Man fördröjs inte för att man inte har kunnat prestera tillräckliga resultat. Dessutom motverkar studielön de stora inkomstskillnaderna mellan olika grupper, något som vpk arbetar för.

Villkoren för högskolestudier håller på att förändras. Det blir allt vanligare att företagen köper upp utbildningar från högskolorna. Det finns enligt många bedömare en uppenbar risk för att den statliga högskolan kommer att bli alltmer marknadsinriktad och allt mindre statlig. Denna process sammanfaller med att antalet ungdomar i åldern 18–25 år kommer att minska kraftigt fram till år 2000. Effekten kan bli att företagen redan i gymnasiet kommer att plocka ut lönsamma ungdomar och erbjuda dem en finansierad högskoleutbildning i företagets regi. Kvar för den statliga högskolan blir idealisterna och de icke lönsamma samhällliga utbildningarna inom vård, omsorg, kultur och utbildning. De ur företagets synpunkt icke lönsamma grupperna kommer att domineras av kvinnor.

En studiefinansiering genom studielön kan motverka denna utveckling. Intill dess att vi får gehör för vårt krav på studielön verkar vi för förändringar inom nuvarande system i riktning mot studielön. Det medför att vi vill återställa bidragsdelen till 25 %. Vi vill höja totalbeloppet och göra om barntillägget från lån till bidrag. Vi vill ändra återbetalningssystemet så att gränsen för återbetalning kommer att motsvara medianlönen inom TCO-kollektivet. De år man har en inkomst under den nivån skall man få göra avskrivningar av lånet.

Som bekant har vpk inte fått en plats i den sittande studiemedelskommittén. Det gör självfallet att vi inte på samma sätt som övriga partier känner till de diskussioner om förändringar som pågår i kommittén. Men för 14 dagar sedan var jag på en konferens i Göteborg tillsammans med partirepresentanter som ingick i studiemedelskommittén.

Kommitténs ordförande flaggade då för ett förslag som innebär att barntillägget skulle slopas helt och hållet. I stället skulle de som hade barn och behövde mera pengar erbjudas att ta ytterligare ett lån till marknadsanpassade räntor för att kunna försörja sina barn under studietiden. För 14 dagar sedan kunde jag inte få ett klart besked om man var enig i studiemedelskommittén om det här förslaget.

Jag hoppas att jag kan få det svaret i dag, och jag vill göra klart att vpk aldrig kommer att ställa sig bakom ett sådant förslag. Vi kommer med kraft att avvisa det. Det är, tycker vi, en mycket märklig yttring av familjepolitiken att människor i det här landet skall behöva låna pengar för att kunna försörja sina barn.

Det är också vår uppfattning att varje människa skall betraktas som en

ekonomiskt självständig person. Vi ser det därför som en klar framgång att utskottsmajoriteten föreslår att äktamakeprövningen avskaffas fr. o. m. den 1 januari 1988.

Det finns en framgång till i betänkandet, och det är att bidraget till studerandehälsovården räknas upp både efter prisutvecklingen och efter lönerna.

Herr talman! En tredjedel av dem som finansierar sina studier med studiemedel är vuxenstuderande under högskolenivå. De tvingas till den finansieringsformen, eftersom vuxenstudiestödet är otillräckligt. Dessutom är reglerna för vuxenstudiestöd utformade så att de utgör ett hinder för hemarbetande kvinnor att få dessa medel.

Vpk föreslår att den s. k. differentieringen av det särskilda vuxenstudiestödet slopas, för att kvinnorna skall få åtminstone samma möjligheter som männen att få del av vuxenstudiestödet.

Vi föreslår också att vuxenutbildningsavgiften höjs till 0,40 % av den totala lönesumman. Ökade anslag till vuxenutbildningen ger ett ökat utrymme för förbättringar inom studiemedelssystemet, eftersom fler vuxenstuderande då kan föras bort från studiemedelssystemet till det särskilda vuxenstudiestödet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 6, 10, 17 och 18.

Anf. 105 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Vi behandlar regeringens förslag till fördelning av ca 7,5 miljarder kr. på samhällets olika former av studiestöd. Till gymnasieeleverna kan utgå studiebidrag med 485 kr. per månad för årets 12 månader, och detta sker utan inkomstprövning. Inackorderingstillägg utgår också utan ekonomisk prövning till de elever som måste bo inackorderade på studieorten. Beloppet är schabloniserat och storleken beroende på avståndet till hemorten.

Regeringen föreslår en höjning av inackorderingstillägget så att det skall utgå med lägst 770 kr. och högst 1 550 kr. per månad.

I en motion påpekas att det föreligger vissa problem när det gäller att få inackorderingstillägg för elever på lantbruksskolor, hushållsskolor m. m. Utskottet har erfarit att skolöverstyrelsen redan har haft kontakt med centrala studiestödsnämnden med anledning av de problem som motionären tar upp. Vi förutsätter att myndigheten överväger om bestämmelserna behöver ändras så att man kan komma ifrån de gränsdragningsproblem som påtalas i motionen.

Det extra tillägget utgår efter inkomstprövning med 220, 440 resp. 660 kr. per månad. Här föreslås en justering av inkomstgränserna med 3 000 kr. Utskottet räknar med att man inom ramen för föreslagna medel kan höja inkomstgränserna ytterligare och föreslår i stället en uppjustering med 10 000 kr. från den 1 juli 1987. Höjda inkomstgränser har föreslagits i två motioner.

Förslag har också framförts om höjda inkomstgränser redan innevarande budgetår. Utskottet menar dock att det skulle uppstå betydande problem både ur rättvisesynpunkter och av administrativa skäl om man skulle gå in för en sådan lösning.

I två motioner föreslås att studiehjälp skall kunna utgå även vid studier utomlands. Utskottet, som ser positivt på att gymnasieelever som under sin gymnasieutbildning vill studera utomlands under något år, får behålla studiehjälpen, har erfarit att frågan för närvarande utreds och övervägs inom CSN. Därför är inte någon särskild åtgärd påkallad just nu.

När det gäller statsbidraget till gymnasieelevernas dagliga resor föreslås vissa kriterier som skall vara utgångspunkten vid fördelningen av statsbidraget på de olika länen. I övrigt pågår en översyn av huvudmannskapet för elevernas resor.

Totalt anvisas i budgetpropositionen 2 065 645 000 kr. till studiehjälp, och utskottet tillstyrker detta förslag.

När det gäller studiemedelsanslaget kanske man kan vara ganska summarisk med tanke på att studiemedelskommittén redan i september kommer med förslag. I utredningsuppdraget ryms både tilldelnings- och återbetalningssidan. Våldigt många av de frågor som tas upp i olika motioner och reservationer täcks in av utredningsuppdraget.

Några saker måste dock särskilt kommenteras. Det gäller då avgörande principiella frågor som man från olika håll nu vill bryta ut och besluta om trots att hela systemet är föremål för översyn.

Vi kan börja med den s. k. makeprövningen. Riksdagen begärde förra året att studiemedelskommittén skulle få tilläggsdirektiv om att komma med förslag om ett avskaffande av makeprövning. Kommittén har i en rapport presenterat ett bakgrundsmaterial i frågan, och avsikten är att man skall återkomma med förslag i slutbetänkandet, allt enligt de tilläggsdirektiv man fått.

I budgetpropositionen anför departementschefen att det vore synnerligen obetänksamt att bryta ut frågan om makeprövningen ur det sammanhang där den hör hemma. Remissinstanserna, regering och riksdag bör få tillfälle att i ett sammanhang pröva studiemedelskommitténs samtliga förslag. Däremot bör man redan nu räkna upp inkomstgränserna, som varit oförändrade sedan 1975.

I den här frågan har utskottsmajoriteten, som består av moderater, folkpartister, centerpartister och en vpk-are, beslutat att begära förslag av regeringen om ett avskaffande av makeprövningen från den 1 januari 1988.

Motionerna hade litet olika bud. Några ville besluta omgående, några ville ha förslag. Ingen, utom möjligen folkpartiet, försökte finansiera detta.

Det hade ju varit snyggt, när man nu vill beställa förslag, om man också något andats om hur man ville finansiera detta. Det handlar om ett avgiftsbortfall på 300 milj. kr. i statsbudgeten per år.

Man tar inte chansen att nu fatta beslut, utan begär förslag från regeringen. Men, som sagt, det vore bra om man kunde säga någonting i diskussionen om hur man skulle kunna finansiera förslaget när man bryter ut denna fråga på detta sätt och inte kan se den i sitt sammanhang. Folkpartiet försökte alltså i sin motion bidra till en delfinansiering med förslaget att återbetalningen av studieskulden skall påbörjas ett år tidigare än för närvarande. I den frågan tycker dock alla utom folkpartiet, att det skulle dröja åtskilliga år innan några skärpta återbetalningsregler skulle kunna få full genomslagskraft och kunna bidra till en delfinansiering av kostnaderna, eftersom ett sådant nytt villkor

endast kan uppställas på studiemedel som ännu inte har beviljats.

Jag kan berätta för Barbro Sandberg att med det förslaget kan vi år 1990 få in 22 milj. kr., år 1991 få in 44 milj. kr. och år 1992 få in 66 milj. kr.

Förslaget innebär dessutom att vi parallellt med nuvarande återbetalnings-system och det som kommittén kommer att föreslå måste ha ett tredje som gäller några få års tilldelade studiemedel men som hänger med i drygt 20 år eftersom återbetalningstiden är ganska lång. Det verkar väl ändå litet opraktiskt? Det är administrativt och informationsmässigt oerhört krångligt och det visar verkligen att det inte går att nu bryta ut frågan på detta sätt. Kommittén har som uppgift att förenkla reglerna. Jag hoppas att folkpartiet ställer upp på det och här i dag släpper på sitt krav, som skulle krångla till det hela.

I frågan om makeprövning finns en reservation från oss socialdemokrater, där vi framhåller att frågan om makeprövning inte nu bör brytas ut ur det sammanhang där den hör hemma utan att man bör avvakta studiekommitténs förslag. Dessutom har frågan avsevärda omedelbara konsekvenser på samhällsekonomin. Ett slopande av makeprövningen skulle minska återbetalningen av studiemedel med 300 milj. kr. per år.

I flera reservationer berörs frågor om studiemedlens totalbelopp, konstruktion, inkomstprövningsregler, återbetalningsregler osv. När det gäller samtliga de här frågorna hänvisar vi i utskottsmajoriteten till pågående översyn.

En fråga som diskuterats tidigare här i dag är basbeloppets storlek vilket ju har en direkt effekt också på studiemedlen. Av den debatten har vi ju klart kunna utläsa vilka partier som också är beredda att förbättra situationen för studenterna redan den 1 juli. Studiemedelsbeloppet utgår ju med en viss procent av basbeloppet.

När det sedan gäller medelsanvisningen till studiemedel har folkpartiet en fantastisk reservation. Man föreslår nämligen att lånedelen i studiemedlen redan den 1 juli i år skall läggas utanför statsbudgeten. Därmed kan anslaget minskas med 3,2 miljarder kronor. Detta gör man utan att blinka och utan att ange hur detta skall gå till. Man säger att antingen kan man ge CSN rätt att emittera obligationer eller också kan bankerna åta sig att själva ställa erforderliga medel till förfogande.

För det första övervägs frågan av studiemedelskommittén och för det andra krävs det ett omfattande berednings- och lagstiftningsarbete för en sådan här förändring, oavsett vilket alternativ man väljer. Om t.ex. bankerna skulle ta hand om detta så måste man ju klara ut om de skall ta hand om inte bara nytillkommande lån utan också de gamla. Hinner man i så fall få ett system till den 1 juli för de 36 miljarder kronor som i dag ligger ute? Hinner man klara upplåningen av pengarna? Vem skall betala bankernas kostnader? Vem skall bevilja studiemedlen? Vem skall betala kreditgarantin? Vilken arbetsfördelning skall gälla mellan CSN och bankerna? Det är alltså en mängd saker som måste klaras ut, och det mesta kräver ändrad lagstiftning.

Jag tycker det tär kraftigt på folkpartiets trovärdighet att lägga ett sådant här förslag dessutom utan att ens fråga bankerna om de över huvud taget är intresserade.

I tre reservationer föreslås olika former av vidgade direktiv till studiemedelskommittén: en reservation från moderaterna, en reservation från folkpartiet och en reservation från centerpartiet. I resp. reservation pläderar partierna för sin syn på hur ett kommande studiemedelssystem bör vara utformat.

Som vi har upplevt tidigare i dag är det alltså tre olika alternativ man går fram med, här liksom i pensionsfrågan. Jag tycker inte jag behöver kommentera detta ytterligare eftersom samtliga frågor som tas upp rymms i den pågående översynen. Men jag vill bara fråga vad folkpartiet menar med att studerande inom grundvux skall lyftas ut ur systemet? Det måste väl vara litet slarvigt hoprapsat? Det är nämligen ingen som går i grundvux som finns inom studiemedelssystemet. Man har där en garanterad timersättning som är bra mycket förmånligare eftersom den består av bidrag. Det måste vara någon form av missuppfattning. Jag vill bara veta vad folkpartiet menar.

Enligt utskottets mening finns det ett värde i att arbetet i studiemedelskommittén bedrivs förutsättningslöst. Kommittén har enligt sina direktiv en mycket stor frihet när det gäller utformningen av förslagen. I kommitténs uppgifter ingår att lämna förslag om bl. a. inriktningen av subventionerna och ett ställningstagande till om studiestödets syften bäst nås genom ett studiebidrag eller genom lättnader i återbetalningsbördan. Vid prövningen av olika möjligheter att finansiera reformen skall man belysa i vilken mån resurser kan frigöras genom t. ex. en finansiering av studiemedlen helt eller delvis utanför statsbudgeten.

Enligt utskottets mening är det viktigt att nu inte binda upp kommittén med några uttalanden från riksdagens sida om inriktning eller finansieringsmöjligheter, utan vi får vänta på kommitténs förslag och analyser.

Ett ökat utrymme för särskilda vuxenstudiestöd föreslås, vilka alltså är avsedda för längre studier. Utbildningsministern räknar med att förslagen i denna del kan leda en bra bit på väg mot målet att samtliga ansökningar om studiestöd på grundskolenivå skall kunna beviljas. Flera utvärderingar har visat att det fortfarande föreligger stora utbildningsklyftor och att ökade insatser är nödvändiga för att man skall komma till rätta med dem, både beträffande stöd och beträffande utbildningsutbud.

Tim- och dagstudiestöden föreslås slås samman till en stödform kallad korttidsstudiestöd. Ersättningen skall vara 44 kr. per timme. Vissa förändringar i urvalsreglerna föreslås också, bl. a. att en helhetsbedömning av den sökandes sociala och ekonomiska situation skall kunna göras. På den här punkten finns det som vanligt en reservation från moderaterna i vilken man föreslår en minskning av anslagen. Man föreslår t. o. m. att en del helt slopas, t. ex. anslag som gäller uppsökande verksamhet.

Utskottet kan inte tillstyrka en ytterligare kraftig urholkning av vuxenstudiestödet. Under flera år har betydande belopp förts över från vuxenutbildningsmedlen till andra ändamål. Syftet med vuxenstudiestödet, och därmed vuxenutbildningsavgiften, är att öka möjligheterna till studier för kortutbildade vuxna och främst för dem som är förvärvsarbetslösa. Som jag nämnde finns det fortfarande mycket stora behov av insatser.

Vpk föreslår att vuxenutbildningsavgiften höjs och dessutom att en del av medlen skall kunna användas till annat.

Utskottet kan i nuvarande statsfinansiella läge inte tillstyrka ett så kraftigt ökat avgiftsuttag. Differentieringen av det särskilda vuxenstudiestödet berörs i ett par reservationer. När denna förändring infördes var riksdagen helt enig om att den skulle ske.

Utskottet har under de senaste åren behandlat den här frågan och påmint om att antalet förvärvsarbetslösa som har sökt och fått vuxenstudiestöd har ökat markant efter det att stödet differentierades. Ett slopande av differentieringen skulle innebära antingen ett kraftigt minskat antal stöd eller en betydande kostnadsökning. Utskottet ansåg sig då inte kunna medverka till något av dessa alternativ.

Frågan om olika gruppers ekonomiska möjligheter till vidareutbildning ligger inom ramen för studiemedelskommitténs arbete. De skälen är lika giltiga i dag som de har varit under de senaste åren.

Beträffande det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa förutsätter utskottet att regeringen uppmärksam följer utvecklingen och att en utvärdering görs av framtida behov av och syfte med stödformen. Detta uttalande sker med anledning av påpekanden i en motion om att syftet med stödet bör klargöras bättre och att efterfrågan har varit stor.

När det gäller lagregleringen av det nya korttidsstudiestödet gör utskottet ett förtydligande så att det klart framgår att korttidsstudiestöd kan utgå för varje timme under vilken den studerande förlorar arbetsinkomst på grund av att han deltar i utbildning.

Beträffande ansökningsförfarandet pågår en försöksverksamhet där pensionärs- och handikapporganisationer har fått samma möjlighet som fackliga organisationer att söka internatbidragen kollektivt. I en reservation föreslås att denna rätt skall upphöra när det gäller pensionärsorganisationerna.

Utskottet framhöll förra året att eftersom det bara handlade om en tvåårig försöksverksamhet ville man inte motsätta sig att också pensionärsorganisationerna fick möjlighet till denna kollektiva ansökan. Utskottet erinrade då om att någon övre åldersgräns för dagstudiestödet inte finns och att försöksverksamheten endast avsåg själva ansökningsförfarandet. Reservanterna tycker inte att pensionärer över huvud taget skall få del av vuxenstudiestöd, men det är inte det man föreslår i sin hemställan; den handlar bara om själva ansökningsförfarandet.

Tilläggs kan att med de föreslagna nya reglerna för urvalsprövningen kan många av de här problemen undanröjas. En helhetsbedömning skall nämligen göras av behovet av stöd, och då skall också utbildningens inriktning vägas in.

I flera motioner föreslås förenklade regler inom vuxenstudiestöden. En mycket omfattande försöksverksamhet pågår med friare resursutnyttjande och förenklade regler. Denna försöksverksamhet täcker in samtliga de frågor som har tagits upp. Utskottet anser därför att man kan avvakta utvärderingen av försöksverksamheten.

När det gäller anslagsposterna Timersättning vid vissa vuxenutbildningar och Bidrag till vissa studiesociala ändamål, vill jag bara hänvisa till betänkandet.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 3 och i övrigt bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga övriga reservationer.

Anf. 106 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Först några ord om det familjepolitiska stödet, för det går faktiskt hand i hand med det studiesociala stödet. Jag vill kort erinra om att moderaterna lagt fram ett skatteförslag, ett familjepolitiskt förslag, som verkligen skulle ge ett stort stöd även för studerandefamiljerna. Vi vill att man skall kunna få göra ett avdrag på kommunalskatten med 15 000 kr. per barn under 18 år och upp till 20 år i de fall barnen bedriver studier. Det skulle alltså vara en mycket viktig reform i sammanhanget.

När det gäller äktamakeprövningen, Lena Öhrsvik, har moderaterna lagt fram ett förslag som vi också finansierat i vårt budgetalternativ. Därmed faller den argumentationen. Vi kan inte hjälpa att inte våra kloka förslag blir bifallna på alla punkter. Men de förslag som vi lagt fram har vi naturligtvis också finansierat.

Lena Öhrsvik tycker, och gör sig litet rolig över, att det finns tre olika alternativ från de borgerliga partierna. Vi är tre partier, och vi har fört fram en rad viktiga förslag som jag tycker att socialdemokraterna i utredningen bör hälsa välkomna. Socialdemokraterna har visat sig tämligen litet handlingskraftiga i detta ärende. Jag kan erinra om den oenighet som rått inom det socialdemokratiska partiet, inte minst när det förra förslaget framlades med olika differentieringar av stödet. Så se nu på dessa förslag. Jag tycker att alla innehåller värdefulla saker som man kan väga samman och göra någonting mycket positivt av.

När det gäller vuxenstudiestödet är vi moderater sparsamma, därför att vi är tveksamma till om stödet verkligen går till dem som bäst behöver det. Inte minst rikskontrollverkets utredning har visat att det finns behov av en översyn, när det beträffande korttidsstudiestödet främst är fråga om fackliga kurser. Jag behöver bara erinra om att ärendena gick till arbetsdomstolen, när man 1982 och 1985 på basis av stödet diskuterade hur man skulle få till stånd en socialdemokratisk regering. Jag anser inte att detta är några behjärtansvärda ändamål. Över huvud taget har väl de olika stödformerna nu fungerat så länge att det skulle vara bra med den översyn som vi har begärt.

Anf. 107 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att det är självklart, Lena Öhrsvik, att studenterna skall få sin del av basbeloppshöjningen. Vi yrkade avslag på basbeloppshöjningen. När basbeloppet höjs gäller det naturligtvis alla stödformer. Nu när vårt förslag faller är det självklart att också studenterna skall få del av höjningen.

Lena Öhrsvik säger att det är orimligt att nu fatta beslut om att lyfta ut studiemedlen ur statsbudgeten. Ja, det är bara tre månader kvar innan en sådan reform enligt vår mening skulle genomföras. Men det skulle naturligtvis kunna gå om alla inblandade bestämde sig för det. Så sent som i går lämnade Svenska sparbanksföreningen över en PM till studiemedelskommittén, som handlar om bankernas möjligheter att ta över studiemedlen. Så här skriver Sparbanksföreningen: "Marknadsmässiga alternativ till det nuvarande studiemedelsfinansieringssystemet kan åstadkommas tämligen smidigt under förutsättning att långivarna ges garantier av staten."

Från bankerna finns alltså ett intresse. Men sanningen är att detta intresse helt saknas hos socialdemokraterna. Ni vill inte att bankerna skall ta över administrationen.

Lena Öhrsvik! Det spelar ingen roll om vi hade föreslagit att ett sådan här reform skulle genomföras vid årsskiftet. Det är mer viljan som saknas hos er än tid att genomföra reformen.

Beträffande den kollektiva ansökan utgår jag ifrån att Lena Öhrsvik precis som jag har fått brev från Handikappförbundens centralkommitté.

CSN konstaterar i sina direktiv att pensionärer och handikappade är två sinsemellan skilda grupper med olika förutsättningar och behov av utbildning och att de därför måste behandlas var för sig. Det innebär också att tillgängliga resurser måste delas på två grupper. Man föreslår fördelningen 40 % resp. 60 %, och man säger också: Vid urval bland ansökningar från pensionärsorganisationerna skall i första hand de korttidsutbildade komma i fråga.

Jag tycker faktiskt, Lena Öhrsvik, att ert ställningstagande är litet inkonsekvent. Ni prioriterar människor som inte är i yrkesaktiv ålder, samtidigt som ni i andra sammanhang säger att de som inte är fackligt anslutna och får arbetslöshetsersättning inte heller kan få den högre ersättningen.

Anf. 108 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! Lena Öhrsvik blir lätt kamreraraktig när hon skall bedöma andra partiers förslag. Jag skall börja med att rätta Lena Öhrsvik på en punkt. Det gäller när hon säger att kostnaden för att slopa äktamakeprövningen är 300 milj. kr. Rent budgettekniskt är det så. Men det tycks ju finnas en rätt stor enighet om att vi skall lyfta ut studiemedlen ur statsbudgeten. Därför är den kostnad som kommittén har kommit fram till inte 300 milj. kr. utan 100 milj. kr. för avskaffande av äktamakeprövningen.

Vi övriga partier som vill avskaffa denna prövning har naturligtvis prioriterat det i våra resp. budgetalternativ. Vill socialdemokraterna inte avskaffa äktamakeprövningen får vi naturligtvis till ett kommande år föreslå hur finansieringen skall gå till.

Låt mig lämna frågan om med finansieringen för en stund. Det kan i stället vara intressant att få höra socialdemokraternas principiella inställning till äktamakeprövningen. Jag vill därför gärna ha ett besked från Lena Öhrsvik om vad socialdemokraterna egentligen tycker om äktamakeprövningen. Vill ni eller vill ni inte avskaffa den? Det beskedet tycker jag det är befogat att landets studenter får vid det här laget – så att ni inte bara hänvisar till utredningar och kommande överväganden.

Vad har man vidare att komma med till dem som har akuta problem med att klara sina återbetalningar? Vi har presenterat ett antal förslag. Lena Öhrsvik säger att dessa får prövas i utredningen. Samtidigt har vi pekat på att de pengar som utredningens förslag får kosta inte räcker för att utredningen skall kunna göra allt det som man förväntar sig av den – både åstadkomma ett bra studiemedelssystem och klara återbetalarnas situation.

Då är min fråga: Vilka andra åtgärder har ni att komma med om utredningen inte klarar av dessa båda uppgifter? Vad vill ni egentligen göra för återbetalarna?

Då säger Lena Öhrsvik att utredningen har stor frihet. Men den friheten är inte större än att vi inte får gå utanför den begränsningen som ligger i att kostnaderna inte får öka. Då är det mycket lätt att konstatera att vi måste göra en uppdelning. Frågan blir: Hur stor andel skall gå till återbetalarna och hur stor andel skall användas för ett nytt system? Och om man skall göra en sådan uppdelning, blir det då bra för någondera gruppen?

Anf. 109 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr-talman! Tyvärr finns det skäl att fråga Lena Öhrsvik vad socialdemokraternas egentliga inställning i äktamakeprövningsfrågan är. Är ni upprörda över att förslaget kommer vid fel tidpunkt, eller är ni upprörda över att vi över huvud taget lägger fram det här förslaget? Vill ni ha äktamakeprövningen kvar? Det blir stora kostnader, säger Lena Öhrsvik – 300 milj. kr. om året. Det är inte fråga om någon direkt kostnad. Det blir bara så att pengarna flyter in saktare: de kommer så småningom. Är för övrigt 300 milj. kr. ett så oerhört stort belopp?

När vi i det förra ärendet behandlade pensionerna visade det sig att socialdemokraterna och regeringen hade räknat fel på statens kostnader för det kommunala bostadstillägget. Det var en felräkning på litet över 250 milj. kr. Från den utgångspunkten är det här inte fråga om mer än litet felräkningspengar.

Jag skulle också gärna vilja veta socialdemokraternas inställning till barntillägget. Tycker socialdemokraterna att det är rimligt att man lånar pengar till sina barns försörjning? Tänker socialdemokraterna bidra till att göra det ännu värre genom att helt och hållet ta bort barntillägget från studiefinansieringen och i stället erbjuda ett extralån till marknadsanpassade räntor? Detta blir givetvis bara aktuellt för de studenter som anser sig ha råd att ta ytterligare lån. Kommer ni att medverka till ett sådant förslag? Jag frågar eftersom jag har fått reda på att frågan är aktuell i studiemedelskommittén.

Anf. 110 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Vi har nu fått redovisade ett par olika finansieringsmöjligheter vad gäller avskaffande av äktamakeprövningen. Gullan Lindblad säger att i varje fall moderaterna har ett finansieringsförslag, och det låter betryggande. Det hade dock varit ännu bättre om ni hade talat om hur förslaget ser ut och vad ni skulle kunna åstadkomma gemensamt. Hederligheten kräver att man talar om hur man skall lösa detta. Jag skäms inte för att jag i dagens läge har reserverat mig när det gäller fråga om avskaffande av äktamakeprövningen.

Riksdagen har beställt tilläggsdirektiv så att utredningen kan komma med förslag. Utredningen har fått sina tilläggsdirektiv, och i dem står det klart uttryckt att man skall lämna förslag i frågan i samband med övervägandena totalt sett, dvs. göra en helhetsbedömning av studiemedlen. Samtliga inblandade vet att detta sker i september månad. Vi skall således inte bryta ut någon del, utan det står i direktiven att förslag skall komma i anslutning till en helhetsbedömning. Det hör till vanlig god ton att i riksdagsarbetet att vänta på de förslag vi själva har bestämt. Eftersom ett avskaffande dessutom

omgående får konsekvenser för statsbudgeten genom ett avgiftsbortfall på 300 milj. kr., finns det all anledning att vänta på förslaget.

Vad beträffar den principiella inställningen vet Rune Backlund att vi när vi diskuterar ett nytt system över huvud taget inte överväger någon äktamakeprövning. Det tycker jag kan vara svar nog. Jag tycker vidare att vi har rätt att få göra en helhetsbedömning i anslutning till andra förslag när det gäller att ta bort äktamakeprövningen i det nuvarande systemet.

Gullan Lindblad tycker att vi skall lyssna till de många goda förslag som kommer från olika håll från de borgerliga partierna. Det skall vi visst göra, Gullan Lindblad. Det är bra att Gullan Lindblad uppskattar att vi har en socialdemokratisk regering som samordnar alla dessa goda förslag, eftersom ni tydligen har litet svårt att samordna dem själva.

När Margó Ingvardsson sedan frågade om vår inställning till barntilläggen, hänvisade hon till en debatt i Göteborg. Det var en offentlig debatt där principerna för det framtida studiemedelssystemet diskuterades. Skall vi i ett studiemedelssystem ta hänsyn till hur många barn man har och hur man bor, eller skall det vara ett rent studiefinansieringssystem? Det var sådana frågor det handlade om.

Margó Ingvardsson frågade med emfas i rösten om vi skall behöva låna för att kunna försörja våra barn. Det är faktiskt det man gör i dag. Jag tycker därför att det är riktigt att ta upp en principiell diskussion om hur ett nytt system skall se ut.

Anf. 111 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag blev inte mycket klokare av Lena Öhrsviks förklaring när det gäller äktamakeprövningen. Hon är nöjd med att vänta och vänta och låta utredningen ha sin gång. Låt mig då bara konstatera att utredningen kanske är klar i höst och att det sedan kan ta ett par år innan det över huvud taget händer någonting. Medan gräset växer dör kon.

När det gäller oss moderater, Lena Öhrsvik, så brukar vi alltid få klä skott för att vi sparar mycket pengar. I vårt samlade budgetförslag har vi naturligtvis besparingar som täcker de här kostnaderna många gånger om. Det är å andra sidan så numera att socialdemokraterna kanske har blivit ett strå vassare i fråga om besparingar i vissa sammanhang.

Det är inte en socialdemokratisk regering som jag tycker är så värdefull, men vi har ju en studiemedelskommitté, Lena Öhrsvik. Det borde vara bra att den kommittén får en del uppslag, eftersom regeringens företrädare inte tycks ha särskilt många färska idéer.

Låt mig till sist säga när det gäller vuxenstudiestödet, att jag vet att upp till 65 % av vissa anslag var outnyttjade ända tills ni hittade på förfarandet med kollektiv ansökan. Då blev det genast lite sprutt på pengarna. Det är ett förfarande som verkligen kan ifrågasättas, även om vi inte har någon reservation på den punkten just i år.

Anf. 112 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! När det gäller makeprövningen tycks Lena Öhrsvik vara riktigt kluven. I framtidens system skall vi inte ha någon makeprövning, men i dagens system skall vi ha kvar makeprövningen, säger Lena Öhrsvik. Det är

att ta ett steg framåt och ett steg bakåt. Fortfarande gäller det den principiella frågan. I en promemoria redovisar utredningen de olika skälen för och emot makeprövningen. Min fråga är: Vad drog socialdemokraterna för principiella slutsatser av det som kom fram i den utredningen? Det är ju det det handlar om – vilken principiell inställning man har till makeprövningen. Är det ett riktigt sätt att behandla människor eller inte?

De som har problem med återbetalningar enligt dagens system är kanske inte en till antalet människor eller procentuellt sett särskilt stor grupp, men de har mycket stora bekymmer. Vi har redovisat ett antal förslag, men jag har inte hört Lena Öhrsvik någon gång i sitt anförande eller i sin replik kommentera våra förslag. Tycker socialdemokraterna att förslagen är bra eller dåliga? Det vore värdefullt om vi fick en reaktion. Framför allt har ni ju här en utsökt chans att hjälpa en utsatt grupp genom att stödja våra förslag.

Anf. 113 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! När vpk medverkade till att studiemedelskommittén skulle få förnyade direktiv om äktamakeprövningen var det vår avsikt att frågan skulle lyftas ut och behandlas tidigare. Det är det vi har följt upp här i dag genom att medverka till att äktamakeprövningen avskaffas från januari 1988. På så sätt underlättar vi återbetalningen för en grupp som har haft det mycket svårt, nämligen de återbetalningsskyldiga som har varit gifta med varandra och bägge haft stora studieskulder. Det var avsikten med vårt ursprungliga förslag, och vi har följt upp det i dag.

När det sedan gäller barntilläggen och diskussionen med studiemedelskommittén på en öppen konferens var det just det, Lena Öhrsvik, som gjorde mig oroad att det var principerna för ett framtida studiemedelssystem som vi diskuterade. När de principerna diskuterades lade studiemedelskommitténs ordförande fram förslaget om att avskaffa barntillägget och i stället införa ett lån med marknadsanpassade räntor. Så stod frågan, och det är bra om socialdemokraterna i dag klart och tydligt vill tala om att de inte tänker handla efter de principer som man redogjorde för i Göteborg.

Anf. 114 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra det förtydligandet, att folkpartiet i sitt studiemedelsförslag har ett särskilt barntillägg. Vi är alltså inte inne på att detta skall tas bort.

Sedan till äktamakeprövningen. Å ena sidan kritiserar Lena Öhrsvik riksdagsmajoriteten för att inte ha föreslagit en finansiering av makeprövningens borttagande. Å andra sidan kritiserar hon folkpartiet för vårt förslag till delfinansiering.

Jag kan förstå att det är en bitter dag för Lena Öhrsvik när hon måste stå här i kammaren och behöva uppleva att äktamakeprövningen tas bort. In i det sista har ju socialdemokraterna slagits för att prövningen mot makes inkomst när man beräknar underlaget för eventuellt uppskov skall vara kvar. År efter år har Lena Öhrsvik stått här i kammaren och motsatt sig makeprövningens avskaffande, och hon fortsätter med det även när det nu är klart att den skall bort.

Mot denna bakgrund är det inte svårt att förstå att Lena Öhrsvik försöker

angripa riksdagsmajoriteten för att vi vill uppdra åt regeringen att återkomma med förslag till makeprövningens avskaffande i stället för att direkt föreslå en finansiering.

Jag får påminna Lena Öhrsvik om att det här är precis vad socialdemokraterna och vpk gjorde i utbildningsutskottet härförleden. Den överenskomelse som era partier ingick finansierades inte, utan den frågan är just nu föremål för beredning inom departementet. Jag förstår inte varför det som är en god socialdemokratisk politik i utbildningsutskottet plötsligt är ägnat att raljera över i socialförsäkringsutskottet.

Vad gäller det särskilda folkpartiförslaget finansiering är det riktigt att vi på kort sikt långt ifrån finansierar borttagandet av äktamakeprövningen. Det är därför vi har kallat det för en delfinansiering.

Anf. 115 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Barbro Sandberg undrar om det känns bittert att makeprövningen skall tas bort. Problemet är att ni aldrig kommer till skott. Ni tar ju inte de beslut som ni själva kräver. Nu kräver ni förslag från regeringen om hur det hela skall finansieras. Jag tycker det är underligt att man just i den här frågan skall gå ifrån vanlig tradition om att utredningar skall få utreda färdigt och komma med sina förslag innan man bryter ut en så här stor fråga.

Beträffande den principiella frågan, vilka slutsatser vi drar av den rapport som föreligger från studiemedelskommittén, vet Rune Backlund också att den rapporten innehåller ett antal argument för och emot ett avskaffande av makeprövningen. Den beskrivningen står vi allihop gemensamt bakom. I den beskrivningen finns exempel på att det inte är så alldeles okomplicerat och klart.

Man kan faktiskt också dra den slutsatsen att kvinnor förlorar på att makeprövningen omgående avskaffas. De får då skjuta upp sin studieskuld, visst – men sedan står de där med studieskulden kvar. De slipper alltså att få hjälp med att betala sin studieskuld.

Därför krävs det nog att man väger samman olika förslag och gör en helhetsbedömning när studiemedelskommittén är klar, så att man kan se vilket som är mest angeläget. Jag tycker att det är en viktig princip att man klarar det mest angelägna först. Det är därför vi har velat vänta med att ta ställning till frågan tills vi har alla olika delar och ser hur vi kan förändra systemet till det bättre.

Barbro Sandberg undrar om man inte skulle kunna klara av att lyfta ut lånehanteringen till den 1 juli, om bara viljan finns. Hon hänvisar till en liten PM från Sparbanksföreningen. Ja, visst har det kommit en PM från Sparbanksföreningen. Men det är första gången över huvud taget som någon bank har visat något intresse – och det har man gjort på anmaning från kommittén. Jag måste säga att intresset var mycket svalt. Att det skulle vara möjligt rent praktiskt att klara detta till den 1 juli går helt över mitt förstånd. Det krävs lagändringar, ett beredningsarbete, ett uppbyggande av system och en upplåning av en stor summa pengar. Det är alltså orimligt. Och det är en stor bluff från folkpartiets sida att försöka få ett budgetsaldo som är 3.2 miljarder lägre, när det är tekniskt omöjligt.

Andre vice talmannen anmälde att Rune Backlund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 116 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I motion Sf423 om stöd till rådgivning och utbildning i biodynamisk odling har jag tagit upp frågan om studiemedel till de elever som följer utbildningen.

Den senaste tidens debatt har tydligt visat vilka brister och nackdelar som den moderna stordriftsproduktionen av våra livsmedel för med sig. Jordens naturliga resurser utarmas, och en mängd gifter och konstgödsel sprids i vår miljö.

Sedan 1944 har Biodynamiska föreningen och senare också Nordisk forskningsring för biodynamisk odling arrangerat odlingskurser, riktade till allmänheten. Sedan 1974 är arbetet förlagt till Skillebyholms gård utanför Järna.

Intresset för denna odlingstyp växer, och trycket är stort på utbildningsanordnarna när det gäller att utvidga utbudet. Utbildningen är tvåårig, och utbildningsgården har i dag kapacitet att ta emot 28 elever i internatform. Gården omfattar 50 hektar åker, betesmark och skog. I Järnaområdet odlas i dag ca 320 hektar biodynamiskt. Denna odlingsareal är fördelad på flera självständiga lantbruk och handelsträdgårdar, vilket ger goda möjligheter till praktikplatser och demonstrationsgårdar i omedelbar närhet till skolan.

De elever som i dag följer utbildningen vid Skillebyholm får inte statliga studiemedel, utan de måste själva betala sina skolavgifter och sitt uppehälle. För dem är det inte heller möjligt att skaffa sig inkomster genom feriearbete eller arbete bredvid utbildningen. Denna utbildning följer nämligen hela årets växtperiod. Det är därför rimligt att utbildningen berättigar eleverna till studiemedel inom det statliga studiemedelssystemet.

Herr talman! En seriös satsning på den biodynamiska odlingen ger många fördelar. Den möter de krav som konsumenterna ställer på livsmedel med högre kvalitet. Den bidrar till att hindra jordförstöring och till att förvalta de gemensamma resurserna. Då måste man också ge människor reella möjligheter att skaffa sig kunskaper på området. Statliga studiemedel hör definitivt till de möjligheterna. Det är min förhoppning att regeringen ser positivt på den ansökan som har inkommit från Skillebyholms gård om möjlighet för eleverna att få statliga studiemedel.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 6 (studiehjälp utomlands)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 63 för reservation 1 av Gullan Lindblad m. fl.

Mom. 10 (äktamakeprövning)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 127 för reservation 3 av Doris Håvik m. fl.

Mom. 11 (tidpunkt för återbetalning av studiemedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (höjning av studiemedlens totalbelopp och bidragsdel)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 16 för reservation 6 av Margó Ingvardsson.

Mom. 14 (ändrade fribelopp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Gullan Lindblad m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (studiemedel utomlands)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 100 för reservation 8 av Gullan Lindblad m. fl.

Mom. 19 (lättnader i återbetalningsreglerna)

Först biträdde reservation 9 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 36 röster mot 16 för reservation 10 av Margó Ingvardsson. 226 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 230 röster mot 36 för reservation 9 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (anslag till Studiemedel m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (vidgade direktiv till studiemedelskommittén)

I en förberedande votering avgavs 37 röster för reservation 14 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg och 37 röster för reservation 15 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 206 ledamöter avstod från att rösta.

Sedan andre vice talmannen lagt ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Karin Israelsson (c) ja-sedeln. Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionen till kontraposition i kontrapositionsvoteringen antagit reservation 14 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 13 av Gullan Lindblad m. fl. med 62 röster mot 39 för reservation 14 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg. 174 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 145 röster mot 64 för reservation 13 av Gullan Lindblad m. fl. 75 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 22 (anslag till Vuxenstudiestöd m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Gullan Lindblad m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (höjd vuxenutbildningsavgift m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (differentierat vuxenstudiestöd m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 18 av Karin Israelsson m. fl., dels reservation 19 av Kenth Skårvik och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (kollektiv ansökan om internatbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 74 för reservation 20 av Karin Israelsson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 30 (översyn av vuxenstudiestödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Gullan Lindblad m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (timersättning vid vissa vuxenutbildningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Gullan Lindblad m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

19 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid kammarens arbetsplenum onsdagen den 22 april.

20 § Kammaren beslöt kl. 17.58 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

21 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av andre vice talmannen.

20 § Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1986/87:10 om ungdomsorganisationer m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att debatten skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Ungdomsorganisationer m. m.

Anf. 117 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Den verksamhet som ungdomsorganisationerna i vårt land bedriver sysselsätter hundratusentals ungdomar. Det råder inga delade meningar om att detta är värdefullt – för individen och för hela samhället. Tusentals ungdomsledare leder studiecirklar, träningspass och tävlingar och lägger ner all sin fritid och hela sitt intresse på denna verksamhet. De arbetar i de allra flesta fall ideellt.

Vi är över partigränserna överens om att ungdomsföreningar måste

tillförsäkras en viss grundtrygghet för sin verksamhet, en trygghet som inte nödvändigtvis måste mätas i ett antal miljoner kronor. Upplåtelse av idrottsanläggningar och lokaler, hjälp med planerings- och administrationsuppgifter, kommunal borgen för egna åtaganden etc. kan vara lika värdefullt. I vilka former stödet i övrigt skall utgå och vilket ansvar stat, landsting och kommun skall ha kan diskuteras.

I två utredningsbetänkanden, Bidrag till folkrörelser samt Fritidspolitik och samhällsstöd, har för flera år sedan förordats principen att statligt stöd skall ges till riksorganisationer, landstingsbidrag till regionala organisationer och kommunala bidrag till lokal verksamhet. Vi moderater har de senaste tre åren med anledning av budgetpropositionerna väckt motioner som stämmer väl överens med dessa rekommendationer, men våra förslag har givit upphov till en helt sanslös debatt – låt vara i något mindre grad förra året än tidigare.

Vad vi föreslår är sammanfattningsvis dels att ungdomsrådet avskaffas och bidragsgivningen övertas av SÖ, dels att det lokala aktivitetsstödet omprövas och att regeringen samråder med Kommunförbundet och Riksidrottsförbundet om formerna för det allmännas stöd till ungdomsverksamhet samt att åldersgränsen för rätten till stöd sänks från 25 till 21 år.

Vi har tidigare också avstyrkt medel till ferieverksamhet inom ungdomsorganisationerna. I år har statsrådet låtit denna post utgå.

Det sätt på vilket våra motioner avslås är i år ganska uppmuntrande. Ungdomsrådets uppgifter är föremål för översyn, och det lär inom kort komma en promemoria i saken. Vidare har folkstyrelseutredningen fått tilläggsdirektiv och särskild utredningsman för att se över statsbidragen till barn- och ungdomsorganisationerna. Konstruktionen av såväl det centrala som lokala ungdomsstödet skall skärskådas, och det skall förutsättningslöst prövas i vilken mån den nuvarande ordningen tillgodoser bidragens syften. Man skall också överväga ändringar i åldersgränserna. Det är väl inte för djärvt att säga att regeringen är på väg åt vårt håll. Av den utredning som ungdomsrådet under några år arbetat med, i syfte att åstadkomma en enklare bidragsgivning, har inte synts något resultat, men nu tyder de mer beslutsamma insatserna på att regeringen vill åstadkomma en förändring.

Idrottsrörelsen och många andra ungdomsaktiviteter står och faller med ledarkadern. Jag har tidigare berört ledarnas betydelse och deras idealitet. De arbetar vanligen på fritid och utan nämnvärd ersättning. Med de insatser de gör måste det kännas stimulerande att kunna få delta i fortbildningskurser o. d. utan att själv stå för kostnaderna. Vi vill av den besparing som vi föreslår genom sänkt åldersgräns avsätta blygsamma, men kanske betydelsefulla 2 milj. kr. till förstärkning av ungdomsledarutbildningar.

Den här debatten har vi fört många gånger – jag avstår därför från att närmare utveckla våra motiveringar, om ingen ber mig om det, och nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 7.

Anf. 118 MARGARETA MÖRCK (fp):

Herr talman! Folkpartiet anser inte att all den utredningsverksamhet som statens ungdomsråd bedriver är av sådan betydelse att den skall bekostas av statliga medel. Vi föreslår därför en minskning av anslaget till ungdomsrådet med 1 milj. kr. Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Herr talman! I flera år har folkpartister i motioner påtalat det märkliga i att studentförbunden behandlas som ungdomsorganisationer i bidragshänseende. Förbunden kan därför endast erhålla bidrag för medlemmar som är yngre än 25 år. Ändå är drygt 60 % av studentförbundens medlemmar äldre. Det är väl känt att antalet vuxenstudierande har ökat med åren. Förbunden har svårt att höja medlemsavgifterna, eftersom medlemmarna till största delen lever på lånade pengar. Nog måste det vara ett viktigt statligt åtagande att stödja de organisationer som tillvaratar de studerandes intressen.

Folkpartiet föreslår därför att studentförbunden får söka bidrag enligt samma bestämmelser som kvinnoorganisationerna, som erhåller bidrag för medlemmar över 15 år. Dessa bidrag handläggs i civildepartementet. Även studentförbundens bidragsansökningar bör handläggas i civildepartementet i stället för, som i dag, i jordbruksdepartementet.

Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Anf. 119 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! I reservation nr 4 tar centern upp bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, där vi vill plussa på med 6 milj. kr.

I den proposition som ligger till grund för betänkandet säger statsrådet att barn- och ungdomsorganisationerna har en betydelsefull uppgift. Det borde vi alla kunna instämma i. Jag noterar med tillfredsställelse att vi har ungdomsministern här i dag. Det visar också att dessa frågor är av central betydelse.

Den betydelse som föreningslivet har och vad det kan ge de enskilda människorna har belysts genom en del utredningar. Studieförbundet Vuxenskolan har i en skrift som heter Kultur -84, med underrubriken Den nya kulturpolitiken i praktiken, gjort en enkät i denna fråga. SÖ har också gjort en undersökning vars resultat är betitlad Hur vårdar vi vår demokrati? Man har undersökt föreningslivets och folkbildningens betydelse för i första hand demokratin. Av de här utredningarna får man samma svar på dessa frågor. Det dras samma slutsatser: att föreningslivet givit kamratskap, stimulans, gemenskap och inte minst viktigt, intresse och kunskap i samhällsfrågor.

I vårt land har vi ett brett utbud av barn- och ungdomsorganisationer med mångfald och varierande inriktning. Låt mig än en gång citera statsrådet i propositionen där han säger: Det är viktigt att samhället ger barn- och ungdomsorganisationer möjlighet att utveckla sin verksamhet.

Det är ett bra uttalande. Han berömmar sig också av ökat stöd till den centrala verksamheten, men detta är inte riktigt med sanningen överensstämmande. Vissertligen ökas bidraget med 11,3 miljoner, men vi får inte glömma att feriestödet om ungefär 9,5 milj. kr. tas bort.

Vi hälsar med tillfredsställelse att det föreslås en friare användning av bidraget. Men detta kan naturligtvis inte uppväga de besparingar man har gjort.

År 1986, i juni om jag minns rätt, kom statens ungdomsråd med en utvärdering av den ekonomiska situation som barn- och ungdomsorganisationerna befann sig i. Den var ganska allvarlig. I den kan man läsa att mellan 1980 och 1985 steg konsumentprisindex med 54 %, men det statliga stödet till den centrala verksamheten bara med 9 %. Till detta kan också läggas att vi

fick en omläggning av tidskriftsstödet. Stödet till organisationstidskrifter togs bort, och detta innebär att ungdomsföreningarna antingen har mist sitt bidrag eller fått det starkt minskat. Detta har i sin tur medfört att möjligheten för dem att ordna utbildning och informera om sin verksamhet har försämrats. Det tycker jag är förödande.

Herr talman! I dag när vi som allra livligast diskuterar mobbningen i skolan och det ökande våldet i samhället tycker jag det är viktigt att poängtera att barn- och ungdomsorganisationerna har en mycket viktig roll i sammanhanget. De kan inbjuda ungdomar till rolig, intressant och vettig sysselsättning, trevlig samvaro och gott kamratskap. Ungdomsorganisationerna kan alltså bli ett bra och fint alternativ till destruktiv sysselsättning. Det tror jag är oerhört viktigt.

Tycker vi så – och det förmodar jag att vi allihop tycker – måste vi också vara beredda att satsa på detta område. Det är därför vi i reservation 4 yrkar att ytterligare 6 miljoner skall komma barn- och ungdomsorganisationernas centrala verksamhet till del. Jag yrkar bifall till den reservationen.

I betänkandet finns också ett särskilt yttrande från centerrepresentanterna som gäller radioorganisationerna. Det är ingen ny fråga. Utskottet har behandlat den vid flera tillfällen.

Vi har sett av propositionen att vi kan vänta oss en översyn av konstruktionen av bidragen till olika organisationer. Det tror jag vi alla kan välkomna. Det har varit ganska snårigt och funnit många olika bidrag. Det är bra om vi får en samordning.

Vi vill poängtera att det är viktigt att även radioorganisationernas möjligheter att få bidrag uppmärksammas i utredningen.

Utskottet har också gjort ett klart ställningstagande och sagt att det är angeläget att frågan om bidrag till radioorganisationerna tas upp till prövning.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 4 och i övrigt till utskottets betänkande.

Anf. 120 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Barn och ungdomar är den viktigaste tillgång ett land har. Det är ju de som skall forma framtiden och ta över efter oss.

Det är vår skyldighet att ge våra barn en så bra start i livet som möjligt. Det är vårt ansvar att överlämna ett samhälle som är gott och människovärdigt för kommande generationer att leva i.

Vi vuxna måste visa aktning för barnen som medmänniskor. Vi måste visa respekt för barnens rättigheter och tolerans för barnens känslor. Har man i unga år fått aktning, respekt, tolerans med sig i bagaget blir det möjligt att själv visa detta senare i livet.

Det här är viktigt att komma ihåg, inte minst med tanke på den debatt som i dag pågår om ungdom och våld. Barn gör inte som vi vuxna säger, utan som vi gör.

Vi måste visa att barn och ungdomar har en funktion i samhället, att de behövs och att de är med och skapar framtiden. Barn och ungdomar är ju experter på sig själva och på sin miljö. Därför måste vi vara lyhörda för deras åsikter och krav, och vi måste ta dem på allvar. Det är också viktigt att våra

ungdomar ser en konsekvent linje i samhällets agerande gentemot dem.

Det är mycket glädjande att vi nu har fått en ungdomsminister som bl. a. skall ta till vara barns och ungdomars intressen samt se till att de olika samhällsfrågor som vi har att behandla betraktas i ett barn- och ungdomsperspektiv.

Ungdomens möjligheter till en aktiv och meningsfull fritid är en av våra viktigaste framtidsfrågor. Det framhöll också statsministern i regeringsdeklarationen.

Barn- och ungdomsorganisationerna spelar en stor roll för våra barn och ungdomar. Där får de träna sig i ansvarstagande och demokrati samt lära sig hur samhället fungerar och hur man påverkar det. Visst har vissa föreningar problem bl. a. med vikande medlemsantal. Men vi vet också när det gäller utvecklingen av verksamheten inom många föreningar att man alltmer syftar till att nå nya grupper och nya målområden. Folkrörelsetanken lever i allra högsta grad bland dagens ungdom.

Vi ser hur nya organisationer växer fram ute i våra bostadsområden. Ungdomarna organiserar sig för att slåss för någonting som de tror på eller är intresserade av och för att hjälpa varandra till en meningsfull fritid. De utvärderingar som har gjorts beträffande världsungdomsärets olika projekt visar att det pågår ett mycket fint utvecklingsarbete inom våra barn- och ungdomsorganisationer.

Ungdomarna och deras organisationer utför ett utomordentligt fint samhällsarbete, som det finns anledning för oss att stödja.

I årets budgetproposition föreslår regeringen bl. a. att det centrala stödet skall höjas med drygt 11 milj. kr. Det är en höjning med hela 24 %. Men samtidigt föreslår man, som Kerstin Göthberg sade, att det centrala stödet till ferieverksamheten skall avskaffas. Skälet till detta är att organisationerna måste ges största möjliga frihet vid bidragsgivning. Det är ett krav som ungdomsorganisationerna själva har ställt.

Vi har en rad reservationer att ta ställning till vid årets behandling av frågan om stödet till ungdomsorganisationerna. Bl. a. har moderata samlingspartiet reserverat sig i flera frågor. Man har föreslagit att stödet till ungdomsverksamheten skall minskas. Vi känner igen de olika förslagen. Återigen föreslås att statens ungdomsråd skall avvecklas och att åldersgränsen skall sänkas från 25 år till 21 år för det statliga bidraget till central verksamhet.

Vidare tar moderaterna åter upp frågan om det lokala aktivitetsstödet. Under flera år har moderaterna krävt att det stödet skall avskaffas. Nu föreslår man att regeringen skall ges i uppdrag att överlägga med Kommunförbundet, Riksidrottsförbundet och övriga berörda organisationer om formerna för det allmänna stödet till ungdomsorganisationerna. Samtidigt föreslår man att stödet skall halveras för nästa budgetår.

Vad gäller avvecklingen av statens ungdomsråd har vi alltsedan 1981 avstyrkt sådana förslag. Ungdomsrådets uppgifter är för närvarande föremål för en översyn. En sakkunnig har fått i uppgift att undersöka möjligheterna till en samordning av arbetet med barn- och ungdomsfrågorna inom statens ungdomsråd, brottsförebyggande rådet och barnmiljörådet. Det finns också en särskild arbetsgrupp som sedan april 1986 arbetar med dessa frågor.

Arbetsgruppen har hitintills presenterat två promemorior. Nästa rapport kommer inom kort och där tar man upp just frågan om ungdomsrådets organisation och uppgift.

Med hänvisning till detta yrkar jag avslag på reservation 1.

Frågan om sänkning av den övre åldersgränsen från 25 år till 21 år har även den prövats tidigare av riksdagen. Med samma argument, dvs. att ungdomar som fyllt 20 år ofta är ledare och därmed kan vara förebilder för ungdomarna och också ge en viss stadga åt verksamheten, yrkar jag avslag på reservation 3.

Det lokala aktivitetsstödet har även debatterats tidigare, som Gunnel Liljegren påpekade. Regeringen har i mars 1987 gett tilläggsdirektiv till folkrörelseutredningen att förutsättningslöst göra en översyn av statsbidragen till barn- och ungdomsorganisationerna. Där kommer det lokala aktivitetsstödet att tas upp, och det finns därför ingen anledning att nu fatta beslut om det.

Jag yrkar avslag på reservation 7.

Centern tar i reservation 4 upp en höjning av det centrala stödet. Jag vill hänvisa till att stödet till just den centrala verksamheten har ökat kraftigt, och jag yrkar därför avslag på reservation 4.

Folkpartiet tar i reservation 2 upp ungdomsrådets anslag. Folkpartiet anser att rådets utredningverksamhet inte är angelägen och föreslår därför att anslaget till ungdomsrådet skall minskas med 1 milj. kr.

Det är bara en liten del av ungdomsrådets anslag som är avsett för utredningsverksamhet. I dag är endast en och en halv tjänst avsedd för utredningsändamål. Rådets uppgifter och organisation är, som jag tidigare har sagt, föremål för översyn.

Jag yrkar avslag på reservation 2.

Folkpartiet återkommer i reservation 6 med kravet att studentförbunden bör få möjlighet att söka bidrag på samma villkor som kvinnoförbunden. Med hänvisning till både folkrörelseutredningen och den översyn av statsbidragen till barn- och ungdomsorganisationer som jag tidigare har redogjort för yrkar jag avslag på reservation 6.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande 10 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 121 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i allt det som Berit Oscarsson sade i den första delen av sitt inlägg om betydelsen av dessa organisationer. Jag känner Berit Oscarsson mycket bra – hennes folkrörelsebakgrund och djupa engagemang i barn- och ungdomsfrågorna gör att hon verkligen vet vad hon talar om. Jag uppskattade det mycket.

När Berit Oscarsson däremot mot slutet talade om realiteterna visade det sig att vi har litet skilda synpunkter. Hon säger att ungdomsorganisationerna har fått höjda bidrag, även om stödet till ferieverksamheten har tagits bort. Jag har ingenting emot att det tas bort och att organisationerna får större frihet att använda medlen. Man kan emellertid inte påstå att bidragen har höjts när detta bidrag har avskaffats och det inte har skett någon påfyllning med övriga medel. När man ser utskottsmajoritetens mycket enkla och

torftiga argumentering på tre rader för avstyrkande av motionen kan man anta att utskottsmajoriteten inte har så mycket på fötterna. Men förhoppningsvis skall den översyn som skall göras visa att behovet på dessa områden är mycket stort. Vi förväntar oss ett förslag i rätt riktning. Till dess behöver organisationerna förstärkta resurser till sin verksamhet.

Anf. 122 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Från att tidigare ha blivit beskylld för att rikta dråpslag mot hela Idrottssverige tar vi till oss de milda förebråelser som Berit Oscarsson riktar mot våra förslag den här gången. Kanske är det också sista året som hon får nöjet att yrka avslag på våra reservationer.

Det sägs i utredningsuppdraget att konstruktionen av såväl det lokala som det centrala stödet samt rutinerna för bidragsgivning skall behandlas. Det har vi krävt i många år. Vidare sägs att utredningen skall överväga förändring av åldersgränserna för det lokala stödet samt om det finns anledning att särskilt prioritera någon ålderskategori. Vi har också tidigare utvecklat den frågan.

Jag yrkar bifall till de reservationer jag nämnde tidigare samt i förekommande fall också till reservation 5.

Anf. 123 MARGARETA MÖRCK (fp):

Herr talman! Berit Oscarsson kommenterar folkpartiets reservationer om studentförbunden med att hänvisa till den översyn som nu pågår. Jag vill framföra en förhoppning om att studentförbundens problem när det gäller bidrag verkligen beaktas.

I dag har vi här i kammaren lyssnat till en intensiv diskussion om studenternas dåliga ekonomiska villkor. Ett sätt att hjälpa de studerande måste vara att ge tillfredsställande stöd till deras organisationer. Vi hoppas också att vi genom översynen skall få svar på frågan varför studerandeorganisationerna behandlas som ungdomsförbund när man vet att de till största delen består av vuxna människor.

Anf. 124 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Gunnel Liljegren och moderata samlingspartiet återkommer med papegojors envishet med förslag till försämringar för ungdomsorganisationerna. Gunnel Liljegren säger att debattläget och tonläget har blivit bättre. Men om Gunnel Liljegren tar åt sig av våra förebråelser tycker jag att det är bra.

Vad gäller ungdomsrådet och dess uppgifter i framtiden kommer vi tämligen snart att få ett förslag från den tillsatta arbetsgruppen. Jag tror att det finns all anledning att säga att vi kommer att behöva ungdomsrådet även framöver. I de promemorior som vi hittills har fått har det föreslagits en samordning av ungdomsfrågorna. Jag tror att ungdomsrådet, som har till uppgift att ta till vara barn- och ungdomsorganisationernas intressen, också fullgör denna sin uppgift.

Vi är överens om, Margareta Mörck, att studentorganisationerna är viktiga. Men det kanske kommer att ordna sig självt på denna punkt. Om man läser de förslag som folkpartiet har lagt fram finner man att de innebär en neddragning av stödet till vuxenstuderande. Därför kanske det bara

kommer att finnas människor under 25 år som har råd att studera – och då löser sig alltså problemet självt. Vi kommer både genom folkrörelseutredningen och genom de tilläggsdirektiv som har givits angående översynen av barn- och ungdomsorganisationernas stöd att få förslag inom en nära framtid. Jag står fast vid mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Vad sedan gäller Kerstin Göthbergs inlägg vill jag säga att både hon och jag har sådan erfarenhet av folkrörelsearbete att vi nog i grunden är överens om målen. Under de allra senaste dagarna har ungdomsministern också aviserat att man skall kunna få pengar ur arvsfonden just för att stärka barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet. Det är viktigt att vi får pengar. Ungdomsministern har nämnt att man skulle kunna få 8 milj. kr. för utvecklingsarbete, och det gör att vi kan se fram mot en förstärkning av stödet, något som Kerstin Göthberg och jag kan glädjas åt.

Anf. 125 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Berit Oscarsson utgår från att ungdomsorganisationerna skulle få det sämre med de förändringar vi föreslår. Det är inte så säkert att det blir resultatet i slutänden.

Vi har föreslagit det och utredningen kommer också att försöka eliminera något av den byråkrati som vidlåder bidragsgivningen och renodla principerna, dvs. förenkla för ungdomsorganisationerna. Det är mycket möjligt att dessa principer till sist gör det lättare att leda ungdomsorganisationer och att bedriva en god verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

23 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1986/87:14 om anslag till Sjöfart m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att debatten skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Sjöfarten m. m.

Anf. 126 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande 14 behandlar närmast anslagsfrågor och även förslag om att sjöfartsverket den 1 juli detta år ombildas till affärsverk. Vidare behandlas ett antal motionsyrkanden i olika frågor på sjöfartens område. Jag skall senare återkomma till frågan om sjöfartsverkets ombildning till affärsverk.

Först vill jag säga något om den svenska sjöfarten helt allmänt, om dess problem och framtidsutsikter. Internationellt befinner sig sjöfarten i en mycket trängd situation. Larmrapporter kommer praktiskt taget varje dag

ifrån de länder som driver sjöfart. Problemen är i de flesta fall desamma. Det är överskott på tonnage, bristande lönsamhet, icke likvärdiga konkurrensförhållanden.

Inte minst har svensk sjöfart drabbats av dessa förhållanden. Så sent som 1975 var Sverige den tolfte största sjöfartsnationen i världen med ca 24 000 anställda. Då hade Sverige 2 % av marknaden. I dag är vår andel nere i 0,5 %, och antalet anställda är i runda tal 13 000.

Denna utveckling strider mot de sjöfartspolitiska mål som antogs av riksdagen 1980. Enligt dessa skall målet för sjöfartspolitiken vara att upprätthålla "en betydande svensk handelsflotta". Motiven för detta anges vara en freds- och krigsberedskap, tillgång till egna fartyg för in- och utförsel av varor i tider av avspärning. Vidare pekar man på sjöfartsnettot, tillförseln av utländsk valuta. Det gäller slutligen inte minst sysselsättningen.

Många, inte minst inom sjöfartsnäringen – stora som små, redare och andra – klagar över den krissituation som näringen råkat i, men få har konkreta och framåtsyftande synpunkter och förslag till lösningar på sjöfartens problem.

Kanske får man, trots allt, se den senare tidens signaler från politiskt håll i vårt västra grannland Norge som ett första försök att finna lösningar på sjöfartsnäringens problem. Den norska regeringen tycks på allvar diskutera radikala grepp för att konkurrensmässigt närma sig den stora internationella sjöfartens förutsättningar och regler, för att därmed stärka sin egen konkurrensförmåga och möjligheterna till överlevnad.

Men även här hemma har utspel gjorts och program presenterats som antyder en vilja till ökad debatt och sökande av lösningar på den svenska sjöfartens problem. Så har t. ex. TCO så sent som i måndags presenterat sin syn på och sitt program för hur den krisdrabbade svenska sjöfarten skall räddas.

Alla dessa signaler måste hälsas med tillfredsställelse. Jag ställer bara frågan: Vad vill vi politiker här hemma i Sverige när det gäller att lösa den svenska sjöfartens överlevnadsproblem? Det är i dag, om vi skall vara ärliga, klen beställt med program och mål som gäller svensk sjöfartsnäring från politikernas sida i Sverige, oavsett kulör och ideologi. Här har vi anledning att vara självkritiska. Det skulle säkert vara till gagn både för sjöfartsnäringen och för landet om vi kunde samarbeta mer i dessa frågor.

Här måste vi i större utsträckning känna ett gemensamt ansvar. Jag tror att vi skall vara självkritiska – jag understryker det. Vi har från de politiska partiernas sida kanske inte visat det stora intresse som vi borde ha gjort när vi sett att den här näringen brottas med stora problem. Men det är inte för sent än.

Om inga åtgärder vidtas kommer den svenska handelsflottan att mer eller mindre utplånas till sekelskiftet. Trots allt är det väl regeringen som här har det yttersta ansvaret. Det tror jag är viktigt att konstatera. Regeringen bör, enligt min uppfattning, använda hela den arsenal av resurser som står till förfogande för att arbeta fram konkreta åtgärder och konkreta förslag som förhindrar att svensk sjöfart går under.

Herr talman! I den proposition som vi nu behandlar föreslås att sjöfartsverket den 1 juli 1987 skall ombildas till affärsverk. Från folkpartiets sida ser vi

mycket positivt på denna förändring. Det innebär enligt vår uppfattning bl. a. en utvidgning av verkets befogenheter. Sjöfartsverket får vidgade befogenheter och statsmakternas styrning blir mer av övergripande natur. Det är också viktigt att den aviserade översynen av sjöfartsverkets organisation blir av och att verket anpassas till de förutsättningar som bör gälla i den nya affärsverksrollen.

I reservation 4 föreslår folkpartiet liksom moderaterna att förslaget om anslag till stöd för svenska rederier på 25 milj. kr. skall avslås. Vi är på vårt håll motståndare till selektiva stöd i näringspolitiken. Vi vill undvika konkurrensnedvridning genom att näringspolitiken bedrivs med så generella medel som möjligt. Denna vår grundsyn gäller också när vi talar om sjöfartens villkor.

Med det redovisade, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 4.

Anf. 127 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Från kustsjöfartsskeppare, ombordanställda, Redareföreningen, civila och militära försvarsmyndigheter och – nu i dagarna – TCO kommer larm om att snart inget återstår av den svenska handelsflottan. Även regeringen har sagt att något måste göras. I fjol skrev kommunikationsministern att utredningar hade visat att efter 1979 hade lättnader i betalningsskyldighet medgivits väg- och järnvägstrafiken och viss mån luftfarten, men inte sjöfarten. Därefter beslöt regering och riksdag att sjöfarten skulle betala isbrytningen också.

I år har regeringen aviserat en sjöfartspolitisk proposition i maj någon gång. I väntan på den föreslår regeringen att sjöfarten även i år skall betala sina vintervägar. I fjol kostade det sjöfarten 30 miljoner. I år blir kostnaden 46 miljoner.

Jag ställer nu samma fråga som jag ställde i fjol: Hur kan socialdemokraterna anse att man stärker en närings långsiktiga konkurrenskraft genom att lägga nya bördor på den? Vad finns det för logik och förnuft i detta resonemang? Jag ställde frågor om detta tre gånger förra året och fick inget svar. Kan jag få ett svar i år?

För att förekomma Birger Rosqvist, som tydligen är utskottets talesman i år, vill jag redan nu säga att vi har formulerat motionen fel. Vi vill att sjöfarten skall slippa isbrytningskostnaderna, som i år beräknas till 46 miljoner. Det är alltså inte meningen att dessa 46 miljoner skall vara enbart ett Norrlandsstöd. De skall vara ett stöd för sjöfarten runt Sveriges kuster. Jag hoppas med detta klarläggande motverka att socialdemokraternas talesman uppehåller sig vid den felformulering som vi har gjort oss skyldiga till och i stället svarar på min fråga.

Så till Landsorts och Svartklubbens lotsstationer. Centern anser att det är helt nödvändigt att stoppa avfolkningen av våra kuster. Det är absolut nödvändigt att vi inte går med på nedläggning av några fler statliga arbetsplatser i kustbanden. 1984 föreslog sjöfartsverket att Svartklubbens lotsplats skulle bemannas med fyra lotsar och tolv båtsmän. Sedan dess har exportindustrin i området expanderat. Transporten av kärnavfall från Forsmark har kommit i gång, och personalen på Svartklubben ingår i den beredskapsstyrka som skall fungera vid ett eventuellt haveri i Forsmark.

Antalet fritidsbåtar i området har ökat och därmed behovet av sjöräddning. Dessutom ligger Svartklubben mitt i viktiga militära skyddsområden. Denna utveckling har gjort det än nödvändigare att ha erfaret folk på Svartklubben. När sjöfartsverket i stället föreslår en avbemanning säger centern stopp och belägg.

Även för Landsorts vidkommande är sjöfartsverkets planer ödesdigra. Man avser att slå samman Landsorts och Södertäljes lotsområden. Därmed skulle den sista civilt bemannade lotsplatsen i Stockholms södra skärgård förlora sin betydelse. Man planerar att förlägga administrationen liksom trafikinformationen till Södertälje. Genom naturlig avgång, administrativa förändringar och diverse provisorier under en övergångstid skulle Landsorts personal minskas från 37 till 13.

Vi anser att det är en felaktig politik att avbemannas lotsstationer och samtidigt betala statligt och regionalt skärgårdstöd för att med konstgjord andning hålla liv i skärgården.

För Landsorts del skulle sjöfartsverkets planer innebära dödsstöten för postkontor, affär och vintertrafik och göra åretruntboende praktiskt taget omöjligt. Beredskapen för miljöolyckor skulle försämrats liksom servicen till sjöräddning, yrkesfiskare och fritidsbåtar. De tjänster som tillhandahålls försvaret och SMHI skulle inte kunna upprätthållas. Det finns tillräckliga arbetsuppgifter för nuvarande personal. Man har 2 600 bordningar per år. Det passerar 12 000 fartyg, av vilka 8 000 har anmälningsplikt. Därtill kommer utryckningar och underhållsarbeten. Det antal arbetsplatser som nu finns på Landsort måste få finnas kvar.

Majoriteten i trafikutskottet hänvisar i fallen Svartklubben och Landsort till förordningen om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster, som det heter. Men för det första är denna förordning helt otillräcklig när det gäller att behålla verksamheter i skärgården. Länsstyrelserna kan bara yttra sig. Man har inga pengar att sätta in för att bevara det man vill bevara.

För det andra har både Stockholms och Sörmlands länsstyrelser yttrat sig och vill absolut ha dessa lotsplatser kvar, och kommunerna delar den åsikten.

För det tredje står det i förordningen att om resp. länsstyrelse och resp. verk har olika uppfattningar skall frågan hänskjutas till regeringen, och det har ju sjöfartsverket gjort i och med årets budgetförslag.

Vad utskottsmajoriteten gör är att avstyrka motionerna med hänvisning till att sjöfartsverket skall tala med länsstyrelsen, som skall fråga regeringen. Det kallar jag för rundgång.

Om Hölicks lotsplats kommer Gunnel Jonäng att säga några ord.

Med det här, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3 i trafikutskottets betänkande 14.

Anf. 128 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Morgonnyheternas uppgifter om den privatiseringsfest som kan väntas inom SJ måste få högerpolitiker och s. k. liberaler att uppge glädjetjut. I Uddevalla har i dagarna tre borgerliga kommunalråd uttalat att de inte behöver opponera längre, för socialdemokraterna i kommunen styr så borgerligt och bra. En skammens rodnad borde sprida sig över den skära färgen!

Kommunikationssystemet måste planeras och organiseras på ett helt annat sätt än vad som sker i dag. Vilket trafik- och transportsystem ger den största samhällsnyttan? Transportpolitiken liksom den ekonomiska politiken i stort måste vidgas till att handla om varsamhet med ändliga resurser, där ekonomi och ekologisk ekonomi blir ett samstämmigt helt.

Vpk:s partimotion om vår syn på ett sjöfartspolitiskt program passar in i en sådan ideologi. Motionen har emellertid bordlagts i väntan på "en eventuell proposition om sjöfartspolitiken".

Herr talman! Jag måste kommentera några av de påståenden som Hugo Bergdahl gjorde här i kammaren. Han hänvisar till att den norska regeringen tycks ha fattat vissa beslut i rätt riktning när det gäller sjöfartspolitiken.

Det må ju vara att en folkpartist i den här kammaren hyllar den norska regeringens initiativ att fr. o. m. den 1 juli i år upprätta ett internationellt sjöfartsregister, där det är fritt fram för bekvämlighetsflagg, eller rättare sagt att det är bekvämlighetsflaggen man vill leva på och krossa de norska sjömännens möjligheter till fortsatta och meningsfulla arbeten. Det är den politiken Hugo Bergdahl vill ha.

Samtidigt har herr Bergdahl mage att påstå att det inte finns något parti i Sverige som lämnar förslag som skulle kunna ingå i ett sjöfartspolitiskt program. Vad är detta?

Hugo Bergdahl hyllar den norska regeringen, en arbetarregering som har vidtagit åtgärder som fått de norska sjömännen att protestera högljutt. Vad de svenska sjömännen i dag befarar är att liknande åtgärder skulle kunna verkställas här i Sverige, därför att den svenska redareföreningen redan har anmält önskemål hos den svenska regeringen om en liknande politik här i Sverige.

Jag skulle vilja passa på att pressa Birger Rosqvist på det här. Kan det verkligen vara så att kommunikationsdepartementet och den svenska regeringen har sådana planer? Det vore väldigt bra med ett klart besked.

Vpk har ett sjöfartspolitiskt program. I det ingår sedan flera år, när vi har tagit upp förslag här i kammaren och diskuterat sjöfartspolitiken, ett slags rekonstruering av handelsflottan och närsjöfarten. Vi vet genom kontakter med Svenska sjöfolksförbundet att det är vad andra länder också gör, just därför att länder som säljer ut sin handelsflotta, så som har skett, kommer i ett alldeles katastrofalt läge i händelse av kris eller krig. Det begriper ju var och en. Den låt-gå-politik som Hugo Bergdahl står för är inte vpk:s linje.

Eftersom de frågor som tas upp i trafikutskottets betänkande hör samman med budgetpropositionens avsnitt om sjöfart så vill jag passa på att ställa några ytterligare raka frågor till trafikutskottets företrädare Birger Rosqvist om regeringens låt-gå-politik. Som Hugo Bergdahl säger har de flesta partier, dvs. alla utom vpk, faktiskt underlåtit att ställa krav som skulle kunna gå i rätt riktning.

Missnöjet hos det svenska sjöfolket mot regeringens likgiltighet för sjöfarten är mycket utbrett. Detta gäller oavsett partitillhörighet – jag känner såväl socialdemokrater som vpk-medlemmar och partilösa bland de fackligt aktiva. Minskningen av handelsflottan är katastrofal. Kommunikationsministern konstaterar lakoniskt i budgetpropositionen från januari att riksdagens och regeringens insatser hittills "endast bidragit till att bromsa upp

minskningen". Vidare säger han att "allt tyder i dag på att nedgången kommer att minska".

Jag vill fråga Birger Rosqvist, som i likhet med partibrodern Hugosson tillhört den arbetsgrupp som utarbetat ett förslag till sjöfartspolitiskt program inom det socialdemokratiska partiet, vart förslaget tog vägen. SAP:s sjöfartspolitiska grupp lade fram sitt programförslag redan den 15 april 1986. Är gruppen totalt överkörd av regeringen? Varför är det så tyst om ert ganska gedigna arbete? Känner Birger Rosqvist över huvud taget till vad som försiggår på kommunikationsdepartementet i denna för landet så viktiga fråga?

Kommunikationsministern har utlovat en stor öppenhet kring det trafikpolitiska arbete som bedrivs på departementet. En referensgrupp med parlamentariker från samtliga riksdagspartier kommer att tillsättas. Men ännu har inget skett. Jag förutsätter ändå att Birger Rosqvist får sådan information från sina partibröder på departementet när det gäller hans eget ämne – sjöfarten – att han kan tala om i fall det blir ett sjöfartspolitiskt regeringsförslag i vår eller inte.

Handelsflottans situation, lär enligt bil. 8 till budgetpropositionen från i januari, vara "föremål för en utvärdering inom regeringskansliet". Exakt så står det. Är det så att regeringen helt underkänner alla de förslag som Birger Rosqvist tillsammans med SAP:s sjöfolk, Sjöfolksförbundets ordförande m. fl. presenterade för mer än ett år sedan? Jag vet att sjöfolket, oavsett vilket parti de tillhör och oavsett om de inte tillhör något parti, i god tid före sin kongress i maj månad vill veta om regeringen är helt oförmögen att ingripa.

Herr talman! Sverige har för sin transportförsörjning blivit alltmer beroende av fartyg med främmande flagg. Det är alltså detta förhållande som Hugo Bergdahl och andra vill förstärka och förvärra. Ur beredskapspolitisk synpunkt är detta mycket allvarligt, och det har vpk tagit upp flera gånger tidigare här i kammaren.

Vad tror Birger Rosqvist kommer att hända i en kris- eller krigssituation då Sverige i enlighet med sin utrikespolitiska linje skall förhålla sig neutralt? Redan i närsjöfartsutredningens betänkande från 1981 då läget var mindre katastrofalt än i dag konstateras att "starka skäl talar för att vi nu nått en gräns, under vilken totalförsvarets behov icke längre kan på ett rimligt sätt tillfredsställas".

I Birger Rosqvists och Kurt Hugossons förslag till sjöfartspolitiskt program från april 1986 med s-stämpel, sägs bl. a.:

"Sverige är transporttekniskt en ö och beroende av sjöfrakter till och från landet. Det är således både ett industristrategiskt intresse och ett rent beredskapsintresse att bibehålla en svensk handelsflotta av ett visst utseende. Sjöfartsverket konstaterade redan 1982 att den svenska handelsflottan nått en sådan nivå och fått en sådan sammansättning att vi på flera punkter inte skulle kunna uppfylla våra beredskapsmål. Därefter har läget ytterligare försämrats framför allt beträffande kusttonnaget."

Birger Rosqvist känner naturligtvis igen detta, eftersom han själv har varit med att författa det. Jag tar upp det här för att det skall hamna i protokollet, så att andra kan se att åtminstone någon tar upp vad en del socialdemokrater

faktiskt har föreslagit i rätt riktning.

I ert programförslag som, såvitt jag förstår, t. o. m. var beställt av regeringen, betonas också att det är av strategiskt intresse att ha en varvskapacitet som kan klara upprätthållandet av en egen flotta och att detta särskilt gäller närsjöfarten. Det behövs varv runt kusterna för att klara löpande reparationer, ombyggnader, förbättringar och nybyggnation så att landet skall kunna hålla en modern kustflotta.

Herr talman! Uppriktigt sagt begriper jag mindre och mindre av den märkliga stillsamhet och lojalitet som vissa socialdemokratiska riksdagsledamöter visar gentemot regeringens svek. Varför, Birger Rosqvist, kan inte lojaliteten i något fall gälla de egna partikamraterna i Sjöfolksförbundet, eller sjöfolket över huvud taget, som tvingas se hur förbundets medlemmar ständigt får stryk av bekvämlighetsflaggande fartyg och klippens män som spelar med fartyg och redarverksamhet som om de vorc frimärcken eller jubileumstallrikar?

Jag kan inte säga något medan arbetet pågår, sade statssekreteraren Ulf Dahlsten, när tidningen Sjömannen intervjuade honom – denne mäktige man i kommunikationsdepartementet, enligt sjöfolkets förbundstidning.

Även om Birger Rosqvist är mindre mäktig, kan man kanske hoppas på ett något rejälare svar, med tanke på det arbete han har lagt ner för att för socialdemokraternas räkning utreda den svenska sjöfarten.

Regeringen är ju mer aktiv på andra områden. Nu vill man driva igenom förslaget att göra sjöfartsverket till ett affärsdrivande verk. Här har man självfallet de borgerliga partiernas stora stöd. Allt som kan göras under beteckningen effektivisering – för att, som det heter från departementet och i trafikutskottets betänkande, ta sikte på ekonomiska mål och servicemål i stället för styrning genom anvisande av medel – passerar på löpande band genom denna riksdagsförsamling. Med borgerligt liberala fraser glider den socialdemokratiska regeringen allt längre högerut. Men när det gäller att ta ett verkligt grepp för att rädda Sverige från en sjöfartspolitisk kollaps, då har man inget att säga.

Vpk insåg att det finns ett samband mellan den affärsmässiga och privatkapitalistiska trend som skall styra in sjöfartsverket på nya principer och den njugghet som bl. a. redan börjat drabba lotsplatserna, vilket Anna Wohlin-Andersson tog upp här tidigare. Min partikamrat Tommy Franzén kommer att ta upp denna fråga i ett särskilt anförande senare. Jag vill ändå redan nu yrka bifall till reservationen 2 om lotsningsverksamheten vid Landsorts, Svartklubbens och Hölicks lotsplatser. Eftersom trafikutskottet redan vid behandlingen av sjöfartsverkets nya inriktning, direkt efter utskottets majoritetsbeslut om att göra verket till ett affärsdrivande verk, konstaterade att det nu inte längre var riksdagens sak att lägga sig i bemanningsfrågorna vid olika lotsstationer, står det klart att "effektiviseringen" inte minst handlar om personalminskningar också i framtiden. Det anser vpk vara en helt felaktig linje. Vi vill inte göra sjöfartsverket till ett affärsdrivande verk, och därför har vi också reserverat oss i utskottet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Jag vill avsluta med ett avsnitt ur Socialdemokratiska Sjöfartsklubbarnas förbunds program som presenterades i år. Det är ingen tillfällighet, eftersom de har kongress snart, vilket jag nämnde.

Avsnittet lyder:

”Sjöfartsverkets tjänstemän har med byråkratiskt nit uppfyllt statens krav på besparingsåtgärder, sanktioner åtgärder som inverkat menligt på sjösäkerheten, arbetarskyddet och den psykosociala situationen för besättningarna.”

Jag är övertygad om att regeringens och trafikskottsmajoritetens förslag om att göra sjöfartsverket till ett affärsverk kommer att förstärka det förhållande som beskrivs i citatet. Det kommer att leda till ett ansvarslöst bollande med viktiga krav mellan sjöfartsverket och riksdagen, såsom ständigt sker när det gäller SJ och upprätthållandet av olika bandelar. Vpk anser att det är otillständigt att konjunkturanpassa så viktiga samhällsfunktioner som sjösäkerheten.

Anf. 129 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Viola Claesson lyssnar något illa, vill jag påstå. Jag har inte sagt någonting om att vi hyllar det norska förslaget. Jag har sagt att det pågår en uppfriskande debatt i dessa frågor i Norge, och det hälsar vi med tillfredsställelse. Jag vet inte, men det kanske Viola Claesson vet, om den norska regeringen redan har fattat beslut på detta område. Jag känner inte till det. Men att det har pågått och pågår en sjöfartspolitisk debatt i Norge är helt klart.

Den norska handelsflottan, precis som vår, är i kris. Den norska regeringen har tagit initiativ till att arbeta fram förslag till olika insatser för att lösa krisen. Det tycker jag bådar gott. Det skulle vara viktigt och riktigt att vi i Sverige också fick en mer omfattande debatt om hur vi löser våra problem.

Om det kommer bra initiativ, Viola Claesson, skall vi inte klandra den norska regeringen för det, om det dessutom visar sig att förslagen går i samma riktning som vi skulle vilja ha det. Att förslagen kommer från en socialdemokratisk regering i Norge gör inte det hela sämre. Så tycker jag att vi skall se på de problem som vi nu diskuterar.

Sedan till vpk:s förslag när det gäller sjöfartspolitiken. Ni vill socialisera sjöfartsnäringen. Enligt vår uppfattning och våra liberala värderingar löser det inga problem. Men om vi väljer socialiseringslinjen kommer undergången för svensk sjöfart allt närmare.

Anf. 130 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Hugo Bergdahl tycks tro att det räcker med en uppfriskande debatt för att rädda den svenska handelsflottan. Jag lovar i så fall, Hugo Bergdahl, att jag skall fortsätta att dra mitt strå till stacken. Annars är det faktiskt min uppfattning att det inte räcker med att bara debattera. Vi efterlyser konkret politik, men regeringen har underlåtit att ens komma med ett förslag till ett sjöfartspolitiskt program. I dagsläget vet vi inte ens om regeringen kommer att lägga fram en proposition i vår – eventuellt heter det bara.

Jag måste höra med Hugo Bergdahl: Om det inte räcker med en uppfriskande debatt, hur ser Hugo Bergdahl och folkpartiet på det som den norska s. k. arbetarregeringen håller på att driva igenom? Det som är bra för redarna i Norge eller redarna i Sverige kanske är rent katastrofalt för

sjöfolket. Den bekvämlighetsflaggning och utfläggning som redan finns har ju varit förödande för arbetarna ombord, för dem som gjort det verkliga jobbet. Skall vi fortsätta att ha en sådan politik? Det är helt klart en ren högerpolitik, där klippens män kan fortsätta att kamma in pengar. Är det så Hugo Bergdahl vill ha det, undrar jag om den svenska socialdemokratiska regeringen och Birger Rosqvist utan vidare kan ansluta sig till den uppfattningen. Ge ett klart besked, Hugo Bergdahl!

Anf. 131 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! I en demokrati för man helst först en uppfriskande debatt, och sedan går man till beslut. Jag hoppas att Viola Claesson och jag åtminstone på det området kan vara överens. Jag efterlyser till att börja med en stimulerande debatt, så att vi sedan kan formulera förslag som leder till beslut i konkreta frågor. Det som är bra för redarna är också bra för sjöfartsnäringen i Sverige, det är vi helt övertygade om.

Anf. 132 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! När trafikutskottet började behandla motioner och annat i anslutning till den avdelning i budgetpropositionen som kallas Sjöfart, kom vi överens om i utskottet att de motioner som hade väckts om sjöfartspolitiken och dess inriktning i Sverige skulle vi lägga åt sidan och behandla i anslutning till den i budgetpropositionen aviserade propositionen om sjöfartspolitiken.

Dagens betänkande handlar av den anledningen inte om sjöfartspolitiken, utan den handlar helt och hållet om det som anges under Sjöfart i budgetpropositionen vad gäller kostnader och anslag. Det är alltså detta som vi skall behandla. Men till min förvåning har den största delen av den debatt som förts här upptagits av just sjöfartspolitiska frågor. Det är ju bra att man är ute i tid och tar debatten redan innan propositionen är framlagd och innan motionerna blivit behandlade. Men jag kan inte undertrycka min uppfattning att detta är en litet felaktig handläggning.

Jag skall behandla budgetpropositionen och det som finns om sjöfart där. Men när jag ser Viola Claesson, som med så stor emfas talar om ett sjöfartspolitiskt program som jag varit med om att skissera och skriva, vill jag säga till henne: Detta program och det vi föreslog där finns med i de bedömningar som ligger i departementets prövning inför ett nytt sjöfartspolitiskt program. Men det är bara att konstatera att utvecklingen – eller vad vi skall kalla det, för det är ju mer en avveckling på sjöfartens område – sker så snabbt att kanske en del av det vi föreslog för ett år sedan inte är aktuellt längre. Det beror inte på att det har blivit någon försening utan på att situationen har ändrats. Den överkapacitet inom sjöfartsnäringen som vi kan notera har fått förödande konsekvenser för alla traditionella sjöfartsländer, och problemen är stora på alla håll. Vi vet att den svenska handelssjöfarten och handelsflottan har minskat katastrofalt i storlek och omfattning.

Låt mig redan från början i detta sammanhang nämna något som finns i vårt betänkande. Det är det temporära stödet till rederinäringen, som vi införde 1982. Det har inneburit att svensk sjöfartsnäring har tillförts – eller sluppit betala – 591 milj. kr. Det är det belopp som utbetalats hittills. Men i

budgetpropositionen konstateras att denna åtgärd haft begränsad effekt. Vi har inte hört några invändningar mot det här stödet annat än från moderat håll, men det är av andra, principiella skäl som moderaterna varit emot det. Vi ser att det i budgetpropositionen noteras att denna kraftiga satsning haft begränsad effekt. Vi vet visserligen inte hur situationen hade varit varit om inte detta stöd hade funnits, men vi vet att situationen i dag är mycket bekymmersam.

Sjöfartsverkets huvuduppgift är att skapa sådana betingelser för sjöfarten i svenska farvatten att den kan bedrivas i säkra och effektiva former. Sjöfartsverket skall även verka för att säkerheten ombord på svenska fartyg är tillfredsställande oberoende av vilket farvatten man befinner sig i. Detta tar utskottet upp i inledningen till betänkandet.

Man har funnit att sjöfartsverkets verksamhet också kan drivas i affärsverkets form. I och med förslagen i årets budgetproposition får sjöfartsverket möjlighet att handla på ett mera affärsmässigt sätt, utan att det går ut över säkerheten.

Jag kan inte se varför det skulle försämra sjöfartsverkets uppgifter att främja säkerheten och ha hand om tillsynen över fartyg. När det gäller luftfarten har man denna inriktning. Man har ett marknadsmässigt agerande. Det är en förutsättning för att man bl. a. skall kunna möta efterfrågan. Det är därför anslagsmedlen har försvunnit såsom normal finansieringskälla. Man får i stället finansiera med egna medel, vilket nu gäller här för sjöfartsverket.

Säkerheten kommer inte att bli eftersatt av det skälet. Har man till myndighetsuppgift att se till säkerheten får det väl förutsättas att man inte prutar på den uppgiften. Det är en viktig sak för verket som sådant.

Det har sagts en del om de indragningar som sjöfartsverket föreslår på vissa håll. Vilket verk det än gäller och vilken verksamhet man än håller på med, så måste verksamheten anpassas efter den efterfrågan som finns. Sjöfarten vid våra kuster och den svenska handelsflottans verksamhet har minskat. Färjesjöfarten har tagit över en stor del. Den trafikerar vissa bestämda hamnar och går fram och tillbaka. Den kräver inte så stora insatser från sjöfartsverkets sida, och ännu mindre från lotsväsendets sida.

Sjöfarten bedrivs numera med mycket större fartyg, som har mycket större tonnage, vilket innebär att antalet fartyg har minskat i motsvarande grad. Det har en väsentlig betydelse i detta sammanhang.

När man finner att efterfrågan på verkets tjänster har minskat kan man väl inte begära att utbudet av tjänster skall vara oförändrat? Med en viss förvåning har jag läst en del av de inlämnade motionerna som handlar om just detta. Samtidigt säger man att man värnar och slår vakt om sjöfarten och att den inte får belastas med några extra kostnader. I ett par motioner står att man skall återuppta verksamheten vid Hölicks lotsplats. Vad menar ni med att man i riksdagen skall besluta om att återuppta lotsningsverksamheten på vissa platser?

Vi kan inte föreskriva i riksdagen att båtarna nu skall köra hit eller dit och ta lots, därför att vi har bestämt att verksamheten skall förbli oförändrad. Om man tidigare har haft 400–500 lotsningar per år och det går ner till ett femtiotal, skall det då fortsättningsvis sitta 8–10 man och rulla tummarna och vänta på att det skall komma en båt? Jag är övertygad om att den

kvalificerade arbetskraft som det gäller inte vill ha det på det sättet. Den föredrar i stället att utföra ett rejält arbete och lotsa i tillräckligt stor omfattning för att kunna bibehålla sin kompetens.

Anna Wohlin-Andersson och Viola Claesson tog upp Landsort och Svartklubben. Vi har där en handläggningsordning för indragning av tjänster och minskning av bemanning. Anna Wohlin-Andersson ironiserade litet grand över hur det gick till. Vi har ändock en förordning som man tillämpar i detta sammanhang.

En myndighet som vill minska personal med direkt betydelse för tillsyn och övervakning av en viss kuststräcka skall inhämta yttrande från länsstyrelsen över denna åtgärd. Länsstyrelsen skall låta andra myndigheter som kan tänkas bli påverkade av åtgärden yttra sig och bedöma hur åtgärden påverkar anspråk på bemanning som skilda samhällsintressen kan ställa. Om det skulle visa sig att indragningen väsentligt påverkar förhållandena och ger förändringar skall länsstyrelsen skyndsamt, sägs det, utreda följderna av åtgärden och låta en rad instanser yttra sig. Det gäller berörda statliga myndigheter, kommuner och organisationer. Finner länsstyrelsen då att det är angeläget med fortsatt bemanning, skall länsstyrelsen också föreslå hur huvudmannaskap, organisation, finansiering och kostnadsfördelning skall kunna ordnas. Skulle myndigheten, dvs. här sjöfartsverket, trots eventuella invändningar vilja genomföra sin föreslagna personalinskränkning, då skall frågan av myndigheten hänskjutas till regeringen för prövning.

Den förordning som jag här har redogjort för har tillämpats när det gäller planerade inskränkningar vid Landsort och Svartklubben.

Vad gäller det i det här fallet? Ja, det gäller indragning av lots- och båtpersonal i viss utsträckning. Det skulle få konsekvenser som egentligen inte hör hemma hos sjöfartsverket. Man menar att sjöfartsverket skall se till att kusten och skärgården hålls levande och det ena med det andra, men det är sjöfarten som får betala detta.

Hur många tjänster är det fråga om på Landsort? Jag har fått uppgiften i eftermiddag från sjöfartsverket via kommunikationsdepartementet att 24 personer för närvarande har verksamhet på Landsort. Därtill kommer fem lotsar som har tjänstgöring där men som så att säga ambulerar – de bor på annat håll. Av alla dessa gäller det en minskning med två personer – det är två personer som skall tas bort från Landsort. På sikt kan det bli fyra. Det är vad frågan gäller. Jag har läst en motion där det stod att det var fråga om 36 tjänster och att det bara skulle bli 13 kvar. Jag vet inte var de uppgifterna kommer ifrån, men jag har här redovisat de faktiska uppgifter som lämnats av sjöfartsverket i eftermiddag.

Ponera, Anna Wohlin-Andersson, att sjöfartsverket inte skall göra några indragningar utan behålla all personal som man inte har arbetsuppgifter för. Anna Wohlin-Andersson talade ju så varmt för sjöfarten, att man inte skall belasta den med extra kostnader. Sjöfartsverket skall gå ihop, intäkter och kostnader skall något så när balansera. Men samtidigt innebär ju Anna Wohlin-Anderssons förslag att sjöfarten får betala – och dessutom med rätt stora pengar – för en hel rad tjänster som man inte använder. Det kan ju inte gagna sjöfarten att handskas med dessa frågor på det sättet.

Vi får acceptera vissa indragningar och viss anpassning av sjöfartsverkets

verksamhet precis som vi får acceptera motsvarande åtgärder på alla andra områden. Det är en procedur som har pågått längs hela vår kust, och det är en följd av rationaliseringar som i sin tur är orsakade av ändrad struktur på sjöfarten.

Anna Wohlin-Andersson tog också upp frågan om isbrytningen och kostnaderna för den. Hon sade att hon ställt frågor härom förra året. Jag har delvis svarat Anna Wohlin-Andersson med några motfrågor. Ni vill ju lägga på sjöfarten andra kostnader genom att ni motsätter er alla rationaliseringar. Jag tänker inte lyda Anna Wohlin-Anderssons anmaning att inte gå in på hur ni har feltolkat frågan om isbrytningen, även om jag själv har varit med och försökt att förklara den här frågan för er i annat sammanhang och försökt rätta till era misstag.

Ni säger att ni förra året stred mot avgifterna för isbrytning. Ni hade då tydligen för er att avgiften för isbrytning och avgiften över huvud taget hade med regionalpolitik att göra och att den skulle försämra möjligheterna för näringslivet i Norrland. På något sätt hade ni fått för er att avgifterna för isbrytningen drabbade näringslivet i Norrland.

Kostnaderna för isbrytning slås ut på all sjöfart i Sverige. Om en båt går på Göteborg, Halmstad, Varberg, Oskarshamn eller Luleå så är det precis samma avgifter, utslagna året runt för att finansiera den kostnad som infördes förra året för isbryteriet. Det har inte på något sätt mer med Norrland att göra än med något annat.

Om ni har engagerat er så mycket i detta med isbrytning och har anmärkningar mot att avgiften införts, kunde ni väl under det år som har gått innan ni satte er att skriva motioner igen åtminstone ha lärt er vad det handlar om! Detta är inget regionalpolitiskt pålägg, utan regeringen har beslutat att kapitalkostnaderna – kapaciteten kallar man det – skall betalas av sjöfarten. Däremot står staten för driftkostnaderna. Detta är en statsfinansiell fråga. Det är för att minska budgetunderskott och annat som detta har kommit till. Och hur budgetunderskotten uppkommit brukar man tala om när finansutskottets talesmän står i talarstolen, så det behöver inte jag redogöra för.

Herr talman! Jag tror jag har berört de reservationer som finns i detta betänkande. Jag vill nog säga att en del av det som har framförts från både centern och vpk om sjöfartsverkets möjligheter att rationalisera, som de vill säga nej till, inte gagnar den sjöfart som de talat så varmt för i inledningen till anförandena om en positiv sjöfartspolitik. Man måste ha möjlighet att rationalisera och även titta på kostnadssidan inom sjöfartsverket.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 133 VIOLA CLAESSON (vpk) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist är inte riktigt nöjd med att det finns några talare som har velat diskutera sjöfarten ur ett vidare perspektiv än vad som finns med i betänkandet. Jag försökte faktiskt förklara varför det finns anledning att ta upp mer än frågan om sjöfartsverkets konstruktion och funktion och det som finns med i betänkandet. Det beror ju på att vi ännu inte vet om det kommer något regeringsförslag om sjöfartspolitiken över huvud taget i vår. Jag uppfattade inte Birger Rosqvists inlägg som ett svar på den frågan. Det här är fortfarande oklart, och jag vill gärna ha ett klart besked.

På frågan om vart det program om sjöfartspolitikens framtid som Birger Rosqvist har varit med och författat har tagit vägen och vad som har hänt med det säger Birger Rosqvist att detta finns med i de bedömningar som övervägs inom kommunikationsdepartementet. Jag förutsätter att det då handlar om trafik- och transportpolitiken inför 1990-talet, och där har vi ännu inte fått någon insyn. Men det är ju över ett år sedan detta program skrevs!

Sedan hänvisade Birger Rosqvist – och det var ju ett viktigt erkännande – till att avvecklingen av den svenska handelsflottan sker så snabbt att detta program inte längre är aktuellt. Men det kommer man ju alltid att säga, om man struntar i att ta fasta på de förslag som finns. Hade man börjat redan förra året att titta på en del av de mycket goda förslag som fanns och som också överensstämmer med dem vpk har presenterat hade det redan kunnat ske någonting.

Det är detta jag menar är en låt-gå-politik, som bara gynnar dem som har gjort stora klipp och dem som vill ha ett öppet internationellt register i Sverige, precis som man nu håller på att genomföra i Norge och som missgynnar det sjöfolk som Birger Rosqvist har samarbetat med i arbetet på ett programförslag. Detta tycker jag är ganska märkligt. Jag förstår att moderaterna och folkpartisterna kan plädера för en sådan ordning – jag borde kanske säga oordning eller låt-gå-politik – men regeringen måste någon gång lämna rejäla besked och någon form av förslag.

Jag vill till sist bara nämna vad man låtit ske under den här tiden. Det fanns ett statligt rederi – Zenit, vars saga nu är nästan all – som sålde ut sina fartyg i stället för att utveckla den verksamhet man hade. Fartygen såldes till en av dem som har gjort de allra största, märkligaste och snabbaste klippen i Sveriges historia. Sådana personer med en sådan affärsverksamhet får leka med det som tidigare var samhällsägt och som man i stället skulle kunna ha haft nytta av att utveckla. Det är en sådan politik vi avvisar.

Anf. 134 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Om det är någon som vet hur många lotsningar som behövs, så är det naturligtvis Birger Rosqvist. Men den personal som vi vill ha kvar på Svartklubben och Landsort behöver inte nödvändigtvis bara lotsa. SMHI, marinen, sjöräddningen och naturvårdsverket är exempel på myndigheter som behöver få arbete utfört, varigenom de kan hjälpa till att behålla tjänsterna på Landsort och Svartklubben, som det handlar om i dag.

Vi har inte sagt att sjöfarten skall betala detta. Ni socialdemokrater måste ju t. ex. få fram ungefär 400 miljoner till skolan efter en uppgörelse med moderaterna och ungefär 350 miljoner till skatteutjämningsystemet. Då kan ni nog också få fram de växelpengar som det är fråga om i det här sammanhanget för att behålla personalen på dessa båda lotsplatser utan att det skall behöva belasta sjöfarten. Det kan ni säkert göra, i synnerhet om det som Birger Rosqvist säger är så positivt att det i dag gäller bara två tjänster. Det kan ju inte kosta så mycket.

Birger Rosqvist talade vidare om förordningen. Det låter nog bra med den, men den är helt otillräcklig. Som jag sade har länsstyrelserna nämligen inte några pengar för att sätta makt bakom orden. Man kan önska, man kan tycka, man kan vädja och man kan skriva, men man kommer inte längre,

utan det är till sist regeringen som avgör. Jag menar att det i och med det förslag till budget som sjöfartsverket har lagt fram i år är risk för att dessa lotsstationer blir avbemannade om inte vi säger ifrån nu.

Så till frågan om isbrytningen. Vi har klart för oss att detta icke är en regionalpolitisk fråga som gäller enbart Norrlandshamnarna. Jag har talat om, att vi har felformulerat detta, men naturligtvis kan vi använda de repliker vi har till att idissla det fram och tillbaka. Jag vill trots allt fortfarande gärna få ett svar på min fråga. Ni säger att ni skall stärka sjöfartens långsiktiga konkurrenskraft. Hur kan ett led i detta vara att låta sjöfarten betala isbrytningen själv? Det fattar inte jag. Det är ologiskt och oförnuftigt. Varken jag eller någon annan i centern påstår att vårt förslag innebär en lösning på sjöfartens långsiktiga problem. Det är bara en liten del av det hela. Jag har med flit inte tagit upp sjöfartens långsiktiga problem, eftersom vi i trafikutskottet kom överens om att vi skulle vänta med det så länge.

Anf. 135 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Jag behöver inte förlänga debatten nämnvärt efter Birger Rosqvists inlägg, eftersom jag kan instämma i det mesta som han sade. Jag reagerade bara på en punkt, och det var när Birger Rosqvist sade att vi inte skulle föra en sjöfartspolitisk debatt och helt allmänt diskutera sjöfartsnäringens problem såsom de har varit under de senaste åren och är ännu i dag.

Jag tror nog att det finns all anledning att diskutera denna fråga och dessa problem helt allmänt i samband med att vi diskuterar trafikutskottets betänkande. Vidare tror jag att det är viktigt att den allvarsamma bakgrunden i detta sammanhang kommer med i bilden när vi diskuterar de olika förslagen till lösningar.

Birger Rosqvist kritiserade oss som helt allmänt har tagit upp frågan om sjöfartens problem för att vi gjorde det just nu. Men det dröjde inte mer än en halv minut förrän han själv var inne på samma resonemang och gjorde samma redovisning. Därför tror jag att det borde vara möjligt att diskutera sjöfartsfrågorna i ett något vidare perspektiv än man gör i betänkandet. Det gäller ju ändå samma frågor och samma problemställningar.

Anf. 136 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Hugo Bergdahl, att jag också kom in på det här resonemanget. Man har ju ställt frågor, riktat anmärkningar och strött en hel del ord kring sig här i kammaren, och därför kom också jag in litet grand på sjöfartspolitiken. Det heter ju: Varav hjärtat är fullt därav talar munnen.

Jag vill bara säga att sjöfartspolitiken skulle diskuteras i ett annat sammanhang. Det var ju sagt så.

Viola Claesson frågade mig om det kommer någon sjöfartspolitisk proposition i vår. Ja, Viola Claesson, jag är inte kommunikationsminister och inte heller är jag statssekreterare. Jag har bara läst vad som står i budgetpropositionen och där aviseras om en proposition. I den propositionsförteckning som vi har fått står det att det skall komma en proposition under maj månad. Det är den information jag har att ge.

Sedan sade Viola Claesson – och på den punkten måste jag göra ett tillrättaläggande – att jag hade sagt att det vi tidigare har diskuterat i den

socialdemokratiska arbetsgruppen inte var aktuellt längre. Men jag sade bara att *vissa delar* av det inte längre är aktuellt. Mycket av det vi då diskuterade är fortfarande aktuellt.

Sedan till Anna Wohlin-Andersson. Det gäller då förordningen och hur denna skall tillämpas vid personalinskränkningar på lots- och fyrplatser. Vad gäller de specifika platserna i detta sammanhang – Svartklubben och Landsort – har länsstyrelsen begärt att få uppskov till i juni månad med att avge sitt eventuella yttrande till sjöfartsverket. Naturligtvis har någon ansökan inte inkommit till regeringen. Sjöfartsverket, myndigheten, har ju, som sagt, inte heller fått in någon ansökan.

Jag hängde inte riktigt med när Anna Wohlin-Andersson talade om hur hon ville att det här skulle finansieras. Jag tänker då på de olika instanserna – naturvårdsverket, SMHI, försvaret etc. Men det hela utmynnade ändå till sist i att sjöfartsverket skulle bära ansvaret. När myndigheterna har avgett sina yttranden och länsstyrelsen har gjort sina avvägningar, får vi se hur det kommer att bli ute vid Landsort. Men å andra sidan är väl ändå inte detta en fråga av så stor dignitet. Jag förutsätter då att de uppgifter som jag har fått från sjöfartsverket är korrekta. Om man minskar styrkan, det rör sig om 24 man, med 2 stycken – på sikt kan det bli en minskning med totalt 4 stycken – skall det väl ändå inte behöva få sådana här konsekvenser. Jag tänker då på den stora omgången med motioner, uppvakningar och olika kontakter med riksdagsmän från berörda områden och även från andra håll. Vi får väl ändå ha litet perspektiv även i detta sammanhang.

Anf. 137 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist tog upp frågan om huruvida länsstyrelsen har yttrat sig eller inte. I trafikutskottets betänkande står det dock:

”Denna handläggningsordning har – enligt vad utskottet erfarit – iakttagits i fråga om sådana personalinskränkningar som planeras vid Landsorts och Svartklubbens lotsplatser.”

Om jag kan läsa svensk rätt, betyder det att det har förekommit en omgång, där länsstyrelsen har varit med, och att det finns en skrivelse till regeringen. Dessutom har jag sett kopior på de skrivelser som en gång gick till regeringen. Det gäller också kommunernas skrivelser till regeringen. I så fall är vi nu inne på en ny omgång. Jag vidhåller att problemet skulle ha lösts i dag om riksdagen hade följt centerns och vpk:s reservation i detta fall.

Birger Rosqvist säger att vi inte behöver strida så mycket om de två personerna på Landsort. Det kan låta bra, men faktum är att det inte finns fler lotsar och båtsmän längs Sveriges kuster nu än det t. ex. finns personal vid lokaltrafiken i Norrköping. Vi måste slå vakt om varenda arbetstillfälle som finns kvar runt Sveriges kuster, därför att de är så få i förhållande till alla de uppgifter som finns att fylla. Därför kämpar vi för lotsstationerna, vilka uppgifter de än kommer att ha i framtiden.

Anf. 138 VIOLA CLAEISSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag pressade Birger Rosqvist med frågan om det kommer en proposition om sjöfartspolitiken i vår, därför att det i den ena propositionsförteckningen efter den andra står att det eventuellt kommer en proposition. Jag hade hoppats att Birger Rosqvist skulle ha ett klart besked, men så var det inte.

En annan sak som Birger Rosqvist inte kommenterar är den norska regeringens åtgärder som är på gång och som handlar om att det i Norge skall upprättas ett internationellt register. Detta är ett hårt slag mot det norska sjöfolket. Jag vill veta om Birger Rosqvist anser att man skall gå de svenska redarna till mötes och säga ja till ett liknande agerande här i Sverige. Sjöfolket är mycket intresserat av att få veta var Birger Rosqvist står i den frågan.

Anf. 139 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! I centerns och vpk:s reservation, som Anna Wohlin-Andersson nämnde, står det att "lotsningsverksamheten vid Landsorts och Svartklubbens lotsplatser bör fortsätta med en i huvudsak oförändrad inriktning och omfattning". Det står alltså "i huvudsak". Det gäller nu 2 av 24 tjänster som skall tas bort – det är fortfarande i huvudsak.

Även om Anna Wohlin-Andersson menade att det fanns risk för en ännu större neddragning av personal, skulle sjöfartsverket inte göra en sådan om man inte ansåg att verksamheten kunde fortgå på ett tillfredsställande sätt, dvs. att ge service åt handelsflottan, med en mindre personalstyrka. Likväl tycker Anna Wohlin-Andersson att sjöfartsverket minsann skall åläggas att inte alls ta bort någon personal. Det innebär att en kostnad påförs sjöfartsverket som måste tas av den sjöfart som går till och från hamnarna i Sverige. Det är inte sjöfartsvänligt att resonera på det sättet.

Vi måste acceptera rationaliseringar, Anna Wohlin-Andersson. Det får man göra inom jordbruket och inom gruvindustrin, och det måste vi göra även inom lotsningsverksamheten. Jag har fortfarande en halv fot kvar i denna verksamhet, och jag har följt med under 30 år och sett hur många personalminskningar som har fått accepteras. Jag tror ändå inte att någon kan klaga på den service som sjöfartsverket lämnar. Man har fått tekniska hjälpmedel och kan på det sättet mycket väl sköta servicen trots att personalstyrkan är mindre.

Avbemanningen av skärgården och utsjöplatser är ett problem – jag instämmer helt och hållet i det. Men kom då med andra konkreta förslag till lösningar än att säga att sjöfarten skall betala det!

Anna Wohlin-Andersson sade också att den andra omgången var klar. I utskottsbetänkandet säger vi att det första varvet har gått men att det andra, där sjöfartsverket och länsstyrelsen inte har kommit överens och som skall hänskjutas till regeringen, ännu inte har nåtts. Länsstyrelsen har nämligen inte skickat in det yttrande som skulle inhämtas från organisationer, kommuner m. fl. till sjöfartsverket. Jag har i dag fått uppgift om att det kommer i juni månad.

Andre vice talmannen anmälde att Anna Wohlin-Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 140 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Sjöfartspolitikerna är mycket viktiga för en gammal sjöfartsnation som Sverige. Tyvärr måste man konstatera att starka krafter har verkat och i hög grad lyckats minimera den svenska handelssjöfarten. Över huvud

taget har sjöfarten minskat medan landsvägstrafiken har ökat. Den kust- och insjöfart som har varit möjlig har inte getts nödvändigt och önskvärt stöd för att utvecklas. Detta har medfört att viss verksamhet har tvingats till reduceringar. Det gäller inte minst fyr- och lotsverksamheten, men de reduceringarna har pågått ganska många år vid det här laget.

Men även andra orsaker står att finna. Tekniken har tagit över, och tillåtits att ta över, många arbetsuppgifter. Detta har medfört att kust- och skärgårdsområden har avfolkats när de naturliga arbetsuppgifterna har tagits från dem som bor där.

Det var till mycket stor del denna utveckling som låg bakom riksdagens beslut 1982 om bevarandet av en levande skärgård. Det går knappast att i ord beskriva vikten av att människor som är uppvuxna och vana vid havsmiljön också kan fortsätta att verka där. Deras kunskaper och kännedom om sjön som materia är ovärderlig. Deras vana att brottas med alla de olika vädersituationer som uppstår utgör en säkerhetsresurs som ingen teknik kan ersätta.

Men det har inte enbart varit nedgångar i sjöfartsnäringen. Vissa aktiviteter har ökat i stället. Inte minst gäller detta fritidsbåtstrafiken. Men även annan trafik som är lotspliktig, och också sådan som kanske borde vara det, har ökat under senare år. Det visar lotsningsstatistiken för Landsorts och Svartklubbens lotsplatser. Samtidigt med denna utveckling har också behovet av sjöräddningsinsatser och radiokontakter med lots-, fyr- och sambandspersonal för dem som befinner sig till sjöss ökat.

Landsort utgör en naturlig stationeringsort för en lotsplats. Från dess utkik ses en stor del av skärgården och dess farleder. Inte minst gäller detta de viktiga farlederna till Södertälje och Nynäshamn med förväntad ökad trafikerings. Den utgör också en trygghet för lotsar och båtmän vid bordningar i hårt väder. Även den optiska havsövervakningen är viktig ur bl. a. säkerhets- och försvarssynpunkt. Väder- och isobservationer görs för att tillfredsställa behovet av information om aktuella väderförhållanden. Landsort är dessutom angränsningspunkt för sjötrafik från havet.

Sjöfartsverket föreslår nu att verksamheten i stort skall flyttas till Södertälje och på litet sikt innebär det en nedläggning av Landsort som lotsplats. Ingen av de uppgifter som jag har redogjort för och som nu sköts på Landsort kan upprätthållas från Södertälje, som sjöfartsverket har föreslagit. En flyttning av trafikinformationen, som nu sköts från utkiken från Landsort, har man tänkt skall länkas till Södertälje. På det viset missas det naturliga mänskliga ögats fördel framför tekniken – och då kunde lika gärna trafikinformationen förläggas var som helst i landet där det råder stor arbetslöshet och inte nödvändigtvis i Södertälje.

Låt mig lämna några uppgifter om Landsort. Lotsningsverksamheten har ökat från 1981, då den var drygt 1 100 lotsningar, till att 1986 uppgå till nära 1 700 lotsningar. Totala trafikflödet av fartyg över 300 bruttoton är årligen 8 000–9 000. Det görs ca 2 600 bordningar per år, 7–8 per dag. Man har omkring 30 direkta sjöräddningsinsatser årligen. Många insatser tillkommer dessutom som görs i preventivt syfte.

Den av sjöfartsverket föreslagna neddragningen – den som MBL-förhandlingarna gällt – från nuvarande 37 till 13 bemannande tjänster, medför

mycket negativa effekter för de boende på Öja, Torö och i skärgården i dess närhet. Servicen för denna skärgårdsbefolkning skulle närapå upphöra med sannolik nedläggning av post och affär på Öja som konsekvens. Detta strider mot de regionalpolitiska mål som riksdagen lagt fast om "en levande skärgård".

För Svartklubben är det på liknande sätt. Även här föreslår sjöfartsverket neddragning. Den skall samordnas med Simpnäs. På Svartklubben finns nu fyra lotsar, sex båtsmän och en verkstadsförman. Alla bor inom tio minuters bilväg från lotsplatsen, vilket i sig utgör en mycket bra utgångspunkt för akuta räddningsinsatser. Det finns räddningstjänst även på Svartklubben. Även här har lotsningsverksamheten ökat. Under år 1986 har det varit en ökning med 56 % jämfört med tidigare år. Samtidigt har personalen minskats med 30 %. För tredje året i rad har nu isläget tvingat in norrgående fartyg i farlederna vid Svartklubben. På enbart tre månader i år lär 500 lotsningar ha genomförts på grund av isläget. Det är lika många som under hela föregående året.

Det är viktigt att titta även på frågan om sjöräddningen och dess möjligheter i denna del av norra skärgården. Vi har sjöräddningsmöjligheter med polisbåt i Norrtälje, vi har ett räddningsfartyg vid Fejan och sjöräddningsstationen vid Söderarms fyrplats.

En flyttning av verksamheten vid Svartklubben till Simpnäs innebär att man ytterligare koncentrerar möjliga sjöräddningsinsatser söderut i stället för att behålla dem uppe vid Svartklubben. Från Svartklubben till Simpnäs är det 20 nautiska mil och från Svartklubben till Söderarms sjöräddningsstation är det ungefär 30. En flyttning av verksamheten från Svartklubben till Simpnäs innebär en försvagning av möjligheterna till sjöräddningsinsatser i den norra delen av skärgården. Det är allvarligt i sig och är självfallet en sådan åtgärd som medför ökade risker när olyckor inträffar.

Även på Hölicks lotsplats i Hudiksvalls kommun har sjöfartsverket föreslagit och också genomfört nedskärningar. Man har flyttat personal till andra områden men påstår på något byråkratiskt sätt att man inte nedbemannat Hölicks lotsplats. Det är klart att om man låter tjänsterna vara kvar på Hölick men låter dem utföras någon helt annanstans kan man naturligtvis med byråkratiskt nit påstå att någon neddragning inte har skett.

När det gäller situationen inom lotsningsverksamheten i dess helhet, i detta fall i Landsort och Svartklubben, hänvisar utskottet till de överläggningar som pågår mellan sjöfartsverket och länsstyrelsen i Stockholms län. Man tvingas ha sådana överläggningar med utgångspunkt i 1982 års förordning om en levande skärgård. Men utskottet hukar och vill egentligen inte – i varje fall inte i betänkandet – diskutera sakfrågan, som innebär att sjöfartsverket planerar nedskärningar i lotsverksamheten.

Utskottet säger att det finns förordningar som styr det här, och mellan raderna kan man läsa att utskottet anser att riksdagen inte har med dessa bemanningsfrågor att göra. Bäst kommer det till uttryck i förslaget att göra sjöfartsverket till ett rent affärsdrivande verk. Blir det så kan man hävda att vi över huvud taget inte skall lägga oss i detta. Jag menar att det är ett felaktigt synsätt. Det är mycket viktigt att de folkvalda tar upp sådana frågor och i vissa fall även sätter sig på teknokraterna, tjänstemännen, i de olika verken.

Birger Rosqvist sade i sitt huvudanförande att det gällde att anpassa verksamheten till efterfrågan. Jag kan då peka på det som jag nyss har anfört om den ökade lotsverksamheten vid både Landsort och Svartklubben. Konsekvensen av det borde inte bli att avbemannas Landsort och Svartklubben utan att åtminstone behålla den personalstyrka som för närvarande finns där.

Birger Rosqvist sade vidare att det bara gällde i nuläget två och på sikt fyra tjänster som skulle bort från Landsort. Det är bra om de nya uppgifterna är riktiga och om det bara är det man i dag diskuterar. Men protokollet från den MBL-förhandling som fördes i december månad förra året – jag vill minnas att det var den 18 december – visar följande.

Man avvecklar lotsplatschefens tjänst och inrättar en tjänst för en platschef – det innebär i och för sig inte någon förändring i personalsituationen. De tolv lotsarna överförs till Södertälje. Det kan naturligtvis i och för sig diskuteras om lotsen skall vara placerad på Landsort eller i Södertälje – han passerar ut och in via Landsort, litet grand beroende på hur man gjort upp lotsningsområdena. Men det har utan tvivel konsekvenser – det finner man när man tittar på vad som händer på båtsmannasidan. Man har 18 båtsmän, men man har MBL-förhandlat om att reducera det till 12. Med ett nytt arbetstidsavtal som skulle gälla fr. o. m. den 1 januari 1988 skulle detta leda till ytterligare nedskärningar.

Tjänsten som verkstadsförman kvarstår oförändrad. Tjänsterna som kansliskrivare och lokalvårdare avvecklas, och även tre övriga tjänster avvecklas.

Man kan naturligtvis säga, som Birger Rosqvist gjorde, att det här inte är något stort hopp, men när man avför Landsort som lotsplats i den bemärkelse som Landsort nu är det och tar bort tjänster – jag tänker då inte minst på de tolv lotsar som överförs till Södertälje – inverkar det utan tvivel negativt på Landsorts möjligheter att behålla service på ön Öja. Självfallet kommer inte samma postmängd att befordras till Landsort, vilket innebär att posten kommer att försvinna. Likadant är det med den affär som har återuppstått där ute. Den mister också en mycket stor del av sitt underlag. Även om lotsarna förflyttar sig rätt mycket har man en mera fast beläggning av lotsplatsen än av övriga ställen.

Den bemanningsplan som man har förhandlat om skulle enligt lotsplatschefen innebära att Landsort kom att avbemannas 75–80 % av dygnet. Det är en drastisk åtgärd, som självfallet inte kan accepteras.

Birger Rosqvist var inne på frågan om kostnaderna. Han sade att vi inte kan belasta sjöfartsnäringen med alla dessa kostnader. Det är ju en av anledningarna till att vi från vpk menar att man inte skall inrätta ett affärsdrivande verk och gå till väga med sjöfartsverket ungefär som borgerliga och socialdemokratiska regeringar har gjort med SJ under årens lopp.

Vi menar att man på dessa lotsplatser gör viktiga samhällsinsatser ute i skärgården och de kustnära regionerna. Vi måste också ställa upp med samhällets resurser till de insatserna. Vi kan självfallet inte avkräva handelssjöfarten kostnader för fritidsbåtstrafiken eller liknande.

Utskottet vill inte gå in på sakfrågan utan hänvisar bara till den gamla

förordningen. Jag vill klart deklarerat att vi från vpk:s sida även i fortsättning-
en kommer att ta upp sådana här företeelser till behandling i riksdagen,
oavsett förordningen från 1982 och oavsett att man kommer att besluta att
ombilda sjöfartsverket till ett rent affärsdrivande verk. Sedan må trafikut-
skottets majoritet tycka vad den vill om det. Man kan naturligtvis som Birger
Rosqvist vara litet övermaga i sin framställning, men detta är frågor som vi
anser att det är viktigt att diskutera i riksdagen. Vi vill inte överlåta dem
enbart till tjänstemännen.

När det gäller de utgångspunkter som framkommer i betänkandet från
trafikutskottet vill jag påstå att de verkar formalistiska och byråkratiska, som
de är skrivna. Det är förvånande att en gammal mästerlots är med om att göra
dessa indragningar på lotsplatserna på Landsort och Svartklubben. Det
kanske beror på att dessa orter ligger en bit norr om hans hemområde.

Jag ber att få yrka bifall till vpk-reservationerna.

Anf. 141 CHRISTINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av motion T618, som
behandlas i trafikutskottets betänkande nr 14. I motionen tas upp frågor om
sjöfartsverkets aviserade personalinskränkningar vid Landsort och Svart-
klubben. I betänkandet hänvisas till pågående överläggningar mellan
sjöfartsverket och länsstyrelsen i Stockholms län. När det gäller dessa
aviserade inskränkningar har jag tagit del av ett förslag till beslutsunderlag
som jag vill kommentera.

Jag börjar med Landsort. Sjöfartsverket föreslår en samordning mellan
Landsort och Mälarens trafikområde i Södertälje. I förslaget sägs att man får
ett rationellare utnyttjande av lotsarna.

Man måste fråga sig om det är rationellt att åka från Södertälje till
Landsort. Det innebär också att beredskapen vid sjöräddning och miljökata-
strofer försämrats.

När det gäller Svartklubben föreslår sjöfartsverket att man överför
verksamheten från Svartklubben till Simpnäs. Argumentet för detta är att
Simpnäs ligger närmare Stockholm. Därmed vill man att lotsar skall åka från
Stockholm till Simpnäs. Inte heller detta förslag kan anses särskilt rationellt.

Det innebär, både vad gäller Svartklubben och Landsort, att man tar bort
naturliga arbetstillfällen i skärgården och flyttar dessa till Stockholm resp.
Södertälje. Om vi menar allvar med att slå vakt om en levande skärgård,
måste vi också värna om de arbetstillfällen som finns där. Här har staten både
tillfälle och möjlighet att bedriva en aktiv skärgårdspolitik.

Visserligen pågår förhandlingar mellan sjöfartsverket och länsstyrelsen i
Stockholms län. Men det är tyvärr ovisst om de leder till något resultat, enligt
vad som framhålls i motion 618.

Det bör också tilläggas att sjöfartsverkets planerade indragning av tjänster
går emot förslag från såväl berörd personal som berörda kommuner och
länsstyrelser.

Oron är stor för att sjöfartsverket genomför de aviserade indragningarna.
Om så sker, kan det bli nödvändigt att samhället genom olika stödåtgärder
går in och hjälper dessa orter att leva vidare. Samhällsekonomiskt måste det
vara fördelaktigare att slå vakt om de naturliga arbetstillfällen som i dag
finns.

Herr talman! Om erforderliga resultat inte uppnås genom överläggningar, på det sätt som jag har framfört, vill vi motionärer återkomma i motion.

Anf. 142 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Med anledning av Christina Petterssons anförande vill jag säga att jag delar uppfattningen att Simpnäs redan har ett gott underlag för sin verksamhet. Därför vore det bättre att flytta tyngdpunkten i det gemensamma arbetet till Svartklubben, i stället för tvärtom.

Jag vill också helt instämma i tankegången att det man eventuellt tror sig spara på en, två, eller hur många tjänster det nu till syvende og sidst kommer att röra sig om, kommer man att förlora rent samhällsekonomiskt mycket snart.

I den motion som Christina Pettersson har väckt tillsammans med Hans-Erik Andersson och Hans Göran Franck föreslås att förordningen om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster skall omarbetas. Jag delar den uppfattningen. Vi har från vårt håll väckt en motion om en sammanhållen skärgårdspolitik, som har remitterats till arbetsmarknadsutskottet. När den har blivit behandlad, och jag hoppas att behandlingen skall bli positiv, skulle man kunna titta över den förordning som ni har tagit upp i er motion.

Det är tråkigt att Christina Petterssons och hennes medmotionärers goda förslag inte har fått gehör hos deras socialdemokratiska vänner i trafikutskottet.

Anf. 143 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara bemöta det Anna Wohlin-Andersson sade nu med att det pågår överläggningar mellan länsstyrelsen i Stockholms län och sjöfartsverket. Fram till dess att vi har sett vad de överläggningarna leder till, tycker vi att vi får avvakta.

Anf. 144 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Det pågår överläggningar, säger Christina Pettersson. Ja, det har jag hört förut också. Nu har det gått en omgång, och utskottsmajoriteten hänvisar till denna omgång.

Jag måste fråga i det här sammanhanget: Hur många gånger skall en länsstyrelse behöva säga nej, nej, nej, vi vill inte vara med om den här avbemanningen, innan regeringen skall kunna fatta ett positivt beslut i anledning av i det här fallet sjöfartsverkets propå?

Anf. 145 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I betänkandet ägnar trafikutskottet ganska stort utrymme åt att beskriva hur förordningen 1982:136 skall fungera. Det är den förordning som reglerar rationaliseringsåtgärder som medför personalinskränkningar i statlig verksamhet utmed rikets kuster. Man gömmer sig bakom förordningen och struntar i sakfrågan om hur skärgården håller på att utarmas på de mest naturliga arbetstillfällena.

Om förordningen verkligen fungerade på avsett sätt skulle ju allt vara gott och väl. Men bakgrunden är det mycket rejäla hot mot en levande skärgård

som sjöfartsverkets rationaliseringsförslag utgör. Deras metod är nämligen att presentera en liten del av förslaget i taget, så att konsekvenserna i förstone ser försumbara ut.

I en interpellationsdebatt den 13 januari hänvisade kommunikationsministern till att frågan endast rörde två tjänster. Inte ens på departementsnivå var man alltså då införstådd med hela förslagets innebörd. I kväll står Birger Rosqvist här och återupprepar dessa uppgifter. Uppenbarligen måste sjöfartsverket ha lämnat vilseledande uppgifter till departementet och till Birger Rosqvist om det nu inte har ändrat sig på de allra senaste dagarna. Jag har i min hand en skrivelse från sjöfartsverket till länsstyrelsen i Stockholms län, daterad den 4 mars i år. Där framgår att de planerade inskränkningarna utgör inte mindre än 15 tjänster. Sex tjänster vid Svartklubben, en tjänst vid Furusunds lotsplats, en i Stockholm och sju vid Landsorts lotsplats. Menar Birger Rosqvist att dessa uppgifter är alldeles felaktiga? Då kan vi gratulera oss till att Birger Rosqvist har helt andra uppgifter i dag än vad sjöfartsverket har lämnat till länsstyrelsen.

Sjöfartsverket har sagt att man på deras förslag skall tjäna 2 milj. kr. Samtidigt satsar stat och landsting ca 70 milj. kr. för att kunna behålla en levande skärgård i Stockholms län. Här är det verkligen fråga om att den ena handen inte har en aning om vad den andra gör.

En levande skärgård skall inte bara vara en rekreationskälla under juli och augusti utan också en region där man kan leva och försörja sig året om. Nog är det väl vettigare att se till att de för skärgården självklara och naturliga arbetstillfällena får vara kvar än att först rationalisera bort dessa arbetstillfällen och sedan ägna sig åt konstgjord andning i form av transportstöd, utvecklingsfond, glesbygdsfond, diverse skärgårdsstiftelser och andra former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder – som redan är realiteter längs den svenska ostkusten.

Till detta kommer också den säkerhetspolitiska aspekten. Främmande u-båtar opererar ständigt i våra skärgårdar. Samtidigt som försvaret går ut i massmedia och vädjar till allmänheten att hålla ögonen öppna för vad som händer längs våra kuster, planerar en annan myndighet att rationalisera bort de människor som har den största kunskapen om sjön och de bästa förutsättningarna att bevaka våra vatten. Försvinner utkiken på Landsort betyder det att det inte finns en enda utkik kvar ute i skärgården från Sandhamn och söderut till Karlskrona.

Tommy Franzén har talat om sjöräddningen i den norra delen av den stockholmska skärgården. Till detta kommer den betydelse Landsort har för sjöräddningen. De senaste åren har lotsarna på Landsort ingripit aktivt ca 30 gånger per år – detta tack vare att de befinner sig ute i skärgården där olyckorna inträffar när det är dåligt väder. Man undrar onekligen hur sjöfartsverket har tänkt sig att lotsarna i Södertälje skall klara den uppgiften med fri sikt 200 meter i vardera riktning från slussen i Södertäljes centrum. Man kan inte heller hävda att sjöfarten minskar i området. Som vi hörde tidigare har antalet lotsningar ökat från 1 100 till 1 700, och varje år passerar ett ökande antal fartyg med anmälningsplikt denna lotsplats. Att hävda att lotsarna på Landsort inte har tillräckligt att göra är omöjligt.

Självfallet behöver också sjöfartsverket göra rationaliseringar i sin verk-

samhet. Men varför skall man göra det inom den absolut känsligaste delen av myndigheten? Kom med andra förslag; sade Birger Rosqvist. Ja, det finns alternativa rationaliseringsförslag som Landsortslotsarna själva presenterat och som inte skulle få de förödande konsekvenser som verkets egna förslag. Varför tar man inte dem på allvar?

Herr talman! Jag yrkar bifall till den klarsynta reservationen nr 2 från centern och vpk.

Anf. 146 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Föreliggande betänkande behandlar, som vi har hört, en rad motioner med i stort sett samma innehåll, nämligen att utarmningen av Stockholms skärgård genom nedskärningar av bemanningen på lotsstationer måste omprövas. De samlade konsekvenserna av sjöfartsverkets planer motverkar nämligen de åtgärder som syftar till att man skall behålla en levande skärgård eftersom säkerheten till sjöss minskar och då den service som utöver lotsningarna utförs vid lotsstationerna upphör eller försvåras.

Från representanter från samtliga fem partier för Stockholms län föreligger motioner som inte minst inriktar sig på Landsort. I och för sig kan ingen motsätta sig att sjöfartsverket rationaliserar, att det införs ny informationsteknologi och att det lägger samman enheter. Men någonstans på skalan passerar man optimum, och den bedömning vi motionärer gjort – inte utan hjälp av sakkunnigare bedömare – är att smärtgränsen är nådd och att en nedläggning av Landsort som självständig lotsstation vore droppen som skulle få bägaren att rinna över.

Hotet om indragning av tjänster vid Sandhamn tycks nu, av utskottets redovisning att döma, vara över. Sådana indragningar har faktiskt varit på tal. Vad gäller Svartklubben och Landsort pågår överläggningar med länsstyrelsen i Stockholms län.

Flera av oss motionärer var närvarande vid en överläggning som gällde länsfrågor hos landshövdingen i vintras, och vi kan verifiera den irritation som man från länsmyndigheterna kände inför sjöfartsverkets hantering av den här frågan. Alltför sent har verket uppfyllt sina förpliktelser enligt förordningen 1982:136, vilken här diskuterats här i dag. I denna förordning fastställs att samråd skall ske med länsstyrelsen. Kommuner och organisationer har inte kunnat beredas tillräcklig tid att utreda följderna. Om länsstyrelsen finner att det är angeläget med fortsatt bemanning skall den enligt förordningen lämna förslag angående organisation, huvudmannaskap, finansiering och kostnadsfördelning. Det är rätt mycket begärt, särskilt som sjöfartsverket självt inte presenterat några ekonomiska beräkningar som stöd för sina långtgående förslag.

Länsstyrelsen räknar med att lämna sitt yttrande den 21 maj. Hur mycket hänsyn kommer att kunna tas till detta innan avbemanningen av Landsort börjar den 1 juli? Hela avbemanningen aktualiseras inte på en gång, men genom naturlig avgång, administrativa förändringar och diverse provisorier under en övergångstid skall Landsorts personal, Birger Rosqvist, minska från 37 till 13. Jag har besökt Landsort, och vi har i riksdagen haft besök av lotsar och båtsmän från Landsort, och vi utgår från att de kan räkna hur många man som finns på Landsort. Förslaget innebär att antalet båtsmän

minskar från 18 till 12, och från tre till två lag, vilket gör det omöjligt att upprätthålla lotsutkiken – skärgårdens vakande öga – vilket är det allvarligaste. En lotsutkik kan inte upprätthållas då och då, man måste kunna lita på att den finns.

Landsorts personalorganisation har utarbetat ett eget förslag, vilket Ylva Annerstedt nämnde, i syfte att effektivisera trafikinformationen och de administrativa rutinerna, men detta har inte beaktats av sjöfartsverket.

Det är en bakvänd politik att betala statligt och regionalt skärgårdsstöd – Stockholms län bidrar med mer än 70 miljoner – och samtidigt förkasta det naturliga stöd som kan hålla skärgården levande, dvs. underlag för affär, post och båttrafik. Men det är inte bara för skärgårdsbefolkningens skull som vi skall bibehålla bemanningen på Landsort. Mycket av det som skall göras administrativt kan göras såväl på Landsort som i Södertälje – så varför inte bibehålla Landsort för trafikinformationen? Bortfallet av sex arbetstillfällen i Södertälje, eller ett uteblivet tillskott, har marginell betydelse, medan det för Landsort handlar om samhällets överlevnad.

Många av sjöräddningsingripandena under senare år, ett trettiotal per år, har gjorts i stället för större sjöräddningspådrag. En aldrig så avancerad elektronik utgör ingen ersättning. Man måste vara på platsen. Den 1 januari 1987 trädde en ny räddningstjänstlag i kraft, som ger sjöfartsverket ansvaret för efterforskning och räddning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd samt för sjuktransporter från fartyg. För närvarande finns det katastrofberedskap bara vid Söderarm, Sandhamn och Landsort. Det är långt mellan punkterna. På Landsort kommer det med sjöfartsverkets planer inte ens att finnas folk nog att lägga ut länsar vid ett eventuellt oljeläckage från någon av de många tankbåtar som går förbi, än mindre möjligheter att ingripa vid större katastrofer.

Landsort har också, som vi hört tidigare i kväll, en säkerhetspolitisk betydelse. Man samarbetar effektivt med Musköbasen, och de observationer som görs måste göras också i framtiden. Man bör inför dessa problem anlägga en helhetssyn och göra en samhällsekonomisk bedömning. Ingenting säger att sjöfarten måste bära kostnaderna. Landsort är inte en lokal fråga utan en rikspolitisk angelägenhet.

Om nu länsstyrelsen inte blir överens med sjöfartsverket – och det är knappt troligt – kommer avgörandet att hänskjutas till regeringen. Det finns alltså ännu ingen anledning att kasta yxan i sjön, för att använda lämpligt bildspråk. De synpunkter som vi moderata riksdagsledamöter i Stockholms län gett uttryck åt har utskottet med hänvisning till sjöfartsverkets ansvar inte velat ge regeringen till känna, vilket jag beklagar. Den reservation som centern och vpk väckt i frågan överensstämmer i stort med min uppfattning, och jag yrkar därför bifall till denna reservation, så mycket hellre som Anna Wohlin-Andersson i sin plädering för den i stora stycken citerade vår moderata motion.

Anf. 147 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Det finns ett uttalande i trafikutskottets betänkande 1986/87:14 som jag tycker är häpnadsväckande. Utskottsmajoriteten skriver så här:

”Vid Hölicks lotspassningsställe är det enligt sjöfartsverkets uppfattning inte fråga om någon personalinskränkning enligt 1982 års förordning utan om omstationering av tre båtsmän till Söderhamns lotsplats i Ljusne.”

Sjöfartsverket drar in tre båtsmantjänster vid Hölicks lotsstation, men detta är alltså inte en personalinskränkning utan en omstationering. Hölicks lotsstation är nu obemannad, och verksamheten har upphört. Men detta är alltså ingen personalinskränkning!

Att en myndighet ägnar sig åt sådana hårklyverier för att slippa undan gällande förordningar är i högsta grad förkastligt. Här gör sjöfartsverket de tolkningar som passar in i dess rationaliseringsarbete. Det är tolkningar som innebär att verket kan strunta i förordningen från 1982 om att bl. a. inhämta yttrande från länsstyrelsen.

Jag tycker det är ännu mer märkligt om riksdagsmän låter sådana här förfaranden passera opåtalade. I samma stund som riksdagen fattar beslut enligt majoritetens förslag, om så sker, sanktionerar vi också sådana metoder. Vi sanktionerar att myndigheter försöker kringgå gällande förordningar genom omtolkningar och omskrivningar. Vem skall kommuner och människor i samhället lita på, om inte ens vi riksdagsmän är beredda att stå upp och försvara de förordningar vilkas grund lagts här i riksdagen? Vem skall de kunna lita på, om vi ser genom fingrarna med myndigheters beteende? Nej, heder åt de centerpartister och vpk-are som inte ställer upp och accepterar sådana beteenden.

Majoriteten säger vidare: ”Verket har dock informerat länsstyrelsen i Gävleborgs län om åtgärden i november 1986.”

Vilken godhet av verket!

När det gäller personalinskränkningar skall yttrande inhämtas. Det är inte fråga om information. Men att Hölicks lotsstation nu är obemannad och verksamheten upphört innebär som sagt inte en personalinskränkning – och yttrande behöver med den tolkningen inte inhämtas.

Kanske man rent av kan omstationera all lotspersonal från vissa delar av kusten till andra delar – utan att rådfråga någon och utan att det är fråga om personalinskränkningar.

Detta om principerna – nu till själva sakfrågan.

Hudiksvalls kommun har i skrivelse i december 1986 till sjöfartsverket i Norrköping protesterat och anför bl. a. följande i en skrivelse som sjöfartsverket för övrigt enligt egen uppgift inte erhållit:

”Personalen vid lotsplatsen i Hölick kommer att omplaceras till Ljusne. Detta innebär att Sjöfartsverket inte kommer att ha någon personal placerad mellan Ljusne och Sundsvall. Kustbevakningen har endast en båt med besättning stationerad i Hudiksvall.

I räddningstjänstlagen finns fastlagt att Sjöfartsverket svarar för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, samt sjuktransporter från fartyg. Kustbevakningen svarar för räddningstjänst när olja eller andra skadliga ämnen kommit ut i vattnet.

De indragningar som kustbevakningen och Sjöfartsverket gjort, och nya indragningar som planeras, medför att ambitionsnivån för Hudiksvallskusten blir oroväckande låg. Förändringarna har redan medfört att Härnösands radio (Räddningscentral för norra Sverige) vänder sig till brandförsvaret som

är den enda organisation som har dygnet runt bemanning. Eftersom detta inte är brandförsvarets ansvarsområde, har brandförsvaret ej heller någon båt som är anpassad för dylik verksamhet. Hamnförvaltningen och brandförsvaret upplever situationen som ytterst otillfredsställande.

Hudiksvalls kommun vill erinra om att kommunen redan i yttrande år 1979 över Sjöfartsverkets organisation, motsatte sig en indragning av lotsstationen i Hölick ---

Sammanfattningsvis vill Hudiksvalls kommun föreslå Sjöfartsverket att ompröva beslutet att nedlägga lotsuppassningen på Hölick samt föreslår Sjöfartsverket och kustbevakningen att gemensamt upprätthålla passning vid Hölicks lotsstation.”

Jag tycker att skrivelsen från Hudiksvalls kommun säger allt om behovet. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till center-vpk-reservationen nr 2.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

24 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1986/87:8 om ändringar i plan- och bygglagen (PBL), m. m.

Ändringar i plan- och bygglagen (PBL), m. m.

Anf. 148 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Det bostadsutskottsbetänkande som vi nu behandlar kan betecknas som en efterskörd till beslutet om ny plan- och bygglag. Betänkandet innehåller två delar. Den ena delen behandlar motioner om PBL. De är i de flesta fall ganska bekanta sedan tidigare.

Från moderat håll vidhåller vi att beslutet om plan- och bygglagen var felaktigt och att den nödvändiga reformeringen av bygglagstiftningen – som även vi anser bör ske – skall utformas i huvudsak genom delreformer. Den av oss förordade revisionen skall utgå från ett antal grundsatser, såsom följande.

Planer skall gälla utan tidsbegränsning.

Översiktsplaner skall vara frivilliga och ange olika alternativ.

Områdesplaner skall inte finnas i plansystemet.

Intrång och inskränkningar i äganderätten skall ersättas fullt ut.

Utanför planlagd mark skall det i princip vara tillåtet att bygga.

Handeln skall inte få regleras i planbestämmelserna.

Dessa och andra punkter borde vara utgångspunkterna för bygglagsarbetet. Men så blev det inte. Man har beslutat om PBL. Vi vidhåller givetvis vår tidigare uppfattning i detta avseende.

Även när det gäller strandskyddet och rekreativpolitiken är våra ståndpunkter väl kända. Sverige har hundratals mil av kust- och strandsträckor, där det inte borde finnas något förbud mot att t. ex. bygga en enkel

sommarstuga. Det generella och stelbenta strandskyddet innebär att tusentals svenskar fråntas möjligheten att få bo som de själva önskar. Vårt land har så pass stora naturtillgångar att ett generösare synsätt inte skulle kunna äventyra några naturvärden. I stället för den nuvarande ordningen borde länsstyrelserna få möjlighet att avgöra inom vilka områden det är speciellt motiverat att ha kvar strandskyddet. I övrigt skulle det inte behövas.

Beträffande rekreationspolitiken och fritidsboendet hävdar vi att de begränsningar och rådighetsinskränkningar som kan komma i fråga genom PBL-lagstiftningen är felaktiga och är till skada bl. a. för dem som är verksamma inom jord- och skogsbruket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Den andra delen av betänkandet belyser med avslöjande tydlighet att den kritik som vi moderater har riktat mot PBL är berättigad. Vi har sagt att det leder till stora olägenheter att i ett sammanhang vända upp och ner på hela bygglagstiftningen. En så omfattande och genomgripande förändring är omöjlig att göra utan att det leder till oförutsedda och oönskade konsekvenser. Redan nu, innan lagen ens har hunnit träda i kraft, har flera egendomligheter uppdagats, och fler lär det bli efter hand. Utskottet tvingas i detta läge att föreslå förändringar i PBL. Vilken förvirring kommer det inte att leda till ute i landet när en lag som ännu inte trätt i kraft blir föremål för lagändringar.

Den omtyckta s. k. friggeboden skulle enligt PBL i vissa situationer inte vara möjlig att bygga. De nya planbestämmelserna skulle nämligen rycka undan förutsättningarna för dessa populära byggnader. Det var inte så man hade tänkt sig att det skulle bli, heter det. En justering måste göras raskt. Denna gång hann utskottet i tid, men vad som kommer att hända framöver är det ingen som vet.

Hur många andra underliga och orimliga konsekvenser döljer sig i PBL? Hur många tomtägare, husägare eller markägare kommer att drabbas av denna ofullkomliga lagstiftning? Att skynda långsamt som vi föreslog är ibland en ganska god metod.

Även inom området som man skulle kunna beteckna som lättnader i bygglovplikten för vissa byggnadsarbeten har utskottet nödgats göra förtydliganden. Det måste vara litet pinsamt att i efterhand få gå till riksdagen och förklara vad ett hus egentligen är. Ett hus är inte bara ett hus. Det är ett bostadshus om det ligger inom s. k. samlad bebyggelse. Men inte nog med det – det kan vara andra byggnader, t. ex. butiker och industribyggnader. Dessa turer bäddar inte för att öka förståelsen för lagstiftningen hos allmänheten. I stället blir troligen förvirringen större.

Herr talman! Det skall bli intressant att följa PBL:s fortsatta utveckling och se hur snart och i vilken omfattning riksdagen skall tvingas ändra i detta stora lagkomplex. Det gäller sådana ändringar som måste göras för att lagstiftningen är så omfattande, svårbegriplig och svåröverskådlig att det är omöjligt att i förväg inse vart den kommer att leda. Det borde inte ha gått till på det sättet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag återigen bifall till moderatreservationerna.

Anf. 149 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Folkpartiet yrkade avslag på den nya plan- och bygglagen, när den behandlades och antogs här i riksdagen den 26 november 1986. Vi krävde då sammanfattningsvis framför allt längre genomförandetider för den enskildes byggrätt och bättre ersättningsregler samt att kommunerna ej skulle få möjlighet att tvångsinlösa mark som inte hade bebyggt under genomförandetiden.

Vi yrkade också på att även de som bor i större samhällen och tätorter skall få möjlighet till generösare byggregler för exempelvis mindre tillbyggnader och mindre ombyggnader. Vid PBL:s ikraftträdande ges dessa möjligheter enbart till boende i glesbygd.

Folkpartiet vill också förbättra besvärsrätten för den enskilde mark- och fastighetsägaren. Vi anser att det är en självklarhet att alla människor som drabbas av den nya lagstiftningen genom exempelvis indragen byggrätt i god tid skall informeras av myndigheterna på ett likartat sätt.

Samtliga dessa krav har vi upprepat i en ny motion i år, Bo258, och det är denna motion som nu behandlas i detta betänkande.

Herr talman! På enbart en punkt har det i utskottsarbetet gått att rätta till och förbättra PBL, nämligen i fråga om den s. k. garantiregeln, som behandlades här i kammaren när följdlagstiftningen antogs för någon månad sedan. Då tillstyrktes folkpartikravet på att sakägare i varje fall skulle ges möjlighet att starta förhandlingar i rimlig tid med kommunen om ersättning eller annan kompensation.

Den 1 juli 1992 är ett betydelsefullt datum för svenska fastighetsägare. Denna dag utgör slutpunkten för den nuvarande byggnadslagstiftningens system med i princip löpande byggrätter. Dagens stads- och byggnadsplaner kan fr. o. m. denna dag ändras eller upphävas av kommunerna utan några konsekvenser i ersättningshänseende gentemot fastighetsägarna.

I reservation nr 2 från folkpartiet upprepar vi nu de övriga krav på förbättringar av plan- och bygglagen som vi anser helt nödvändiga.

Det måste starkt understrykas att utgångspunkten för en plan- och bygglag måste vara den enskilda människans rätt att förfoga över sin egendom. Det är bara med stöd av lagen som den enskilde kan hävda sin rätt gentemot myndigheterna. När de allmänna intressena måste göra sig gällande skall rimliga ersättningsregler garantera kompensation.

Socialdemokraterna och centern har i PBL gjort det möjligt för kommunerna att begränsa byggrätten för den enskilde ända ned till fem år. Den föreslagna minimitiden är för många fastighetsägare alldeles för kort för att möjliggöra genomförande av byggrätten. Inskränkningar i byggrätten kan på ett mycket negativt sätt påverka den enskildes möjligheter att bygga på sin tomt. En sådan starkt reducerad byggrätt kan medföra att en del fastighetsägare, som har hunnit bygga inom fem år, blir helt tillgodosedda, medan deras grannar, som haft olika förhinder och inte hunnit bygga, förlorar sin byggrätt. Detta kan skapa en betydande orättvisa människor emellan. Det nu antagna lagförslaget ger dessutom markägaren en mycket svag ställning också efter det att genomförandetiden gått ut.

Några exempel: Svårigheter kan uppstå för personer som inte har kunnat använda sin byggrätt kanske på grund av arbetslöshet eller sjukdom under en

Prot. 1986/87:105

9 april 1987

Ändringar i plan- och bygglagen (PBL),

m. m.

viss period. Efter genomförandetidens slut har kommunen rätt att ensidigt häva byggplanerna. Kort genomförandetid kan också försvåra vid exempelvis generationsväxling. En villatomt som avstyckats från föräldrarnas mark är det givetvis ofta inte aktuellt att bebygga inom en så kort tid som fem år.

Som exemplet visar kan konsekvenserna bli allvarliga för den enskilde, detta speciellt om den aktuella kommunen har skiftat politisk majoritet under genomförandetiden och det tidigare varit politisk strid om byggplanen.

Herr talman! Folkpartiet kräver att en lång genomförandetid för byggrätten skall tillämpas. Vi anser att genomförandetiden normalt bör sättas till minst 15 år och att någon övre gräns inte bör anges i lagstiftningen. Kommunerna kan med vårt förslag fastställa rätten för den enskilde att bebygga mark till en mycket lång tidsperiod, exempelvis 20 år, 30 år osv.

När det gäller ersättningsreglerna är folkpartiets principiella ståndpunkt att äganderätten skall ges en stark ställning. Det innebär att det inte är rätten att använda mark för bebyggelse utan inskränkningar i denna rätt som behöver motiveras.

Därav följer att sakägare som på grund av hänsyn till allmänna intressen drabbas av inskränkningar i sin äganderätt bör ha rätt till ersättning.

Folkpartiets krav är att alla stadsplaner som är antagna efter utgången av år 1978 eller senare skall, till skillnad från enligt PBL-lagstiftningen, ges en giltighet på ytterligare minst tio år fr. o. m. PBL:s ikraftträdande.

Folkpartiet hävdar att när kommunerna häver ännu äldre planer, dvs. planer från 1978 och tidigare, skall detta ovillkorligen kopplas till bättre ersättningsregler för de mark- och fastighetsägare som drabbas.

Reglerna i socialdemokraternas och centerns uppgörelse beträffande planer som fastställdes 1978 och tidigare är enligt folkpartiets mening alldeles för snävt utformade. Markägarna kan enbart i vissa fall erhålla ersättning, exempelvis om "område till större delen är bebyggt i huvudsak i enlighet med planen".

Enligt 6 kap. 24 § andra stycket i lagförslaget avses kommunen efter genomförandetidens utgång få rätt att lösa in mark som inte har bebyggt i huvudsaklig överensstämmelse med en detaljplan. Folkpartiet anser att kommunerna inte bör ges en sådan lösenrätt. Anledningen till att en plan inte har genomförts kan vara att planen varit så utformad att den har varit svår att förverkliga. Det kan också finnas skäl till att markägaren inte bebyggt sin mark, t. ex. att han velat spara den för sina barn eller andra anhöriga. Markägarens motiv bör kunna prövas mot de motiv som kommunerna kan ha för att vilja lösa in marken. Kommunen bör därför vara hänvisad till att ansöka om expropriationstillstånd, varvid dess behov av marken bör vägas mot markägarens synpunkter.

Det finns allvarliga brister i den nya plan- och bygglagen, som folkpartiet framfört när vi första gången yrkade avslag på PBL. Det har dessutom därefter framkommit – vilket Bertil Danielsson kom in på i sitt anförande – att friggebodar i vissa fall har kunnat bli förbjudna enligt den lagstiftning som antogs den 26 november 1986. Även om utskottet nu i enighet har kunnat rätta till detta i det här betänkandet, så är det ett allvarligt bevis på de brister som PBL-stiftningen har.

Herr talman! Folkpartiet har starka skäl att yrka bifall till reservation 2, med krav på ombearbetning av plan- och bygglagen.

Anf. 150 TORE CLAESON (vpk):

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Ändringar i plan- och
bygglagen (PBL),
m. m.*

Herr talman! Det finns i och för sig skäl att på ganska många punkter anföra kritik mot innehållet i den nya plan- och bygglagen, vilket vpk gjorde i motioner och i samband med att vi antog lagen för inte så länge sedan. Emellertid har vi från vpk valt att inte nu eller under den allmänna motionstiden aktualisera dessa frågor på nytt. Det har vi gjort mot bakgrund av vad vi har sagt i samband med behandlingen av våra motioner och vad vi framförde under debatten här i kammaren, nämligen att man får lov att räkna med att en så genomgripande och omfattande lagstiftning som denna kommer att bli föremål för åtskilliga omarbetningar. Vi kommer säkert att aktualisera olika detaljer i lagstiftningen vid flera tillfällen under de närmaste åren. Det vore underligt om lagen skulle kunna fungera perfekt just med tanke på dess storlek och omfattning och de stora, övergripande frågor den behandlar. Vi får som sagt möjlighet att återkomma sedan man prövat lagen och dess tillämpning.

I stort sett är lagen bra. Den innebär ett framsteg i förhållande till vad vi haft tidigare. Den är bra framför allt för de människor som kan sägas vara egendomslösa i samhället och som nu för första gången har fått möjlighet att utöva ett reellt inflytande, även om de inte råkar vara ägare till mark eller fastigheter.

Så över till det som jag egentligen har anmält mig för, nämligen några kommentarer till en vpk-motion och den vpk-reservation som är fogad till betänkandet.

Vpk har i en motion föreslagit att samhällsplanerande instanser skall ha ett större ansvar i framtiden för att strövområden, kolonilotter och mindre fritidsanläggningar skall finnas tillgängliga för alla människor. Motiven för detta förslag kan sammanfattas med att det nu föreligger betydande brister när det gäller möjligheterna för andra grupper än yngre, friska och resursstarka män att ha en meningsfylld fritid.

Vpk har tidigare i olika sammanhang hävdat att all bebyggelse och bebyggelsemiljö måste göras tillgänglig för alla människor. Detta gäller också områden för fritid och rekreation. De regler som finns i den nya plan- och bygglagen och naturresurslagen är av övergripande slag och har getts en utformning som gör det svårt för kommunerna att hävda dessa regler och omsätta dem i praktiken.

Utrymme finns, som utskottet säger, för en utformning av fritidsmiljön på olika sätt. Det är riktigt att detta i första hand är en kommunal fråga. Det ansvar och de krav som kommunerna bör ha på sig då det gäller rekreativpolitiken behöver emellertid anges klarare. Vi har därför föreslagit ett riksdagens uttalande om detta. Förslag till bestämmelser och förordningar i syfte att tillgodose önskemålen om sådana fritidssysselsättningar som det stora flertalet människor efterfrågar och att göra bl. a. fritidsanläggningar och strövområden tillgängliga för alla bör kunna utformas av exempelvis statens planverk.

Trädgårdsarbete som fritidssysselsättning är ett exempel på fritidsaktivitet som intresserar allt fler människor. Här behövs större insatser i de flesta kommuner för att tillskapa fler kolonilotter och koloniområden. Ett annat exempel på områden där det behövs ökade insatser och skärpta krav är

friytor för lek och utevistelse. Ett tredje exempel är avsaknaden på tillgänglighet för handikappade när det gäller idrottsplatser, badplatser, strövområden och fritidsanläggningar över huvud taget.

Herr talman! En anständig fritidspolitik innebär att det skall finnas reella möjligheter till en meningsfull fritid där människor lever och bor; i anslutning till bostadsområden samt vid daghem, skolor och arbetsplatser. Det finns därför anledning att göra ett tillkännagivande i enlighet med vpk-motionen och reservation 5, vilken jag yrkar bifall till.

Anf. 151 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar tar man ställning till ett antal motioner om plan- och bygglagen, PBL, och om utformningen av fritidsmiljön, väckta under år 1987.

I betänkandet tar utskottet initiativ till en ändring av vissa bestämmelser i plan- och bygglagen beträffande bygglovsfrihet för bl. a. komplementbyggnader i anslutning till småhus. En viss tveksamhet uppstod efter riksdagens beslut om PBL när det gäller rättigheten att utan bygglov få uppföra bl. a. skärmtak och kompletteringsbyggnader, s. k. friggebodar. Utskottet slår nu fast att lovfriheten i detta avseende görs i princip oberoende av planbestämmelserna. Det innebär en viss lättnad i förhållande till dagens situation.

Till betänkandet har fogats fem reservationer från moderaterna, folkpartiet och vpk.

I reservationerna 1 och 2 kräver moderaterna och folkpartiet en revidering av PBL innan denna träder i kraft den 1 juli i år. Förslagen i reservationerna går ut på att stärka fastighetsägarnas ställning och att försvaga kommunernas ställning. Moderaterna vill ha evig byggrätt och en frivillig översiktsplan. De vill inte ha några områdesbestämmelser, och dessutom vill de slopa lämplighetsprövningen utom plan. Folkpartiet vill förlänga genomförandetiderna. Man vill ha en genomförandetid på i genomsnitt 15 år. Men samtidigt vill man inte ha någon gräns uppåt.

Då måste jag fråga folkpartisterna: Hur vill ni egentligen ha det? Ni får väl bestämma er. Antingen skall det vara en genomsnittlig genomförandetid på 15 år eller också skall det inte vara någon gräns alls uppåt. Det går nämligen inte att förena de båda förslagen.

Man vill också tvinga kommunerna att inom loppet av två år upprätta planer för byggnation som kräver en detaljplan. Vidare vill man förlänga övergångsreglerna.

Riksdagen hade att ta ställning till motsvarande förslag i november 1986, när beslutet om PBL fattades. Då avslogs förslagen av majoriteten, och så bör ske även nu.

I en annan reservation vill moderaterna avskaffa det generella strandskyddet och ersätta detta med förordnanden där det är speciellt motiverat – detta för att bl. a. inom stora områden i landet bygga väsentligt fler fritidshus.

Strandskyddet betraktas i dag av den breda allmänheten som en del av allemansrätten. Det ger folk fritt tillträde till stränder, dock med beaktande av de rättigheter och skyldigheter som alltid skall iakttagas när man vistas i naturen. Detta vill nu moderaterna ändra på genom att ge markägare rättighet att stänga ute allmänheten från stränderna. Dessa skulle bli en

tillgång endast för markägarna. Allmänheten skulle mötas av stängsel och skyltar som säger att det är privat mark och privata badstränder. Detta skulle verkligen vara att vrida klockan tillbaka till en tid, då den som hade pengar kunde köpa sig ensamrätt till de strandområden som i dag är fria för allmänheten, då allmänt frekventerade badplatser kunde stängas av för privat bruk.

Riksdagen avslag ett liknande förslag den 11 mars i år och bör besluta likadant nu.

I vpk-reservationen vill reservanten att samhällsplaneringen mera skall inriktas på att rekreationspolitiken beaktas.

Som plan- och bygglagen samt naturresurslagen är utformade innebär de goda möjligheter att tillgodose de krav på planering av fritidsaktiviteter som reservanten avser, varför reservationen bör avslås.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande 8 i dess helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 152 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Rune Evensson har svårt att förstå att det kan behövas långa genomförandetider, och han frågar om förslaget om 15 år. Låt mig först säga att folkpartiet vill att gränsen i normalfallet skall vara minst 15 år. Därutöver skall kommunerna inte belastas med någon regel om hur lång genomförandetiden får vara. Utskottsmajoriteten vill däremot ge kommunerna möjlighet att sätta gränsen för den enskilde så snävt som vid fem år och ett tak vid 15 år, där vi börjar.

Det är väl inte så svårt att förstå att det gör stor skillnad för markägare och fastighetsägare i generositet om gränsen sätts vid fem år resp. om gränsen sätts vid 15 år. Vi tycker i folkpartiet att utskottsmajoriteten ger de enskilda mark- och fastighetsägarna oerhört snäva gränser. För enskilda personer, som har lyckats köpa en markbit eller på annat sätt fått möjlighet att bygga ett hus, måste det finnas rimliga regler om de skall kunna genomföra byggena.

I reservationen har vi tagit upp de konsekvenser som den enskilde kan drabbas av. Det bästa ni socialdemokrater kan göra, när nu många andra saker måste förändras i plan- och bygglagen på grund av bristerna, är att försöka se till att genomförandetiderna förlängs så att gränserna för de enskilda blir rimliga.

Anf. 153 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! De argument som framförs av såväl Rune Evensson som andra är väl kända. Det är inga nyheter som presenteras, och jag skall undvika att dra i gång en lång debatt. Jag kan emellertid inte låta bli att säga något om Rune Evenssons synpunkter.

Beskrivningen av moderaternas politik är en vrångbild. Det är att gå tillbaka i tiden att använda sådana argument som Rune Evensson här tar fram.

Sverige är ett av de länder som har den allra största tillgången på områden som stränder, fria ytor och orörd natur, men vi har den kanske strängaste lagstiftningen när det gäller att förhindra människor att bygga och slå upp en liten stuga i dessa områden. Det hänger inte ihop. Varför skall vanligt folk

inte tillåtas bygga ett litet hus vid strandkanten? Det finns en sådan utomordentlig rik tillgång till stränder och kuster i vårt land att det på intet sätt skulle äventyra allmänhetens tillgång till svensk natur. Den är så stor och rik och finns för oss alla. Den räcker till för både det och det andra – det borde även Rune Evensson inse.

Anf. 154 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har egentligen inte så mycket att säga i en replik till Rune Evensson, eftersom han inte hade så många kommentarer till vpk:s motion och förslag – det hade heller inte utskottet i betänkandet.

Jag vill ändå till det som Rune Evensson anförde säga att det finns en rad viktiga aspekter som knyter an till de problem jag tog upp i mitt anförande nyss. Det är exempelvis aspekten att det i allra högsta grad är en angelägenhet att de människor som har det sämst ställt här i samhället bereds större möjligheter till en meningsfull fritid. Därför är det angeläget både vad gäller deras rekreationsbehov och deras behov av semestervistelser och annat att man fäster större uppmärksamhet vid de frågor som vi har tagit upp och som jag något har uppehållit mig vid i anförandet.

Jag tycker att det hade varit på sin plats att mer positivt understryka den stora betydelse som en meningsfull fritid har, inte minst då det gäller att komma till rätta med orättvisor mellan olika inkomstskikt. Detta är i alla högsta grad en klassfråga och en könsfråga. Det är nämligen i stort sett bara unga resursstarka män som har möjlighet att tillgodogöra sig det vi kallar en meningsfull fritid. Här måste göras stora insatser för att också bereda andra grupper i samhället större möjligheter att få sådan meningsfull fritid.

Anf. 155 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Allmänheten har i dag rätt att fritt ströva omkring i naturen och även runt stränder. Moderaterna säger att fritidshus kan byggas där det inte finns natur- eller kulturvärden. Men hur skall det avgöras? Vilka stränder är det fråga om? Skall dessa frågor avgöras genom en särskild planering för ändamålet eller genom översiktsplanen, som moderaterna säger nej till?

Den som är van att ströva omkring i närreklamationsområden eller i vildmarken på sin fritid har helt andra värderingar i dessa sammanhang än moderaternas snävt egoistiska! Det är ett orättfärdigt förslag att denna frihet för alla skall kunna köpas bort av vissa som har råd.

Jag vill säga några ord till Erling Bager beträffande folkpartiets förslag. Om kommunen konstaterar att en byggnation enligt en byggnadslovansökan skall föregås av planering, måste kommunen – om man skall följa folkpartiets förslag att ärendet skall avgöras inom två år – öka sin personal väsentligt för att klara sina uppgifter. Eller menar folkpartiet att man skall ge avslag på byggnadslovsansökningar på grund av personalbrist? Skall det stå så i besluten?

Jag fick inget svar när det gällde genomförandetiden. Det går inte att ha en normal genomförandetid på 15 år utan att ha en gräns uppåt. Det måste vara antingen det ena eller det andra, och det vore bra att få reda på av Erling Bager hur folkpartiet vill ha det.

Vissa punkter som folkpartiet har tagit upp i sin reservation finns redan med i plan- och bygglagen. Ett annat påstående i Erling Bagers första inlägg var att den 1 juli är en viktig dag för fastighetsägarna. Ja, men inte bara för fastighetsägarna, utan hela svenska folket berörs faktiskt av plan- och bygglagen. Alla människor får större möjlighet att påverka planläggningen. Demokratin byggs ut och det blir möjligt att ha diskussioner och information redan i programskedet. Det betyder att alla som bor i ett område får rätt att påverka och överklaga.

Till vpk vill jag säga följande: Enligt följdlagstiftningen till PBL, som vi beslutade om den 11 mars, får kommunerna efter delegation från länsstyrelserna själva möjligheter att besluta om naturreservat och naturvårdsområden enligt naturvårdslagen. Även genom områdesbestämmelser och detaljplaner kan kommuner planera för fritidsaktiviteter. Närströvområdena borde kunna fungera både för skogsbruk och rekreation om skogsvårdslagens 21 § följs.

Anf. 156 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Rune Evensson är orolig för ett moderatförslaget om en något mjukare strandskyddslag skulle leda till oacceptabla förhållanden. Så är givetvis alls icke fallet. Vem skall avgöra, vilka områden skall skyddas, är det möjligt att avgöra sådana frågor? Undrar Rune Evensson. Vi har sagt att det är länsstyrelsen som skall utse de områden där man har särskilda skäl att skydda stränderna. I övrigt kan man på ett annat sätt än hittills tillåta vanliga människor att bygga en liten stuga.

Man kunde sammanfatta Rune Evenssons inlägg på följande sätt. Socialdemokraterna ger råd till Medelsvensson, om vi får kalla honom så: Ströva gärna i naturen och se dig omkring, men du skall överge tanken på att få bygga dig en egen liten stuga vid strandkanten – det sätter vi stopp för.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 157 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Rune Evensson har svårt att förstå att en genomförandetid kan ha minimigränsen 15 år och göras längre. Man kan låta kommunerna få möjlighet att bestämma långa genomförandetider – t. ex. 20 eller 30 år. Om vårt förslag genomförs ger lagstiftningen möjlighet att bestämma långa genomförandetider. Ni socialdemokrater har varit med om att genomdriva en lagstiftning där maximigränsen är 15 år och med möjlighet till en minimigräns på 5 år. Det är ganska lätt att förstå att skillnaden är stor. Det borde också vara lätt för Rune Evensson att förstå att om man har en minimigräns på 15 år, kan genomförandetiden göras ännu längre om man så vill. Det bör inte i lagstiftningen finnas sådana begränsningar som ni har genomfört.

Huvudlinjen i synen på PBL avgörs av hur mycket makt kommunerna och samhället skall ha och hur mycket makt man vill ge till enskilda människor. Vi i folkpartiet har den inriktningen att vi anser att enskilda skall få större inflytande och att kommunerna skall ha något mindre inflytande. Vi vill ha en bättre balans här.

Rune Evensson sade också att det är viktigt att kunna påverka via samråd och dylikt. Vi tycker det är bra att Hyresgästföreningen får möjlighet att vara med om samråd, men varför vill ni inte ge miljövårdsorganisationer, villaägarföreningar och köpmannaförbund samma möjlighet? Där har ni sagt nej. Vi tycker att även sådana sammanslutningar borde ha möjlighet att påverka genom samrådsförfarandet.

Anf. 158 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Det är riktigt som Rune Evensson säger att kommunerna har fått större möjligheter att agera i de frågor som vi har tagit upp, t. ex. när det gäller ströv- och rekreationsområden, koloniområden och liknande. Men den springande punkten i det hela är att det är angeläget att markera för kommunerna att de skall ta större ansvar för att något skall hända på detta område. Det som gör detta så angeläget är att människorna i samhället har så olika förutsättningar att kunna ta del av de möjligheter som redan finns i många kommuner. Det finns människor som i dag inte har råd att utnyttja ens de möjligheter kommunerna har, mycket mindre semesteranläggningar i fjällen eller på Västkusten. Det finns handikappade i samhället som inte kan få tillträde till en rad anläggningar som finns, och det är för dessa människors skull som det är angeläget att framhålla att kommunerna måste ta ett större ansvar och göra större insatser. Det är vad vi från vpk:s sida är ute efter i denna fråga.

Anf. 159 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det låter på Bertil Danielsson som om alla stugor vore små stugor av 15–20 kvadratmeters storlek, som inte gör någon större skada i naturen. Den uppfattningen får man när lyssnar till Bertil Danielssons inlägg. Verkligheten är naturligtvis en helt annan.

Vi har i dag många stugor som ligger intill stränderna och som enligt gammal lagstiftning har möjlighet att ligga kvar där. De som äger dem är alltid väldigt nogga med att stänga av vägen ned till stranden för allmänheten. Den situationen skulle komma att uppstå, menar jag, om vi skulle följa Bertil Danielssons förslag.

Vidare sade Bertil Danielsson att det finns så många stränder som inte behöver det skydd som strandskyddet innebär. Då skulle jag vilja fråga: Var någonstans finns de? Jag kommer själv från västkusten, och jag känner inte igen det resonemanget.

Att fritt få ströva omkring i skog och mark anser jag är omistliga värden och att utestänga allmänheten från den rätten vore verkligen att ta ett steg tillbaka i utvecklingen.

Sedan ondgjorde sig Bertil Danielsson över att vi har ändrat i lagstiftningen när det gäller komplementbyggnader. Jag vill påstå att det är naturligt att man gör justeringar i en så omfattande lagstiftning. Jag tror inte att det är den sista justeringen – vi kommer säkert att gång efter annan få se över saker och ting som kanske inte blivit riktigt som vi hade tänkt oss.

Bertil Danielsson påstår att det här är svåröverskådligt. Jag vill påstå att den gamla lagstiftningen var än mer svåröverskådlig, genom att den var från 1947 och gång efter annan hade lappats på med nya lagförslag.

Sedan konstaterar jag att jag inte fick något svar av Erling Bager när det gällde byggnadslovsansökningar för att bygga utanför planlagt område där kommunen konstaterar att man först behöver planera och där folkpartiet har föreslagit att man från kommunens sida måste lämna byggnadslov om inte kommunen svarar inom två år. Jag menar att man för att klara av det kravet måste förstärka stadsarkitektkontor och liknande.

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

---

*Ändringar i plan- och bygglagen (PBL),
m. m.*

Tredje vice talmannen anmälde att Bertil Danielsson och Erling Bager anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 160 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Det var inte många månader sedan vi hade den stora debatten i denna kammare om den nya plan- och bygglagen. Jag tänker inte upprepa argumenten därifrån.

Orsaken till att jag begärt ordet med anledning av detta betänkande är att utskottet nu förhoppningsvis rätt ut vissa missförstånd som visat sig i arbetet med tillämpningsföreskrifterna när det gäller detta stora lagkomplex.

Ett enigt utskott gör nu vissa förtydliganden och föreslår riksdagen besluta om vissa ändringar i plan- och bygglagen som jag särskilt vill fästa uppmärksamheten på.

Först några ord om begreppet samlad bebyggelse. I plan- och bygglagen har kraven att söka bygglov lättat när man vill ändra på en- eller tvåbostadshus. När det gäller hus på landet, alltså hus som inte ingår i s. k. samlad bebyggelse tillkommer ytterligare lättnader. Där behöver man inte heller bygglov för mindre tillbyggnader innanför 4,5 meter från tomtgränsen. Man kan också göra stora ombyggnader inomhus utan att begära bygglov.

Nu har det uppkommit en diskussion om vad som skulle vara "samlad bebyggelse". 10–20 hus står det i riksdagsbeslutet. Men vad menas med hus? Några har tolkat det som om garage och andra uthus skulle inräknas så att en enda gård i sig själv skulle kunna utgöra "samlad bebyggelse". Detta är naturligtvis inte meningen. På s. 12 anför bostadsutskottet: "– – – med hus inom samlad bebyggelse avses bostadshus men också andra byggnader som inte är komplementbyggnader till bostadshus, t. ex. butiker och industribyggnader." Jag hoppas att det kan vara utklarat genom det här.

Sedan vill jag säga några ord om friggebodarna. Det är verkligen skönt att man har rätt att sätta upp en liten kompletterande stuga som man vill på tomten utan att begära bygglov. Denna rätt kvarstår genom PBL och utökas nu, tvärt emot vad man har kunnat läsa i pressen. Man kommer också att ha rätt att uppföra en friggebod närmare tomtgränsen än 4,5 m, om grannen tillåter. Med nu gällande bestämmelser måste man söka bygglov för det. Vidare får man använda stugan också för bostadsändamål, t. ex. som gäststuga, vilket inte är tillåtet med nu gällande lagstiftning. Den rätt man har i dag att sätta upp en friggebod kvarstår alltså, och vi har dessutom utökat den.

Jag vill också säga några ord om rätten att domstolspröva gatukostnader. Kommunen har rätt att debitera fastighetsägare kostnader för utbyggnad av gator också i gamla bostadsområden. Det är viktigt att man utan risk att

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

Begränsning av vattenkraftsutbyggnaden, m. m.

behöva betala rättegångskostnader kan få en domstolsprövning av om debiteringen är rimlig. Utskottet slår på s. 14 fast att: "Endast om fastighetsägaren kommer med otillräckligt grundade påståenden inom ramen för en jämkningstvist, bör han riskera att få bära sina egna rättegångskostnader. Därmed avses påståenden som grundas på felaktiga sakuppgifter, inte endast det förhållandet att fastighetsägaren gjort en annan rättslig bedömning av jämkningsmöjligheterna än den domstolen stannat för." – Det sista är det viktiga.

Till sist vill jag nämna att en moderat och en folkpartistisk bostadsminister liksom en centerpartistisk under årens lopp har arbetat med PBL-reformen. Det är ett stort lagkomplex. Jag vill betona det som utskottet säger på s. 4, nämligen att utskottet står "öppet för att det, efter ett lagstiftningsarbete av den omfattning som den nya plan- och bygglagen och därtill anknytande lagstiftning har fått, kan uppkomma behov av justeringar och förtydliganden." Det är viktigt att alla som kommer i kontakt med lagen slår larm om lagen medför otympligheter och krångel. Det är också viktigt att använda sunt förnuft och tolka lagen så att den passar den bygd där man bor. Vår avsikt har varit att underlätta för människor och att ge större utrymme för förtroendevalda att fatta beslut närmare dem som berörs av besluten, med hänsyn till att det finns så stora skillnader på förhållandena i olika delar av landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

25 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1986/87:9 om vissa frågor avseende naturresurslagen m. m.

Begränsning av vattenkraftsutbyggnaden, m. m.

Anf. 161 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Till bostadsutskottets betänkande 9 har fogats endast en moderat reservation. Den handlar om Strängsforsen. Vi yrkar på att denna fors inte skall ingå i NRL, naturresurslagen.

Åsikterna om huruvida en utbyggnad av Strängsforsen skall ske eller inte har under många år varit delade. Inte mindre än tio gånger har riksdagen avvisat motionskrav om stopp för utbyggnad. Sedan flera år ligger en ansökan om utbyggnad hos regeringen för avgörande.

Fallrättsägaren, Uddeholm Kraft AB, har nu arbetat sin ansökan, vilket innebär att förutsättningar att bevara och utveckla fisket kommer att finnas. Miljöpåverkan blir också mindre genom att överdämningen minskas. Betydande forssträckor bevaras orörda om man följer det nya alternativet. Mot denna bakgrund är det märkligt att utskottsmajoriteten nu intar en annan ståndpunkt än tidigare. Det nya alternativet blir ju inte föremål för någon prövning i och med majoritetens ställningstagande.

Vi moderater vidhåller vår tidigare ståndpunkt att en utbyggnad av Strängsforsen skall få prövas enligt vattenlagen och att regeringen skall fatta sitt beslut mot denna bakgrund.

Vattenkraften är en ren kraftkälla och förorsakar inte någon försurning eller liknande påverkan i naturen. Kan utbyggnader göras utan att ingreppen blir stora är vattenkraft i jämförelse med exempelvis kolkondenskraft klart miljövänligare.

Den negativa påverkan som en utbyggnad av Strängsforsen skulle utöva på omgivningarna är liten. Det förtjänar påpekas att det inte finns någon enighet i bygden kring Strängsforsen om att stoppa en utbyggnad. Många befarar att avfolkningen fortsätter och att den negativa trenden inte bryts, om inget görs. De utfästelser som Uddeholm iklätt sig genom att lova att bygga även en vintersportanläggning skulle resultera i att över 100 arbetstillfällen skapades. Detta säger nu utskottsmajoriteten nej till.

Socialdemokraternas hållning är förvånande. Samtidigt som man vill avveckla kärnkraften i förtid säger man nej till en billig och miljövänlig energikälla, som skulle kunna ersätta en del av kärnkraftselen. Dessutom säger man nej till en hel bygds möjlighet att få många nya arbetstillfällen. De återopade miljöskälen har också mist sin aktualitet genom det nya utbyggnadsalternativet som har presenterats.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 8 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 162 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Riksdagens majoritet har slagit fast att vattenkraftens roll i energibalansen skall vara av den omfattningen att det är möjligt att år 1990 uppnå en vattenkraftsproduktion om 66 TWh per år. Folkpartiet anser att denna utbyggnadsnivå skall utgöra den slutliga nivån för vattenkraftsproduktionen. Vi anser att epoken med vattenkraftsutbyggnad är slut. Nu gäller det främst att genom ombyggnader och effektiviseringar nå nivån 66 TWh per år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

De fyra s. k. huvudälvarna är numera intagna i NRL och har därmed undantagits från utbyggnad. Men det finns anledning att kräva ytterligare åtgärder för att skydda inte bara huvudälvarna som sådana utan även miljön i deras närhet. För att ett sådant mera omfattande skydd skall kunna förverkligas anser folkpartiet att det bör utredas vilka åtgärder som kan vidtas för att göra det möjligt att avsätta huvudälvarna som nationalälvar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Folkpartiet anförde i en reservation till bostadsutskottets betänkande 1986/87:3 om en NRL, att i Voxnan inte bara Hylströmmen utan även en längre del av älven, nämligen Voxnan uppströms Edsbyn, borde undantas från utbyggnad. Tyvärr fick vi då nej på vårt yrkande. Folkpartiet står fast vid sitt krav att Voxnan uppströms Edsbyn skall undantas från utbyggnad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Folkpartiet står fast vid sitt tidigare yrkande att Hårkan, Ammerån och Edänge bör ingå i NRL.

Hårkan har stor betydelse för fisket och kulturminnesvärden. Ett av skälen att inte bygga ut Hårkan är dess närhet till Östersund och dess tillgänglighet.

En massiv lokal och regional opinion har också motsatt sig en utbyggnad. Samma uppfattning har tunga centrala myndigheter, politiska organisationer och Älvräddarnas samorganisation.

Ammerån, som i dag är helt outbyggd, har bedömts vara en av de mest skyddsvärda älvsträckorna i landet. Ammerån är landets kalkrikaste älv och det vattendrag som längst kan motstå försurningen.

Det föreligger delvis nya förutsättningar beträffande överledningen och därmed ytterligare motiv att föra Ammeråns överledning ut ur planen. Dessutom föreligger en delvis ny syn på rekreationspolitiken, vilket får stor betydelse inte minst beträffande Jämtlands län, där turismen redan nu är den största näringsgrenen. Denna syn på turism och rekreation är ytterligare ett motiv att undanta överledningen.

Edängeområdet har en natur av riksintresse. Naturvårdsverket har framhållit att ett för landet representativt men samtidigt unikt storälvslandskap stympas om området exploateras. Området är också av intresse för kulturminnesvården och för det rörliga friluftslivet. Även när det gäller projektet Edänge är det många remissinstanser, som avstyrker. Härkan, Ammerån och Edänge är så viktiga att bevara orörda till kommande generationer, att de bör ingå i NRL.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4.

Även Emån, Jaurekaska, Gide älv, Meåforsen och Klippen är så viktiga ur bevarandesynpunkt att de bör undantas från utbyggnad och ingå i NRL.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5.

Folkpartiet har i sin partimotion föreslagit att Strängsforsen i Klarälven bör undantas från utbyggnad detta bl. a. beroende på att älvsträckan har stor betydelse för laxproduktionen i Klarälven. Frågan om Strängsforsen har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. Tidigare har det varit en omfattande minoritet för att undanta Strängsforsen från utbyggnad. Därför är det mycket glädjande att i dag kunna konstatera, att det finns en majoritet för att undanta Strängsforsen och därmed låta den ingå i NRL. Det gläder mig verkligen att konstatera att folkpartiets partimotion Bo517, yrkande 6, därmed tillgodosetts.

Folkpartiet har i sin partimotion Bo517, yrkande 4, hemställt att riksdagen beslutar om ändring i NRL så att mineralutvinning inte skall kunna komma till stånd i områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag. Det är tyvärr så att skyddet för fjällområdena inte hindrat vare sig vattenkraftsutbyggnad, vägdragningar eller prospekteringar efter malm och mineraler. Folkpartiet anser det vara nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mer varaktigt skydd mot exploatering. Därför bör NRL utformas så att skyddet mot mineralbrytning i de obrutna fjällområdena blir effektivt.

Därför, herr talman, slutar jag med att yrka bifall till reservation 9.

Anf. 163 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Först några allmänna synpunkter på vattenkraften. Den elektricitet vi i dag får från de redan utbyggda älvarna är oerhört värdefull för vårt land. Investeringarna är i de flesta fall avskrivna, och elströmmen från dessa vattenkraftverk är synnerligen billig, något eller några ören per kWh.

Vi får också mycket ström från dessa kraftverk. En svensk får 50 % mer

elektricitet enbart från redan utbyggda vattenkraftverk än all ström som en västtysk använder. Kunde vi hålla förbrukningen av elektricitet nära de ca 66 TWh som vattenkraften ger oss skulle det innebära stora ekonomiska fördelar för landet. Det skulle då finnas utrymme att t. ex. sänka momsen och arbetsgivaravgiften kraftigt och kompensera skattebortfallet med höjd elskatt, utan att elpriset blev högre för konsumenten än i dag.

Både näringslivet och hushållen har alltså mycket att vinna på att vi använder elektriciteten förnuftigt, dvs. bara till ändamål där den är särskilt lämplig. Energihushållningens möjligheter måste bli mer kända och få ett effektivare stöd från samhället, både lagstiftningsvägen och ekonomiskt.

De stora rikedomar som vattenkraften ger tas bort från de kommuner som producerar den, huvudsakligen i mellersta och norra Sverige, och hamnar i södra Sverige. Jämtland, t. ex. skickar enligt uppgift varje år ca 2 miljarder kronor söderut. Nästan varenda älvsträcka är exploaterad utan att jämtarna får någon glädje av det. Jag vill också gärna nämna att vår f. d. kollega i denna kammare, Rolf Rångård, nu kommunalråd i Älvdalen i Dalarna, arbetar för att länsstyrelsen skall begära att en del av de vattenkraftsrikedomar som skapas i vårt län skall stanna där.

Vattenkraften är ren, den är en förnybar resurs som drivs av solen. Ändå bör vi nu vara ytterst restriktiva när det gäller att utvinna ytterligare vattenkraft. De flesta är överens om detta. Den stora utbyggnadsepoken är över. De få älvsträckor som ännu är orörda måste sparas, därför att det är oerhört viktigt att vi också lämnar orörd natur till kommande generationer. De djur och växter som är beroende av rinnande vatten har rätt att leva. Några få generationer människor får inte utplåna de ekosystem som rinnande vatten utgör.

Centern vill ytterligare stärka skyddet för de fyra orörda Norrlandsälvarna och föreslår att man skall utarbeta ett skydd liknande det som gäller nationalparkerna, skapa "nationalälvar". Jag yrkar bifall till reservation 2.

Folkpartiet vill att riksdagen skall slå fast att utbyggnadsnivån 66 TWh skall utgöra den slutliga nivån för vår vattenkraftsutbyggnad. Vi anser att det är mindre lyckat att låsa fast ett visst terawattimetal. Dels vet vi inte hur mycket som enligt vattenlagen kan bli tillåtet – det kan bli lägre än 66 TWh – dels finns det olika uppgifter om hur mycket som egentligen är utbyggt i dag. Enligt vissa beräkningar har vi redan mer än 66 TWh. Vi kan alltså inte biträda reservation 1.

Betänkandet upptar ett antal reservationer som är likalydande med dem som vi avgav för några månader sedan. Centern anser att Hårkan, Edänge och Ammerån bör ingå i naturresurslagen för att skyddas.

Det är tragiskt att riksdagen inte skall ta hänsyn till att de människor som berörs av utbyggnaden så kraftfullt motsätter sig den.

När det gäller t. ex. Ammerån har ett enigt kommunfullmäktige i Ragunda kommun avstyrkt en utbyggnad. Kommunstyrelsen följer nu upp detta beslut och föreslår fullmäktige att hos länsstyrelsen söka tillfälligt naturskydd av hela Ammerån.

Klarälven har upprepade gånger behandlats av utskottet. Vi anser oss nu ha fått övervägande skäl för att föra in Strängsforsen i naturresurslagen.

Jag yrkar bifall till reservation 4 och till utskottets hemställan i betänkandet under moment 10.

När det gäller Råneälven anser vi inte att det finns tillräckliga skäl att ändra naturresurslagen och tillåta prövning av en viss del. Råneälven bör kvarstå under naturresurslagens skydd.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under moment 9.

Anf. 164 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! – Jag höll på att säga oss emellan sagt, men riktigt så illa är det ju inte med antalet ledamöter i kammaren.

Under den allmänna motionstiden i år har vpk i en partimotion återkommit till och upprepat förslag om att olika vattenområden och älvsträckor, utöver dem som redan är undantagna från vattenkraftsutbyggnad, skall skyddas.

Flera av de älvar och älvsträckor beträffande vilka vpk tidigare varit ensamt bland riksdagspartierna om att föreslå undantagande från utbyggnad har under senare år fått anslutning från andra partier. Så var exempelvis fallet med Råneälven, som genom ett riksdagsbeslut under fjolåret blev omfattad av det skydd som naturresurslagen ger.

Tack vare breda och omfattande opinioner av älvräddar- och miljöorganisationer, partiorganisationer, idrottsföreningar och andra organisationer och enskilda föreligger det nu en stor majoritet av ledamöter från socialdemokraterna, vpk, folkpartiet och centern för ett beslut att rädda Strängsforsen i Klarälven. Det är utomordentligt glädjande och visar att kamp lönar sig. Vi kommer från vpk:s sida att fortsätta kampen för att också andra fallsträckor och vattenområden med lika stora bevarandevärden skall undantas från utbyggnad.

Hylströmmen i Voxnan, Haverö strömmar i Ljungan och Långan i Indalsälven som i likhet med Råneälven undantogs i fjolårets riksdagsbeslut – vilket inte regeringen hade föreslagit – måste snarast få efterföljare, helst med regeringens stöd.

Bland eventuella utbyggnadsprojekt och vattendrag eller områden där det finns mycket starka bevarandeskäl framstår några som mer angelägna än andra. Det beror bl. a. på det stora antal människor som berörs, på att det kan vara det sista någorlunda orörda vattendraget eller den sista någorlunda orörda älvsträckan i ett mycket stort område, på att ekologiska och/eller biologiska kvaliteter samt förmågan att motstå försurningen är osedvanligt stora, liksom på artrikedom då det gäller fauna och flora, tillgången på bra fiske, osv. Det här gäller framför allt följande områden: Ammerån och Härkan i Indalsälven, Edänge i Mellanljusnan och Voxnan uppströms Edsbyn, Emån samt Jaurekaska i Luleälven. Dessa bör snarast undantas från utbyggnad och skrivas in bland övriga undantagna i naturresurslagen.

Vpk anser inte att vi har råd att göra oss av med de värden som finns i våra ganska fåtaliga orörda eller i stort sett orörda vatten. Ett sådant synsätt överensstämmer också väl med en ganska samstämmig uppfattning om att byggandet av nya stora vattenkraftverk i Sverige måste anses vara avslutat. Riksdagen har också i tidigare ställningstaganden gett uttryck för detta och ställt sig bakom konkreta program och åtgärder för satsning på och utveckling av nya energikällor.

Som framgår av utskottsbetänkandet och de reservationer där vpk finns

med föreslår vi att ytterligare tio vattenområden och älvsträckor får ingå i naturresurslagen och därmed undantas från utbyggnad. Vi föreslår att riksdagen skall ge regeringen till känna att förslag skall föreläggas riksdagen om detta. Bland dessa objekt kan nämnas Gide älv, Meåforsen och Klippen. Olika utredningar visar klart på mycket stora bevarandevärden, och i de flesta fall finns starka lokala opinioner för ett bevarande.

Det har sedan vi senast behandlade vattenkraftsutbyggnaden här i kammaren för 4–5 månader sedan hänt en hel del beträffande några tänkbara utbyggnadsprojekt. Det har redan nämnts något om detta i debatten här i kväll. Jag börjar med Ammerån. Kommunfullmäktige i Ammerån i Ragunda kommun, inte bara kommunstyrelsen, har nyligen enhälligt beslutat om att söka naturskydd för hela Ammerån. Jag hoppas självfallet – och vi hoppas väl alla som vill bevara Ammerån och undvika den överledning som planeras – att naturskyddet skall stärka åns och kommunens ställning vid en prövning i vattendomstolen. Det kommer dessutom att utgöra stöd för de krafter i Jämtlands län som arbetar för att behålla en del av kraftpengarna i länet.

Det har sagts att de som arbetar mot den här överledningen av Ammerån inte skulle vara anhängare av att man skall kunna producera mer elkraft i det här landet. Men det är tvärtom så att inte minst de krafter som jobbar för detta är för en effektivare användning av de befintliga kraftverken, medan kraftföretagens intresse är att producera så mycket el som möjligt med så stora vinster som möjligt. Kraftföretagen har, som Birgitta Hambraeus så riktigt påpekade, inte tagit något socialt ansvar för den bygd där man har tagit ut sina enorma vinster. Man har inte respekterat de demokratiska beslut som har fattats i vissa kommuner och i Ragunda kommun. Man är uppenbarligen fullt i stånd att mot kommuninvånarnas vilja rasera i det här fallet det sista som finns av värdefull orörd vattenmiljö.

Jag tror det är viktigt att slå fast tre saker som har att göra med Ammerån.

1. Ammeråns överledning är inte oundgängligen nödvändig för det som nu kallas Ammeråprojektet och som kraftverksbolagen har gått ut med stora och glättiga broschyter om för att presentera för allmänheten.

2. Ammeråns överledning innebär en total förstörelse av en av Sveriges mest värdefulla åar.

3. Ammeråns överledning innebär en ytterligare utarmning av en redan hårt drabbad inlandskommun.

Det är därför viktigt att fortsätta kampen för ett bevarande av Ammerån, till gagn för både nuvarande och kommande generationer människor uppe i denna bygd.

Då det gäller Edänge och Edängefors kan nämnas att det har varit förhandlingar i vattendomstolen. Det har kommit fram nya saksål för ett bevarande av Mellanljusnan i outbyggt skick. Edängeprojektet syftar till att beröva hälsingeborna ett mycket fint område. En stor del av det område som berörs innehåller högvärdiga artrikedomar med myriader av liv. Dessa områden är för många människor mycket fascinerande, och dessutom är de upplevelser som man kan få här helt gratis.

Ett ingrepp här betyder att allmänhetens rätt att ta del av dessa upplevelser förvandlas till ett enskilt kraftföretags rätt, till kommuninvånarnas nackdel

Prot. 1986/87:105
9 april 1987

*Begränsning av vatten-
kraftsutbyggnaden,
m. m.*

och till ett fåtals fördel. För befolkningen i det berörda området och för en naturintresserad allmänhet skulle detta kraftverk – om det kommer till stånd – innebära stora nackdelar. Det skulle innebära att oersättliga naturvärden förstörs. Antalet växtarter i strandzonerna kommer att decimeras till ungefär hälften, och en mängd värden skulle helt försvinna.

Herr talman! Sedan vi sist behandlade detta område har det kommit fram en del nya omständigheter både när det gäller Ammerån och Edängeprojektet som talar för att Ammerån och Mellanljusnan skall undantas och skrivas in i naturresurslagen.

De som har haft möjlighet och ork att följa med i massmedia har kunnat se att också när det gäller ett annat mycket viktigt vattendrag, Emån, har det hänt en del som möjligen kan vara till fördel och förhoppningsvis leda till att även Emån bevaras ifrån utbyggnad. Malfisken har förmodligen sin enda reproduktionsplats i detta land i Emån. Det finns krafter som från den utgångspunkten nu verkar för att man skall fridlysa malen och på det sättet få ytterligare ett skäl till att Emån skall bevaras.

I vpk-motionen Bo523 har Jörn Svensson tagit upp problemen med den långsiktiga samhälls- och miljöplaneringen i Skåne. Där pekas bl. a. på den svårartade konflikten mellan miljö och industri som föreligger i ett flertal kommuner. Den kommunala planeringen har visat sig inte kunna räcka till för att skapa ett grepp om situationen. Även om riksdagen genom bl. a. beslutet om den nya plan- och bygglagen tagit ställning för en planering i decentraliserade former och även om det främst ankommer på kommunerna och länsstyrelserna att ta initiativ i enlighet med motionsförslagen, är de faktiska förhållandena så alarmerande att det är motiverat med övergripande statliga insatser.

Utskottet har inte heller helt uteslutit sådana insatser och utgår från att åtgärder vidtas utan att riksdagen begär det, om så skulle visa sig vara erforderligt. Jag hoppas att detta gäller även om reservation 10 inte blir bifallen.

Jag yrkar bifall till samtliga reservationer där vpk återfinns och till utskottets förslag i övrigt.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

26 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1986/87:140 Förslag om nya regler för uttag av egenavgifter och för pensionsgrundande inkomst för jordbrukare

1986/87:149 Förslag till lag om förbud mot s. k. bastuklubbar och andra liknande verksamheter

27 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1986/87:Kr115 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp)

1986/87:Kr116 av Kerstin Ekman (fp)

1986/87:Kr117 av Sture Thun och Torsten Karlsson (s)

Lag om fritidsbåtsregister, m. m. (prop. 1986/87:121)

Prot. 1986/87:105

9 april 1987

Meddelande om interpellation

28 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 9 april

1986/87:228 av *Wivi-Anne Radesjö* (s) till arbetsmarknadsministern om stödet åt kvinnor som väljer otraditionella yrken:

Under 1985 fick länsstyrelserna i uppdrag att i samverkan med länskolnämnder och länsarbetsnämnder ta fram och redovisa program för att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet. Sådana åtgärdsprogram togs också fram ute i länen. Frågan är om de följs upp och på vilket sätt regeringen avser att gå vidare med att påverka och stödja kvinnor att välja otraditionella yrken och utbildningar samt hur de kvinnor som bryter det traditionella mönstret får stöd och hjälp.

Kvinnor har också under senare år i rätt stor utsträckning visat intresse för att starta eget. Behovet är, enligt min mening, stort när det gäller rådgivning och utbildning. Kvinnor startar ofta företag inom tjänstesektorn. Numera finns möjlighet att få stöd från utvecklingsfonderna, när tjänsteföretaget vänder sig till utvecklingsfondernas tidigare målgrupper. Inom arbetsmarknadspolitiken finns i dag starta-eget-bidraget.

Ett annat område där kvinnorna i dag utgör en skrämmande minoritet är gruppen uppfinnare. Rådgivare finns ut i landet som skall vara till stöd, och dessa bör vara inriktade på att särskilt stödja kvinnor.

Jag vill till arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Har de åtgärdsprogram som tagits fram följts upp, och på vilket sätt stöds de kvinnor som väljer otraditionella yrken?

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 april

1986/87:520 av *Per-Richard Molén* (m) till miljö- och energiministern om viss framställning till energirådet:

Kommunalrådet Bengt Christensson, Oskarshamn, har enligt en artikel i OKG-Aktuellt för mars tillsammans med sina kollegor i Kävlinge, Varberg och Östhammar gjort framställningar både till energirådet och till regeringen om att få samtal kring de effekter som uppstår vid en kärnkraftsavveckling. Vi har, säger kommunalrådet Bengt Christensson, hittills inte fått gehör för de framställningarna.

Som ledamot i energirådet vill jag med anledning härav ställa följande fråga till statsrådet:

Vilka är skälen till att energirådets ledamöter inte informerats om innehållet i kommunernas framställning?

1986/87:521 av *Ingrid Hasselström Nyvall* (fp) till kommunikationsministern om trafiken på sjöfartslinjen Oskarshamn-Visby:

Är regeringen beredd att ge transportrådet sådana direktiv inför planeringen av trafiken hösten 1987 på linjen Oskarshamn-Visby att lastfartyget Gute inte sätts in som enda alternativ flera av veckans dagar?

30 § Kammaren åtskildes kl. 22.42.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Olof Marcusson